

ANALIZA FORM WSPÓŁPRACY PRZEDSIĘBIORSTW Z INSTYTUCJAMI EDUKACYJNYMI W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

BIAŁYSTOK
2025

**Analiza form
współpracy przedsiębiorstw
z instytucjami edukacyjnymi
w województwie podlaskim**

**Uniwersytet w Białymstoku
Białystok 2025**

Autorzy:

dr hab. Urszula Gołaszewska-Kaczan, prof. UwB

dr Ewa Kuzionko-Ochrymiuk

Koordynator projektu ze strony Uniwersytetu w Białymstoku:

dr Agnieszka Ertman

Lider projektu:

Województwo Podlaskie

Redakcja naukowa:

dr hab. Urszula Gołaszewska-Kaczan, prof. UwB

Recenzent:

dr hab. Barbara Mazur, prof. Politechniki Lubelskiej

dr hab. Małgorzata Król, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach

Redakcja i korekta językowa:

Krzysztof Rutkowski

Skład techniczny i projekt okładki:

Tomasz Poskrobko

Wydawca:

Uniwersytet w Białymstoku, 2025

Publikacja w formie elektronicznej

ISBN: 978-83-7431-833-4

Publikacja przygotowana w ramach projektu „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” współfinansowanego ze środków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności, inwestycja A.3.1.1. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie.

Publikacja bezpłatna

Spis treści

Wprowadzenie	6
1. Metodyka badania	8
2. Formy współpracy jednostek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w Polsce w świetle analizy <i>desk research</i>	10
2.1. Współpraca szkół branżowych, techników i centrów kształcenia ustawicznego z przedsiębiorstwami.....	10
2.1.1. Wycieczki i wizyty studyjne w zakładach pracy	11
2.1.2. Realizacja przedmiotów teoretycznych w przedsiębiorstwie lub prowadzenie przedmiotów zawodowych w szkole przez przedstawicieli pracodawców	11
2.1.3. Organizacja w szkole pokazów technologii, sprzętu lub materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firm.....	13
2.1.4. Organizowanie przez firmy konkursów przedmiotowych lub pomoc firm w przygotowaniach uczniów do konkursów i olimpiad przedmiotowych	13
2.1.5. Fundowanie przez przedsiębiorstwa stypendiów najzdolniejszym uczniom.....	14
2.1.6. Klasy patronackie	15
2.1.7. Realizacja kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, we współpracy z pracodawcą	16
2.1.8. Wyposażanie warsztatów lub pracowni szkolnych	19
2.1.9. Organizacja egzaminów zawodowych.....	20
2.1.10. Doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych	21
2.1.11. Realizacja doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego.....	22
2.2. Współpraca szkół wyższych z przedsiębiorstwami	23
2.2.1. Udział przedstawicieli pracodawców w tworzeniu i doskonaleniu programów nauczania	24
2.2.2. Wizyty studyjne studentów, kadry naukowej w firmach	24
2.2.3. Przedstawiciele biznesu jako wykładowcy	25
2.2.4. Prace dyplomowe pisane na zlecenie przedsiębiorstw.....	26
2.2.5. Doktoraty wdrożeniowe	27
2.2.6. Patronaty nad kierunkiem studiów	28
2.2.7. Kierunki dedykowane.....	28
2.2.8. Staże i praktyki studenckie w firmach	29
2.2.9. Kursy edukacyjne realizowane przez firmy dla studentów i pracowników naukowych	32
2.2.10. Projekty badawcze i rozwojowe (wspólne inicjatywy badawcze).....	33
2.2.11. Badania zlecone i ekspertyzy, wykorzystywanie zaplecza badawczego uczelni	34
2.2.12. Pośrednictwo pracy	35
2.3. Kluczowe podmioty zaangażowane w proces transferu wiedzy z przedsiębiorstw do systemu edukacji	36
3. Formy współdziałania instytucji edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie podlaskim w świetle przeprowadzonych badań	40
3.1. Kontekst społeczno-gospodarczy współpracy jednostek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie podlaskim	40
3.2. Formy współpracy szkół branżowych z przedsiębiorstwami	43
3.3. Formy współpracy techników z przedsiębiorstwami	51
3.4. Formy współpracy centrów kształcenia ustawicznego z przedsiębiorstwami.....	55
3.5. Formy współpracy szkół wyższych z przedsiębiorstwami.....	61
3.6. Formy współpracy z jednostkami edukacyjnymi w opinii przedstawicieli MŚP	69
3.7. Formy współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w opinii przedstawicieli administracji publicznej	77
4. Wnioski.....	81

4.1. Wnioski o charakterze ogólnym	81
4.2. Wnioski dotyczące form współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie podlaskim	81
5. Rekomendacje.....	85
6. Spisy	88
6.1. Spis literatury	88
6.2. Spis aktów prawnych	91
6.3. Spis tabel	91
6.4. Spis wykresów	92

Wprowadzenie

Współczesna gospodarka to gospodarka oparta na wiedzy, w której „wiedza jest tworzona, zdobywana, transmitowana i wykorzystywana efektywnie przez przedsiębiorstwa, organizacje, jednostki i wspólnoty”¹. Wiedza staje się podstawą rozwoju i warunkiem sukcesu.

Odpowiedni poziom wiedzy pozwala odpowiedzieć na wyzwania, jakie stawia przed pracownikami rynek pracy. Zmiany spowodowane zarówno ciągłym rozwojem technologicznym, jak i kreowaniem nowych potrzeb konsumentów rodzą bowiem zapotrzebowanie na nowe kompetencje i kwalifikacje zawodowe. Jednocześnie pracownicy powinni mieć nie tylko solidną wiedzę teoretyczną, ale przede wszystkim praktyczne umiejętności, które pozwolą im skutecznie funkcjonować na różnych stanowiskach. Dodatkowo pracodawcy coraz częściej oczekują od pracowników nie tylko specjalistycznej wiedzy, ale także elastyczności i gotowości do nauki przez całe życie. Staje się to ogromnym wyzwaniem dla systemu edukacji. Tradycyjny model edukacji, oparty głównie na teorii, nie jest już wystarczający. Współczesne programy nauczania powinny łączyć teorię z praktyką, aby lepiej przygotować uczniów do realiów rynku pracy. Praktyczne doświadczenie zdobyte podczas nauki pozwala na lepsze zrozumienie i zastosowanie wiedzy teoretycznej w rzeczywistych sytuacjach zawodowych. Ponadto system edukacji powinien promować rozwój umiejętności miękkich, takich jak komunikacja, współpraca i rozwiązywanie problemów. Umiejętności te są niezbędne w dzisiejszym środowisku pracy, w którym kluczowe są działanie zespołowe i efektywna komunikacja.

W Polsce panuje jednak powszechne przekonanie, że rodzimy system kształcenia nie realizuje tych założeń. Szkoły – zarówno średnie, jak i wyższe – nie przygotowują absolwentów, którzy są gotowi na realia rynku pracy. Placówki edukacyjne kładą bowiem nacisk przede wszystkim na teorię, a nie na praktykę.

System edukacji musi więc ewoluować, otwierając się na współpracę z pracodawcami, aby lepiej zrozumieć ich potrzeby i oczekiwania. Kooperacja placówek edukacyjnych z pracodawcami staje się wręcz nieodzownym elementem nowoczesnego systemu kształcenia. Tylko w ten sposób można przygotować przyszłe pokolenia do skutecznego funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie pracy. Wydaje się, że również biznes dostrzega konieczność pogłębiania swoich powiązań ze szkołami i uczelniami i wykorzystuje różne formy współdziałania z edukacją. Bardziej efektywna współpraca biznesu z placówkami edukacyjnymi pozwala bowiem na wzajemne zrozumienie i większy wpływ pracodawców na edukację młodych ludzi².

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 szczególnie ważne jest przy tym zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia³. Taka współpraca pozwoli bowiem uczniom i studentom zdobyć doświadczenie zawodowe i zapoznać się z codzienną praktyką firm, w których podejmą pracę, zaś przedsiębiorstwom umożliwi wpływ na jakość kształcenia przyszłych pracowników.

¹ Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku, red. Antoni Kukliński, Warszawa 2001, s. 33.

² Brian Jones, Norma Iredale, Enterprise Education as a Pedagogy, “Education & Training” 2010, vol. 52(1), s. 9, s. 7–19, DOI: 10.1108/00400911011017654.

³ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, Warszawa 2019, s. 12.

Konieczność nawiązywania relacji między biznesem i edukacją jest więc bezdyskusyjna, zaś problemem stać się może jedynie wybór odpowiedniej formy współpracy, tak aby pozwalała ona na dzielenie się najnowszą praktyczną wiedzą i spełniała oczekiwania każdej ze stron. W tej sytuacji niezbędne staje się rozpoznanie możliwych form współdziałania, jak również poznanie opinii podmiotów edukacji oraz przedstawicieli biznesu na temat możliwości ich wykorzystania.

Niniejsze opracowanie stanowi próbę odpowiedzi na tę potrzebę. Publikacja prezentuje wyniki badań jakościowych przeprowadzonych w ramach analizy, której głównym celem było zdiagnozowanie najbardziej skutecznych form współpracy mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) z instytucjami edukacyjnymi, zapewniających przepływ praktycznej wiedzy z sektora firm do systemu edukacji.

W odniesieniu do tak nakreślonego celu głównego wyodrębniono szereg celów szczegółowych. Formułując cele szczegółowe, uznano jednak, że na formy współpracy przedsiębiorstw z placówkami edukacyjnymi należy spojrzeć od strony wybranych grup tych placówek, co pozwoli na uporządkowanie rozważań.

W konsekwencji za cele szczegółowe o charakterze teoretycznym uznano:

- identyfikację kluczowych podmiotów zaangażowanych w proces transferu praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw do systemu edukacji;
- określenie, jakie są możliwe formy współpracy instytucji edukacyjnych z przedsiębiorstwami.

Do celów szczegółowych o charakterze empirycznym zaliczono:

- zdiagnozowanie, jakie formy współpracy z przedsiębiorstwami wykorzystują instytucje edukacyjne w województwie podlaskim;
- rozpoznanie, jak instytucje edukacyjne i przedsiębiorstwa z województwa podlaskiego oceniają współpracę;
- zdiagnozowanie, jakie formy współpracy instytucji edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie były dotychczas najbardziej skuteczne w zakresie przepływu wiedzy praktycznej z biznesu do systemu edukacji;
- określenie, jakie formy współpracy instytucji edukacyjnych z przedsiębiorstwami mogą okazać się najbardziej skuteczne w zakresie przepływu wiedzy praktycznej z biznesu do placówek edukacji w województwie podlaskim w przyszłości;
- opracowanie rekomendacji skierowanych do podmiotów zaangażowanych w proces transferu wiedzy pomiędzy biznesem a placówkami edukacyjnymi w zakresie efektywnych i skutecznych form współpracy przedsiębiorstw ze szkołami i uczelniami.

Analizą objęto podmioty edukacyjne z województwa podlaskiego: szkoły prowadzące kształcenie zawodowe (szkoły branżowe pierwszego stopnia i technika), centra kształcenia ustawicznego oraz szkoły wyższe. Jednocześnie w badaniach uczestniczyły podlaskie przedsiębiorstwa z sektora MŚP. Dodatkowo do badań włączono przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Pracy (WUP) w Białymstoku oraz Urzędu Marszałkowskiego (UM) Województwa Podlaskiego. Analizę przeprowadzono w ujęciu całego województwa podlaskiego oraz w podziale na podregiony: białostocki, łomżyński i suwalski.

1. Metodyka badania

Analizę form współpracy przedsiębiorstw z instytucjami edukacyjnymi w województwie podlaskim przeprowadzono, wykorzystując następujące jakościowe metody badawcze:

- analizę danych zastanych (*desk research*),
- technikę indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI, *individual in-depth interviews*),
- technikę badań fokusowych, inaczej: zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI, *focus group interview*).

Pierwszym etapem badań była analiza *desk research*, dzięki której możliwe stało się zdobycie szerszej wiedzy z zakresu badanego problemu. Badanie objęło literaturę przedmiotu, opracowania oraz uregulowania prawne dotyczące współpracy podmiotów edukacji z przedsiębiorstwami (szczegółowy spis wykorzystanych pozycji zamieszczono w końcowej części opracowania). Przeprowadzona analiza danych zastanych pozwoliła określić, jakie są najpopularniejsze formy współpracy jednostek edukacyjnych z biznesem oraz jaka jest ich specyfika.

Zdobyte drogą analizy *desk research* informacje posłużyły do skonstruowania kwestionariuszy wywiadów, wykorzystanych w kolejnym etapie badań, czyli w indywidualnych wywiadach pogłębionych. Informacje pozyskane przy pomocy wywiadów IDI pozwoliły na zebranie danych dotyczących form współpracy podlaskich placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami. Umożliwiły także poznanie ich opinii na temat oceny poszczególnych rodzajów współdziałań pod kątem skuteczności w przepływie praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw do systemu edukacji oraz korzyści i barier w rozwoju poszczególnych form współdziałania.

Opracowano cztery kwestionariusze wywiadów indywidualnych, co było podyktowane różnym charakterem badanych jednostek i koniecznością dopasowania pytań do specyfiki tych podmiotów, to jest: szkół branżowych pierwszego stopnia oraz techników i centrów kształcenia ustawicznego, szkół wyższych, przedsiębiorstw oraz przedstawicieli administracji publicznej. Kwestionariusze wywiadów, chociaż skierowane były do różnych grup respondentów, zawierały podobny zestaw pytań, co pozwoliło na uzyskanie różnorodnego, zobiektywizowanego, a jednocześnie komplementarnego materiału badawczego.

Kwestionariusz wywiadu z placówkami edukacyjnymi i przedsiębiorstwami zawierał część wstępną, obejmującą przedstawienie się ankietera i informację o badaniu, prośbę o przedstawienie się respondenta, pytanie dotyczące form współpracy z przedsiębiorstwami (w przypadku kwestionariusza skierowanego do firm – pytanie dotyczące form współpracy ze szkołami), prośbę o ocenę realizowanych form współpracy pod względem ich skuteczności w przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji, bardziej szczegółowe pytania dotyczące form współpracy uznanych za bardzo skuteczne w analizowanym aspekcie, pytania o ogólną charakterystykę form uznanych za mniej skuteczne i form współpracy, których dany podmiot nie realizuje, a także pytanie dotyczące firm najbardziej chętnych do współpracy (w przypadku kwestionariusza skierowanego do przedsiębiorstw – szkół najbardziej chętnych) oraz pytanie dotyczące metody współpracy, która w przyszłości może być metodą najbardziej skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji. W kwestionariuszu skierowanym do przedstawicieli administracji znalazły się też pytania o działania, jakie podmioty te mogą podejmować i podejmują w zakresie inicjowania oraz wspierania współpracy między placówkami edukacyjnymi i przedsiębiorstwami.

Przeprowadzając wywiady indywidualne, wykorzystano technikę wywiadów częściowo ustrukturyzowanych (*semi-structured interviews*), które dzięki możliwości dodawania nowych pytań w trakcie rozmowy lub modyfikowania już istniejących pozwoliły na uzyskanie bardziej szczegółowych, pogłębionych informacji od poszczególnych respondentów.

Ostatnim etapem badań był zogniskowany wywiad grupowy, dzięki któremu pozyskano dodatkowe informacje, dotyczące wybranych zagadnień z zakresu współpracy placówek edukacyjnych i przedsiębiorstw. Skoncentrowano się w nim przede wszystkim na pogłębieniu wiedzy o wykorzystywanych formach współdziałania oraz korzyściach i barierach w ich rozwoju.

Tak przeprowadzony proces badawczy pozwolił na kompleksowe podejście do analizowanego zagadnienia, zrozumienie jego specyfiki, a w konsekwencji na realizację celów postawionych przed analizą.

W założeniach do analizy przyjęto, iż badaniu poddanych zostanie łącznie 35 podmiotów. Uznano, że dla realizacji celów analizy niezbędne jest poznanie, po pierwsze, opinii różnych placówek edukacyjnych, dlatego do badań zaproszono przedstawicieli szkół branżowych pierwszego stopnia, techników, centrów kształcenia ustawicznego oraz szkół wyższych. Przyjęto też, iż każdy podregion powinna reprezentować taka sama liczba przedstawicieli danego typu szkół. W konsekwencji do badań zaproszono – uwzględniając różnice w liczbie poszczególnych typów placówek – po trzech reprezentantów szkół branżowych pierwszego stopnia, po dwóch reprezentantów techników i po jednym reprezentancie centrum kształcenia ustawicznego z podregionów białostockiego, łomżyńskiego i suwalskiego. Natomiast w przypadku szkół wyższych – uwzględniając nierównomierne ich rozmieszczenie w poszczególnych podregionach – do badań zaproszono przedstawicieli trzech uczelni z podregionu białostockiego, dwóch uczelni z podregionu łomżyńskiego i jednej uczelni z podregionu suwalskiego. Łącznie w badaniach udział wzięło 24 przedstawicieli placówek edukacyjnych.

Z punktu widzenia celów analizy konieczne było jednocześnie poznanie opinii przedsiębiorców. Dlatego do badań zaproszono dziewięciu przedsiębiorców, którzy współpracują z instytucjami edukacyjnymi (po trzech reprezentantów z każdego podregionu). Zgodnie z założeniami analizy byli to reprezentanci MŚP. Dodatkowo w badaniach wzięli udział także pracownicy administracji publicznej, a konkretnie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, jako reprezentanci podmiotów, które mogą inicjować i koordynować różne formy współpracy pomiędzy edukacją i biznesem. Informacje dotyczące liczby oraz kategorii przebadanych podmiotów przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Podmioty objęte badaniem

Podmioty	Podregion białostocki	Podregion łomżyński	Podregion suwalski	Razem
Szkoły branżowe pierwszego stopnia	3	3	3	9
Technika	2	2	2	6
Centra kształcenia ustawicznego	1	1	1	3
Szkoły wyższe	3	2	1	6
Przedsiębiorstwa z sektora MŚP	3	3	3	9
Podmioty administracji publicznej	2	2	2	2

Źródło: opracowanie własne.

2. Formy współpracy jednostek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w Polsce w świetle analizy desk research

2.1. Współpraca szkół branżowych, techników i centrów kształcenia ustawicznego z przedsiębiorstwami

Obserwowany wzrost zapotrzebowania na pracowników z kwalifikacjami odpowiadającymi wymogom współczesnej gospodarki powoduje konieczność nawiązywania przez placówki edukacyjne współpracy z przedsiębiorstwami. Dzięki temu możliwe staje się bowiem wyposażenie uczniów nie tylko w wiedzę teoretyczną, którą najczęściej przekazuje szkoła, ale także w umiejętności praktyczne, które zdobyć można dzięki bezpośrednim kontaktom z pracodawcami.

Szkoły branżowe i technika, a także centra kształcenia ustawicznego, które działają zgodnie z prawem oświatowym⁴, mają ustawowy obowiązek współpracy z otoczeniem gospodarczym. Współpraca ta powinna być realizowana w ramach umowy lub porozumienia, obejmujących co najmniej jeden cykl kształcenia. Prawo oświatowe wymienia przy tym przykładowe formy takich działań, którymi są⁵:

- tworzenie klas patronackich;
- kształcenie zawodowe, w tym praktyczna nauka zawodu, we współpracy z pracodawcą;
- wyposażanie warsztatów lub pracowni szkolnych;
- organizowanie egzaminów zawodowych;
- doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych;
- realizowanie doradztwa zawodowego i promowanie kształcenia zawodowego.

Są to oczywiście wybrane możliwości współdziałania. W praktyce szkoły mogą nawiązywać współpracę z otoczeniem gospodarczym także w innych formach. Analiza literatury oraz informacji, jakie zamieszczają placówki edukacyjne na swoich stronach internetowych, pozwala wskazać również inne, najpopularniejsze formy współpracy. Należą do nich⁶:

- wycieczki i wizyty studyjne uczniów w zakładach pracy;
- prowadzenie w przedsiębiorstwie przedmiotów teoretycznych;
- wykorzystywanie przez szkoły przedstawicieli pracodawców do prowadzenia przedmiotów zawodowych;
- organizowanie w szkołach pokazów technologii, sprzętu lub materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firm;
- organizowanie przez firmy konkursów przedmiotowych lub pomoc firm w przygotowaniach uczniów do konkursów i olimpiad przedmiotowych;
- fundowanie przez przedsiębiorstwa najzdolniejszym uczniom stypendiów.

⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz.U. 2024 poz. 737).

⁵ Tamże.

⁶ Jadwiga Fila, Agnieszka Rybińska, Rafał Trzeciński, Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL. Analiza projektów realizowanych w latach 2008–2011, Warszawa 2014, s. 59.

Współpraca szkoły branżowej, technikum czy centrum kształcenia ustawicznego z firmami może obejmować jedną lub kilka form – w zależności od potrzeb szkoły i oczywiście od możliwości oraz chęci przedsiębiorstw. Każda z nich ma swoje zalety i ograniczenia.

2.1.1. Wycieczki i wizyty studyjne w zakładach pracy

Jedną z prostszych form współpracy szkoły z przedsiębiorstwem są wycieczki i wizyty studyjne w zakładach pracy.

Głównym celem wycieczek zawodowych jest zapoznanie uczniów z rzeczywistym środowiskiem pracy⁷. Uczniowie, odwiedzając firmę, mogą zobaczyć, jak wygląda codzienna praca, jakie są obowiązki pracowników, jakie technologie są używane, jakie umiejętności i kwalifikacje są potrzebne w danym zawodzie⁸. Wycieczki zazwyczaj mają charakter obserwacyjny, choć mogą zawierać elementy interaktywne, takie jak rozmowy z pracownikami czy krótkie warsztaty. Jest to efektywna forma współpracy szkoły z pracodawcami – atrakcyjna dla uczniów, zapewniająca im kontakt z ewentualnym miejscem pracy.

Wizyty studyjne skierowane są raczej do uczniów już mających pewne rozeznanie w specyfice działania danej firmy i zawodu. Mają one na celu pogłębienie wiedzy i wymianę doświadczeń zawodowych. Uczniowie zdobywają dodatkową wiedzę przydatną w kształceniu zawodowym, często wzbogacają słownictwo branżowe. Wizyty studyjne są bardziej zorganizowane i szczegółowe. Mogą obejmować prezentacje, warsztaty oraz dyskusje z ekspertami. Uczestnicy aktywniej biorą udział w takiej wizycie, co pozwala na głębsze zrozumienie tematu i nawiązywanie kontaktów zawodowych oraz umożliwia gromadzenie i wymianę doświadczeń⁹.

Obie formy współpracy pozwalają na przekazanie uczniom i nauczycielom wiedzy dotyczącej zasad funkcjonowania zarówno danej firmy, jak i innych podmiotów związanych z określoną branżą, organizacją ich pracy, procesami produkcyjnymi i technologicznymi. Zapoznanie się z parkiem maszynowym, którym szkoła nie dysponuje, jest szczególnie istotne zwłaszcza dla uczniów z klas pierwszych, którzy często po raz pierwszy stykają się z praktyką danego zawodu.

Wycieczki i wizyty studyjne mają jednak ograniczenia. Powinny być organizowane na bazie poznanego już przez uczniów materiału nauczania, aby móc zagwarantować świadomą i ukierunkowaną obserwację¹⁰. Wymagają też wcześniejszych działań organizacyjnych zarówno ze strony firmy (na przykład wyznaczenie osoby oprowadzającej, pracowników biorących udział w spotkaniu, zapewnienie bezpieczeństwa), jak i szkoły (na przykład dopasowanie czasu wycieczki/wizyty do innych zajęć, wyznaczenie opiekuna, zorganizowanie dojazdu).

2.1.2. Realizacja przedmiotów teoretycznych w przedsiębiorstwie lub prowadzenie przedmiotów zawodowych w szkole przez przedstawicieli pracodawców

Współpraca szkoły z przedsiębiorstwem może polegać także na przeniesieniu realizacji wybranych przedmiotów teoretycznych do przedsiębiorstwa. Pozwala to na wzbogacenie

⁷ Michał Pawlak, Współpraca szkół z pracodawcami, <https://www.lscdn.pl/pl/publikacje/cww/ksztalcenie-zawodowe/8343,Wspolpraca-szkol-z-pracodawcami.html> (dostęp: 11.01.2025).

⁸ Wizyty zawodowe u pracodawców, <https://www.investinlubuskie.pl/2024/06/24/wizyty-zawodowe-w-wojewodzkim-urzedzi-pracy-w-zielonej-gorze> (dostęp: 13.05.2025).

⁹ Michał Pawlak, Współpraca szkół...

¹⁰ Paulina Zaręba i in., Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami. Przykładowe rozwiązania, Warszawa 2013, s. 65.

wiedzy teoretycznej pokazami praktycznymi, odniesienie się do konkretnych przykładów, pokazanie, jak teoria przekłada się na praktykę. Pomaga nauczycielom zainteresować uczniów przedmiotem, gdyż widzą oni zastosowanie teorii w praktyce. Celem takiej współpracy jest lepsze przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy poprzez zapewnienie im kontaktu z nowoczesnymi technologiami, a przede wszystkim z praktycznym zastosowaniem wiedzy, oraz zapoznanie z realiami funkcjonowania branży. Uczniowie mają możliwość poznania konkretnych procesów, maszyn, standardów i procedur obowiązujących w danej firmie. Korzyścią z tej formy współpracy jest też zacieśnienie relacji między szkołami a lokalnymi firmami. Kooperacja pomiędzy szkołą a przedsiębiorstwem stwarza również możliwość późniejszego zatrudnienia uczniów w firmach, które uczestniczyły w kształceniu uczniów. Bardzo istotną korzyścią jest także uatrakcyjnienie nauczania, co może się przekładać na większe zaangażowanie uczniów¹¹.

Problemem może być to, że ten sposób współdziałania często opiera się na indywidualnych kontaktach, co powoduje nierówności w dostępie do tej formy nauki między różnymi szkołami czy też regionami¹².

Można także spotkać sytuacje odwrotne, a mianowicie – przedstawiciele firm prowadzą w szkole określone przedmioty. Celem takiej współpracy jest podniesienie jakości nauczania poprzez omawianie praktycznych doświadczeń, rzeczywistych przykładów oraz aktualnej wiedzy związanej z danym zawodem, dziedziną życia czy działem gospodarki¹³. Przedstawia to dla uczniów dużą korzyść, ponieważ praktyk przekazuje nie tylko informacje ogólne, ale także może nawiązać do tego, co realnie dzieje się w jego firmie, podaje przykłady, jest na bieżąco z najnowszymi trendami. Dzięki temu uczniowie mają szansę poznać konkretne praktyczne aspekty wykonywanych zawodów, które nie są w pełni uwzględnione w tradycyjnych materiałach dydaktycznych¹⁴. Praktyczne podejście do nauki i bezpośredni kontakt z profesjonalistami z branży może przełożyć się na motywację uczniów do nauki i angażowanie się w przedmioty zawodowe. Uczniowie widzą bezpośredni związek pomiędzy nauką a późniejszymi perspektywami zawodowymi, co może zwiększyć ich zainteresowanie zawodem¹⁵. Włączenie pracodawców w proces nauczania może podnieść jakość edukacji zawodowej poprzez dostosowanie nauczanych treści do aktualnych potrzeb rynku czy wprowadzenie innowacyjnych metod nauczania¹⁶. Dodatkowo zajęcia takie umożliwiają nawiązanie bliższej współpracy między szkołą a lokalnymi przedsiębiorstwami. Może to ułatwić uczniom znalezienie praktyk, staży, a nawet pracy po ukończeniu szkoły¹⁷.

Dużym problemem przy tej formie współpracy jest to, że przedstawiciele firm mimo szerokiej i praktycznej wiedzy mogą nie posiadać odpowiednich kwalifikacji pedagogicznych, co utrudnia skuteczne przekazywanie wiedzy uczniom. Wymagać to może szkoleń, jak prowadzić zajęcia

¹¹ Katarzyna Mikołajczyk, Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – szanse i bariery, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie” 2015, nr 17, s. 177–184.

¹² Michał Pawlak, Współpraca szkół...

¹³ Współpraca praktyków ze szkołami, <https://zpe.gov.pl/a/wspolpraca-praktykow-ze-szkolami---najczesciej-zadawane-pytania-faq/Du12bw13l> (dostęp: 13.05.2025).

¹⁴ Katarzyna Mikołajczyk, Współpraca szkół...

¹⁵ Monika Mazur-Mitrowska, Plany edukacyjno-zawodowe młodzieży kończącej szkoły ponadpodstawowe o profilu technicznym na podstawie badań własnych, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2021, nr 2(113), s. 103–116.

¹⁶ Ewaluacja wsparcia szkolnictwa zawodowego. Badanie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego PO WER. Raport końcowy. Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2023, s. 39

¹⁷ Współpraca szkół z pracodawcami, <https://www.gov.pl/web/edukacja/wspolpraca-szkol-z-pracodawcami> (dostęp: 14.05.2025).

w sposób zrozumiały i angażujący młodych ludzi do nauki¹⁸. Kolejną barierą może być dostępność przedstawicieli firm oraz koordynacja zajęć pomiędzy szkołą a przedsiębiorstwem ze względu na trudności w dopasowaniu harmonogramów przedsiębiorców do planu zajęć uczniów. Często pojawia się brak odpowiednich zasobów (czasowych, finansowych czy logistycznych) na organizację takich działań, co może utrudniać stałą współpracę¹⁹. Przedstawiciele firm mogą również koncentrować się na specyficznych umiejętnościach wymaganych w danej branży, a nie na szerszym kontekście teoretycznym, który jest bardzo ważny w kształceniu zawodowym. Taka wybiórczość może doprowadzić do tego, że nie zostanie zrealizowany program nauczania. Zdarza się również, że barierą jest brak chęci ze strony przedstawicieli firm w zaangażowanie do prowadzenia zajęć, ponieważ muszą oni poświęcić czas na ich przygotowanie i przeprowadzenie. Firmy bywają niechętne do ponoszenia związanych z tym kosztów, zwłaszcza jeśli nie otrzymują odpowiedniego wynagrodzenia, dofinansowania lub innych korzyści²⁰.

2.1.3. Organizacja w szkole pokazów technologii, sprzętu lub materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firm

Formą współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami, która pozwala na poszerzenie wiedzy zarówno uczniów, jak i nauczycieli, jest organizowanie w szkole pokazów technologii, sprzętu lub materiałów, prowadzonych przez firmy. Pozwalają one na zapoznanie się młodzieży oraz kadry pedagogicznej z najnowszymi urządzeniami i materiałami wykorzystywanymi w firmach. Pokazy przybliżają sposób obsługi sprzętu, jednocześnie omawiane mogą być wymagania w zakresie jego użytkowania. Pokazy organizowane wspólnie przez kilka firm z branży dają szerszy ogłód na wyposażenie przedsiębiorstw oraz możliwość porównania poziomu ich nowoczesności. Jest to dobry sposób na poznanie specyfiki urządzeń, z którymi pracuje się w danym zawodzie. Korzyścią, jaką odnoszą firmy, jest z pewnością jej rozreklamowanie wśród uczniów, którzy dowiadują się o jej istnieniu, profilu działalności, a to w konsekwencji może przełożyć się na jej większą popularność u późniejszych absolwentów szukających pracy.

Aby jednak firma mogła zorganizować takie pokazy, konieczne jest przygotowanie przez szkołę odpowiedniego miejsca na ekspozycję lub czy zapewnienie niezbędnej ochrony. Problemem i kosztem dla przedsiębiorstw może być kwestia transportu sprzętu czy konieczność wyłączenia maszyn z użytkowania na czas pokazów.

2.1.4. Organizowanie przez firmy konkursów przedmiotowych lub pomoc firm w przygotowaniach uczniów do konkursów i olimpiad przedmiotowych

Formą współpracy jest także organizowanie przez firmy lub wspólnie przez firmy i szkoły konkursów (turniejów, zawodów, olimpiad) zawodowych. Konkursy motywują uczniów do pogłębiania wiedzy, wzbogacają ich doświadczenia edukacyjne. „Konkursy to potężne narzędzie zwiększania pewności siebie, rozwijania kompetencji technicznych na wysokim poziomie i zachęcania do samodzielności. Konkursy zawodowe rozwijają u uczniów

¹⁸ Wacław Strykowski, Andrzej Burewicz, Metoda projektów w zajęciach szkolnych „Neodidagmata” 2011, nr 31/32,

s. 7–19, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/d1dab8af-36ac-4e71-9ffb-1ef640761e56/content> (dostęp: 31.05.2025).

¹⁹ Raport końcowy, https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2025/05/13/0asxqw/raport-koncowy-rekomendacje-horyzontalne-czi.pdf (dostęp: 31.05.2025).

²⁰ Tamże.

umiejętności cenione przez pracodawców. Młodzi ludzie uczą się pracy pod presją, ustalania priorytetów, radzenia sobie ze stresem i rozczarowaniem, szybkiego reagowania i dokładności. Rywalizacja zawodowa pokazuje uczniom ich możliwości zawodowe. Uświadamia im też, jakie umiejętności są potrzebne do podjęcia określonej pracy”²¹.

Organizowanie i przygotowanie konkursów wymaga od nauczycieli wiedzy psychologicznej i pedagogicznej, ale także merytorycznej, co równoznaczne jest z koniecznością ciągłego doskonalenia warsztatu dydaktycznego²². Pomoc firm okazuje się w tym wypadku nieoceniona, bowiem są one na bieżąco z najnowszymi trendami i mogą wesprzeć nauczycieli w przygotowaniach. Firmy mogą także fundować nagrody w takich konkursach czy przekazywać materiały niezbędne do wykonywania przez uczniów prac konkursowych. Przedsiębiorcy mogą też być członkami jury. Organizowanie konkursów zawodowych to także zachęta dla uczniów, aby zainteresowali się praktyczną stroną zawodu, który będą wykonywali. To możliwość rozwoju oraz zdobywania także kompetencji miękkich, na przykład komunikacji, rozwiązywania problemów, innowacyjności²³.

Jednocześnie przedstawiciele przedsiębiorstw mogą także pomagać uczniom w przygotowaniu się do tego typu konkursów organizowanych przez inne podmioty. Daje to możliwość przekazania uczniom szerokiej wiedzy zarówno teoretycznej, jak i praktycznej.

Problemy związane z tą formą współpracy związane są przede wszystkim z umiejętnością zachęcenia uczniów do aktywności w tym zakresie. Często z założenia kierowane są one tylko do najzdolniejszych osób lub do tych, którzy i tak są już zainteresowani określonymi zagadnieniami, a takich może być niewielu.

2.1.5. Fundowanie przez przedsiębiorstwa stypendiów najzdolniejszym uczniom

Współpraca szkoła–przedsiębiorstwo może polegać również na fundowaniu uczniom stypendiów przez firmy. Stypendia często wypłacane są na podstawie umowy stypendialnej, zgodnie z którą uczeń po zakończeniu okresu kształcenia podejmuje pracę w tej firmie, od której w trakcie nauki uzyskuje stypendium. Jest to działanie szczególnie popularne w branżach, w których trudno jest pozyskać pracowników²⁴. Kryteria przyznawania stypendiów konkretnym uczniom są różne – mogą mieć charakter naukowy albo socjalny.

Celem programów stypendialnych firm jest więc oprócz udzielenia wsparcia finansowego młodym ludziom także zachęcenie ich do wyboru konkretnych kierunków edukacji i zapewnienie w ten sposób firmie oferującej stypendium wykwalifikowanych kadr. Pośrednim celem stypendiów jest natomiast rozwój konkretnych gałęzi gospodarki. Jak widać, programy stypendialne firm mogą być istotne dla rozwoju lokalnego rynku pracy i modelowania gospodarki²⁵.

Problemem tej formy współpracy są z pewnością ograniczone środki, które firmy mogą przeznaczyć na stypendia, a w związku z tym konieczność organizowania swojego rodzaju

²¹ Małgorzata Kowalska, Konkursy umiejętności zawodowych drogą do doskonałości, <https://myzawodowcy.pl/konkursy-umiejtnosci-zawodowych-droga-do-doskonalosci> (dostęp: 15.05.2025).

²² Paulina Zaręba i in., Współpraca szkół zawodowych..., s. 67.

²³ Tamże.

²⁴ Przemysław Wojtasik, Stypendium dla ucznia przedsiębiorca może zaliczyć do kosztów – interpretacja podatkowa, <https://pro.rp.pl/podatki/art1011631-stypendium-dla-ucznia-przedsiębiorca-moze-zaliczyc-do-kosztow-interpretacja-podatkowa> (dostęp: 27.02.2025).

²⁵ Aleksandra Belina, Małgorzata Stradomska-Kalinka, Anna Weksej, Stypendia branżowe – narzędzie rozwoju firmy poprzez wsparcie edukacji. Analiza wybranych programów i zestaw rekomendacji, Warszawa 2020, s. 8.

konkursów w celu wyłonienia stypendystów. Z kolei uczniów do ubiegania się o stypendia może zniechęcać wymóg zobowiązania się do późniejszej pracy w firmie.

2.1.6. Klasy patronackie

Bardzo rozbudowaną formą współpracy placówek edukacyjnych i przedsiębiorstw są klasy patronackie. Ta forma współdziałania polega na „objęciu przez pracodawcę wsparciem konkretnej klasy czy też zawodu szkolnictwa branżowego będącego w ofercie edukacyjnej. W przypadku zawodu może być objętych wsparciem kilka oddziałów szkolnych, w których uczą się uczniowie z różnych roczników. Pracodawca jako patron, na podstawie porozumienia lub umowy ze szkołą ustala zakres wsparcia procesu kształcenia uczniów”²⁶. W praktyce firmy obejmują najczęściej patronatem klasę ze szkoły branżowej lub technikum, której kierunek odpowiada zapotrzebowaniu na pracowników.

Firma będąca patronem deklaruje wsparcie procesu kształcenia, które może przybierać różną formę, na przykład przyjęcia uczniów na praktyki zawodowe lub staże, wyposażenie pracowni szkolnych, dodatkowe szkolenia, fundowanie stypendiów czy wizyty zawodoznawcze. Może też uczestniczyć w opracowaniu programu nauczania dopasowanego do profilu jego firmy. Jednocześnie jako podmiot współpracujący ze szkołą przedsiębiorca może brać udział w zebraniach rady pedagogicznej²⁷.

Kooperacja w postaci klasy patronackiej obejmuje więc szereg działań połączonych w długofalowe i kompleksowe porozumienie. Klasa patronacka pozwala na: kompleksowe zaspokojenie potrzeb obydwu stron (firmy i szkoły), pełne wykorzystanie ich potencjału, najpełniejsze dostosowanie współpracy do potrzeb konkretnego przedsiębiorstwa, stworzenie szansy, by proces edukacyjny przełożył się na przyszłe zatrudnienie ucznia w firmie²⁸.

Wydaje się jednak, że największe profity z uczęszczania do klasy patronackiej odnosi sam uczeń. Ma on bowiem najlepszy kontakt z przedsiębiorstwem i dzięki temu może zdobyć nie tylko wszechstronną wiedzę teoretyczną, ale także odpowiednie praktyczne przygotowanie zawodowe. Nabywa kompetencje zawodowe w warunkach, jakie stwarzają mu działające aktualnie na rynku pracy przedsiębiorstwa²⁹.

Warto też podkreślić, że patronami danej klasy patronackiej może być kilka przedsiębiorstw. Jest to więc rozwiązanie szczególnie korzystne z perspektywy małych i średnich przedsiębiorstw, gdy jedna firma nie posiada wystarczającego potencjału do takich działań, a indywidualne wymagania wobec pracownika są bardzo zbliżone (pomiędzy poszczególnymi przedsiębiorcami nie występują duże różnice w wyposażeniu, oprogramowaniu, technikach pracy)³⁰.

Współpraca w postaci klas patronackich nie jest oczywiście pozbawiona wad. Podstawowym problemem jest to, że może prowadzić do zbyt wąskiej specjalizacji uczniów, dostosowanej

²⁶ Arleta Jaśniewicz i in., Współpraca pracodawców ze szkołami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2023, nr 2(131), s. 98, 85–101, DOI: 10.34866/r2sw-0k67.

²⁷ Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami, <https://www.gov.pl/web/edukacja/obowiazek-wspolpracy-szkol-z-pracodawcami> (dostęp: 7.03.2025).

²⁸ Jarosław Komorniczak, Klasa patronacka. Narzędzia stosowane we współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami. Część IV, Kraków 2019, s. 3.

²⁹ Włodzisław Kuzitowicz, Klasy patronackie jako forma współpracy pracodawców ze szkołami. Doświadczenia łódzkie <http://obserwatoriumedukacji.pl/klasy-patronackie-w-szkolach-zawodowych> (dostęp: 13.05.2025).

³⁰ Jarosław Komorniczak, Klasa patronacka...

do potrzeb konkretnej firmy. To z kolei może ograniczać elastyczność zawodową absolwentów w przyszłości, szczególnie w sytuacji szybkich zmian technologicznych czy rekonstrukcji branży. Dodatkowo dopasowanie programu nauczania do potrzeb konkretnego przedsiębiorstwa może doprowadzić do marginalizacji przedmiotów ogólnokształcących na rzecz wąskich umiejętności zawodowych, co w dłuższej perspektywie może ograniczać potencjał zawodowy młodych ludzi³¹.

2.1.7. Realizacja kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, we współpracy z pracodawcą

Analizując formy współpracy szkół z przedsiębiorstwami, szczególną uwagę należy zwrócić na współpracę w ramach praktycznej nauki zawodu, która odbywa się u pracodawcy. Polega ona na realizowaniu w firmie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych. Celem zajęć odbywanych u pracodawców jest odpowiednie opanowanie przez uczniów umiejętności zawodowych niezbędnych do podjęcia pracy w danym zawodzie oraz zastosowanie, jak też pogłębienie zdobytej wiedzy i umiejętności w rzeczywistych warunkach pracy. Ich organizację i realizację u pracodawców reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 roku w sprawie praktycznej nauki zawodu³².

Praktyczna nauka zawodu może odbywać się, po pierwsze, w formie praktyk zawodowych. Praktyki zawodowe organizowane u pracodawców realizowane są na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, zawartej pomiędzy dyrektorem szkoły a pracodawcą przyjmującym uczniów na praktyczną naukę zawodu w formie praktyk zawodowych³³.

Praktyki zawodowe stanowią kluczowy element współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorstwami, umożliwiając uczniom zdobycie praktycznych umiejętności w rzeczywistym środowisku pracy. Mają one na celu połączenie wiedzy teoretycznej zdobywanej w szkołach z praktycznymi umiejętnościami wymaganymi na rynku pracy. Praktyki pozwalają na kontakt z nowoczesnymi narzędziami i technologią, a jednocześnie umożliwiają uczniom rozwijanie umiejętności miękkich, takich jak komunikacja, praca w zespole czy rozwiązywanie problemów. Dodatkowo uczniowie, którzy odbyli praktyki zawodowe w danej firmie, mają większe szanse na znalezienie w niej zatrudnienia po ukończeniu szkoły, a także wzrasta ich atrakcyjność na rynku pracy. Zgodnie z danymi Komisji Europejskiej absolwenci szkół zawodowych, którzy odbyli praktyki zawodowe, mieli większe szanse na zatrudnienie (82,5%) niż ci, którzy nie mieli takiego doświadczenia (71,6%)³⁴.

W ramach praktyk firmy mają możliwość ocenienia uczniów, którzy mogą stać się ich potencjalnymi pracownikami. To z kolei ułatwia im przyszłą rekrutację, pomagając wytypować osoby szczególnie warte zainteresowania, młode talenty. Ponadto zaangażowanie w kształcenie młodych ludzi pozytywnie wpływa na postrzeganą społeczną odpowiedzialność firmy³⁵.

³¹ Klasa patronacka. Nowoczesne podejście do kształcenia zawodowego i rekrutacji pracowników, <https://www.akademia-nauki.eu/pl/faq-akademii/pomoc-publiczna/klasa-patronacka> (dostęp: 13.05.2025).

³² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 roku w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391).

³³ Tamże, par. 4 pkt 2 i 3.

³⁴ Education and Training Monitor 2024, <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/pl/country-reports/poland.html> (dostęp: 15.05.2025).

³⁵ Pracodawcy biorą odpowiedzialność za kwalifikacje absolwentów?, <https://ceo.com.pl/pracodawcy-biora-odpowiedzialnosc-za-kwalifikacje-absolwentow/> (dostęp: 15.05.2025).

Z kolei korzyścią dla szkół, poza realizacją obowiązku wynikającego z prawa oświatowego, jest możliwość aktualizowania programów nauczania oraz wzbogacenie oferty edukacyjnej³⁶ w odpowiedzi na oferty praktyk ze strony pracodawców.

Niestety, realizacja praktyk czasami napotyka na przeszkody. Niektóre firmy niechętnie angażują się w ich organizację, obawiając się kosztów związanych z opieką nad praktykantami oraz potencjalnych problemów prawnych³⁷. Wyzwaniem zarówno dla szkół, jak i dla firm może być również ich koordynacja, zapewnienie odpowiednich opiekunów oraz ustalenie harmonogramów³⁸. W niektórych branżach brakuje też odpowiednich miejsc do odbywania praktyk, co ogranicza możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego przez uczniów.

Kolejną formą współpracy są staże. Staże uczniowskie zostały wprowadzone do systemu oświaty 1 września 2019 roku jako nowa forma realizacji praktycznej nauki zawodu dla wszystkich uczniów pięcioletniego technikum oraz uczniów branżowej szkoły pierwszego stopnia, niebędących młodocianymi pracownikami. Pozwoliło to na uzupełnienie luki w systemie kształcenia zawodowego. Staże uczniowskie mogą być finansowane zarówno ze środków krajowych, jak i unijnych³⁹. Mają realizować cele kształcenia i treści nauczania ustalone w podstawie programowej, jak też wykraczające poza obowiązujący program. Powinny one ułatwić uzyskanie doświadczenia i nabycie umiejętności praktycznych niezbędnych do wykonywania pracy w zawodzie, w którym kształcą się uczniowie technikum i branżowej szkoły pierwszego stopnia⁴⁰. Za przygotowanie ucznia do stażu, dobór odpowiednich miejsc stażowych i monitorowanie jego przebiegu odpowiadają szkoły.

Bardzo ważną zaletą stażu jest to, że w porównaniu do praktyki zawodowej trwa on dłużej – nawet kilkanaście miesięcy – co daje pracodawcy możliwość lepszego wdrożenia uczniów do pracy na danym stanowisku. Firmy mają też możliwość ocenienia potencjalnych pracowników, co może ułatwić podjęcie decyzji o przyszłym zatrudnieniu. Przedsiębiorca „zyskuje możliwość wspierania uczniów już na poziomie nauki w szkole, wynagradzania wybranych uczniów oraz jeszcze ściślejszej współpracy na linii pracodawca–uczeń–szkoła. Staż uczniowski pozwala pracodawcy na pozyskanie kadr, które będą odpowiadać modelowi przedsiębiorstwa oraz wspierać lokalny rynek pracy”⁴¹. Korzyścią dla firmy jest również pozytywny odbiór społeczności lokalnej. Z kolei placówki edukacyjne dzięki współpracy z przedsiębiorcami w ramach staży – podobnie jak w przypadku praktyk – mają możliwość aktualizowania programów nauczania oraz wzbogacenia oferty edukacyjnej.

Barierą w rozwoju tej formy współpracy może być brak zainteresowania przedsiębiorstw stażami, co związane jest z ewentualnymi kosztami, opieką nad stażystami oraz organizacją i przygotowaniem stanowiska pracy. Chociaż udział pracodawców we współpracy w formie stażu jest dobrowolny, to jednak decydując się na przyjęcie uczniów, muszą oni spełniać

³⁶ Uwarunkowania prawne dotyczące współpracy szkoły z pracodawcą, <https://ore.edu.pl/2020/12/uwarunkowania-prawne-dotyczace-wspolpracy-szkoly-z-pracodawca> (dostęp: 15.05.2025).

³⁷ Badanie: studenci niezadowoleni ze zbyt małej liczby staży i praktyk, <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C401484%2Cbadanie-studenci-niezadowoleni-ze-zbyt-malej-liczby-stazy-i-praktyk.html> (dostęp: 15.05.2025).

³⁸ Zmiany w kształceniu zawodowym dla rynku pracy, <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art3566891-zmiany-w-ksztalceniu-zawodowym-dla-ryнку-pracy> (dostęp: 15.05.2025).

³⁹ Zmiany w kształceniu zawodowym, Rzeczpospolita, 14.12.2024, <https://www.rp.pl/samorzad/art3061911-zmiany-w-ksztalceniu-zawodowym> (dostęp: 15.05.2025).

⁴⁰ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe, art. 121a (Dz.U. 2024 poz. 737, 854, 1562, 1635).

⁴¹ Staż uczniowski, <https://www.gov.pl/web/edukacja/staz-uczniowski> (dostęp: 16.05.2025).

określone kryteria organizacyjne i zapewnić zgodność z programem nauczania⁴². Zobowiązani są też do zapewnienia realnych warunków pracy oraz opieki mentorskiej.

Współpraca z pracodawcami przy realizacji praktycznej nauki zawodu może także przyjąć formę kształcenia dualnego. Jest to powiązanie nauki teorii w szkole i praktycznej nauki zawodu prowadzonej w zakładzie pracy, stąd jego dwoista, inaczej dualna, natura⁴³. Kształcenie dualne to model edukacji zawodowej, w którym uczniowie dzielą swój czas pomiędzy naukę teoretyczną w placówkach edukacyjnych a praktyczne kształcenie w przedsiębiorstwach. Ten system współpracy ma na celu lepsze przygotowanie młodych ludzi do wymagań rynku pracy poprzez bezpośrednie zaangażowanie pracodawców w proces edukacyjny.

Kształcenie dualne w głównej mierze polega na tym, że uczniowie spędzają część tygodnia na nauce teoretycznej w szkole, a pozostały czas poświęcają na praktyczne kształcenie w przedsiębiorstwie. Programy edukacyjne są tworzone we współpracy z pracodawcami, aby zapewnić uczniom umiejętności i wiedzę odpowiadającą aktualnym wymaganiom branży. Ponadto firmy pełnią rolę mentorów i trenerów, oferując uczniom wsparcie oraz praktyczne doświadczenie w rzeczywistych warunkach pracy⁴⁴.

Warto podkreślić, że kształcenie dualne pozwala uczniom na otrzymywanie wynagrodzenia, co stanowi dodatkową motywację i wsparcie finansowe dla młodych ludzi. Dzięki temu, że uczniowie w ramach tej formy kształcenia zdobywają konkretne umiejętności zawodowe, zwiększa się ich atrakcyjność na rynku pracy, są bardziej poszukiwani przez pracodawców, a to daje im większe szanse na zatrudnienie⁴⁵. Szkoły mogą dostosowywać programy edukacyjne do zmieniających się potrzeb rynku pracy i podnosić jakość nauczania⁴⁶. To z kolei wpływa pozytywnie na atrakcyjność placówki edukacyjnej jako miejsca kształcenia się.

Firmy, uczestnicząc w kształceniu dualnym, mogą przygotowywać przyszłych pracowników zgodnie ze swoimi potrzebami, co zapewnia lepsze dopasowanie kompetencji do wymagań stanowiska⁴⁷. Pracodawcy zmniejszają też koszty związane z rekrutacją i wstępnym szkoleniem nowych pracowników⁴⁸. Ponadto budują pozytywny wizerunek firmy społecznie odpowiedzialnej⁴⁹. Niektóre firmy niechętnie angażują się w organizację kształcenia dualnego, obawiając się kosztów i obowiązków związanych z opieką nad uczniami. W kształceniu tym uczestniczą przede wszystkim pracownicy młodociani, którzy często są jeszcze niedojrzali, niezdyscyplinowani, a przede wszystkim niepewni swoich wyborów zawodowych. Przedsiębiorcy ponoszą w związku z zatrudnieniem takiego ucznia koszty, a ich zwrot mogą otrzymać najczęściej dopiero po zakończeniu przez niego edukacji. Nie wszystkie przedsiębiorstwa posiadają też pracowników z ukończonym kursem pedagogicznym.

⁴² Praktyki i staże zawodowe. Poradnik dla przedsiębiorcy, <https://www.parp.gov.pl/publications/publication/praktyki-i-staze-zawodowe-poradnik-dla-przedsiębiorcy> (dostęp: 15.05.2025).

⁴³ Andrzej Stępnikowski, Kształcenie dualne – wyzwania i szanse rozwoju w Polsce, „Rynek Pracy. Pismo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych” 2016, nr 1(156), s. 17.

⁴⁴ Jak i dlaczego to firmy przejmują rolę edukatorów w budowaniu kluczowych kompetencji XXI wieku, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/2019/rola-edukatorow-w-budowaniu-kompetencji.html> (dostęp: 15.05.2025).

⁴⁵ Joanna Szydło i in., Diagnoza nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów – perspektywa uczniów szkół zawodowych oraz nauczycieli w województwie podlaskim, Białystok 2024, <https://pb.edu.pl/oficyna-wydawnicza/wp-content/uploads/sites/4/2025/01/Diagnoza-nabywania-dodatkowych-umiejtnosci-zawodowych-przez-uczniow.pdf> (dostęp: 15.05.2025).

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Nauczanie dualne – najlepsza forma nauki przez praktykę, <https://pomorskaizba.pl/nauczania-dualne-najlepsza-forma-nauki-przez-praktyke> (dostęp: 15.05.2025).

⁴⁸ Joanna Szydło i in., Diagnoza nabywania...

⁴⁹ Nauczanie dualne – najlepsza forma...

W niektórych branżach brakuje również odpowiednich miejsc do praktycznego kształcenia uczniów. Pojawia się także problem koordynacji współpracy między szkołami a firmami, związany z różnicami w organizacji pracy oraz harmonogramach⁵⁰.

2.1.8. Wyposażanie warsztatów lub pracowni szkolnych

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 roku⁵¹ w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego jednym z podstawowych wymogów dla szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe jest zapewnienie pomieszczenia dydaktycznego wyposażonego w odpowiednie pomoce dydaktyczne, czyli takie, które będą wykorzystywane w przyszłej pracy przez absolwentów szkoły⁵². W wielu szkołach pracownie lub warsztaty nie spełniają tego wymogu ze względu na przestarzały sprzęt albo brak środków na surowce używane w czasie zajęć praktycznych. Dlatego współpraca placówek edukacyjnych i firm w tym obszarze okazuje się niezbędna. Pracodawcy, posiadający aktualną wiedzę o wymaganiach rynkowych, mogą wskazać, jakie narzędzia i technologie powinny znaleźć się w pracowniach. Wyposażanie pracowni przez firmy pozwala młodzieży już w trakcie nauki poznawać technologie i urządzenia obecnie wykorzystywane w pracy zawodowej. Uczniowie mają możliwość uczenia się w warunkach zbliżonych do warunków pracy w ich zawodzie, mają dostęp do nowoczesnego sprzętu i technologii, uczą się obsługi nowoczesnych narzędzi i maszyn. Zwiększa to ich konkurencyjność na rynku pracy, bowiem praktyczne zajęcia na profesjonalnym sprzęcie pozwalają na zdobycie umiejętności odpowiadających wymaganiom pracodawców. Współpraca z firmami w zakresie wyposażania pracowni szkolnych często wiąże się później z możliwością odbycia tam praktyk zawodowych, a nawet zwiększa szanse na zatrudnienie po ukończeniu szkoły⁵³. Dzięki tej formie współpracy szkoły otrzymują wsparcie w postaci nowoczesnego wyposażenia, co podnosi jakość nauczania, a jednocześnie pozwala na aktualizację programów nauczania, uwzględniając nowe możliwości warsztatów i pracowni szkolnych. Nowoczesne pracownie przyciągają uczniów, co może wpłynąć na zwiększenie liczby kandydatów do szkoły⁵⁴.

Z kolei przedsiębiorstwa, wyposażając warsztaty lub pracownię szkolną, mają wpływ na przygotowanie uczniów do zawodu, co pozwala na lepsze dopasowanie ich umiejętności do ich potrzeb. Zaangażowanie w tę formę współpracy może być też wykorzystane do promocji firmy i budowania jej wizerunku⁵⁵.

⁵⁰ Szkolnictwo zawodowe w zapaści. Sam system dualny nie wystarczy, NIK, <https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/nik-szkolnictwo-zawodowe-w-zapasci-sam-system-dualny-nie-wystarczy,84652.html><https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/nik-szkolnictwo-zawodowe-w-zapasci-sam-system-dualny-nie-wystarczy,84652.html> (dostęp: 15.05.2025).

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 roku w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 991), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000991> (dostęp: 15.05.2025).

⁵² Uwarunkowania prawne dotyczące współpracy...

⁵³ Praktyki zawodowe uczniów? czas nowych wyzwań i możliwości, <https://zstjanow.edu.pl/praktyki-zawodowe-uczniow-czas-nowych-wyzwan-i-mozliwosci> (dostęp: 15.05.2025).

⁵⁴ Nowoczesne kształcenie zawodowe – nowe możliwości, <https://pow.dzierzoniow.pl/samorzad/projekty/nowoczesne-ksztalcenie-zawodowe-nowe-mozliwosci> (dostęp: 15.05.2025).

⁵⁵ Michał Pawlak, Współpraca szkół...

Niestety, niektóre firmy niechętnie angażują się w wyposażanie szkół, obawiając się wysokich kosztów tego przedsięwzięcia i braku bezpośrednich korzyści. Problemem z pewnością jest też fakt szybkiego postępu technicznego i rozwiązań technologicznych, przez co zakupione przez firmę wyposażenie starzeje się. Przedsiębiorstw może być nie stać na ciągle doposażanie szkolnych pracowni. Czasami szkoły otrzymują sprzęt, który nie jest w pełni zgodny z aktualnymi wymaganiami branży, co może ograniczać efektywność nauczania⁵⁶.

2.1.9. Organizacja egzaminów zawodowych

Egzaminy zawodowe zarówno dla szkół branżowych, jak i techników przygotowuje, organizuje, przeprowadza i weryfikuje Centralna Komisja Egzaminacyjna, w której skład wchodzi poszczególne okręgowe komisje egzaminacyjne. Dodatkowo na mocy ustawy o rzemiośle⁵⁷ przeprowadzają je też izby rzemieślnicze, egzaminy czeladnicze, mistrzowskie i sprawdzające. Pracodawcy są jednak zapraszani przez szkoły, aby delegować pracowników do tworzenia zadań egzaminacyjnych, recenzować je we współpracy z nauczycielami, a także uczestniczyć jako egzaminatorzy lub obserwatorzy w egzaminach zawodowych w ośrodkach powoływanych w szkołach⁵⁸. Ta forma współdziałania pozwala na zweryfikowanie, czy uczeń zna współczesne technologie, czy potrafi korzystać ze sprzętu i oprogramowania, które obecnie używane są na rynku pracy, czy przestrzega zasad BHP, ale też w przypadku zawodów czysto usługowych czy ma tzw. ogłódę w pracy zawodowej⁵⁹. Ponadto egzaminy organizowane we współpracy z przedsiębiorstwami umożliwiają uczniom wykazanie się umiejętnościami w warunkach zbliżonych do rzeczywistego miejsca pracy. Egzaminy przeprowadzane z udziałem pracodawców zwiększają prestiż uzyskanych certyfikatów, co może ułatwić absolwentom znalezienie zatrudnienia⁶⁰. Zaangażowanie pracodawców w proces egzaminacyjny wpływa więc na podniesienie standardów oceniania i weryfikacji umiejętności uczniów. Dodatkową korzyść, jaką odnoszą szkoły, jest taka, że współpraca z przedsiębiorstwami w zakresie organizowania egzaminów pozwala na aktualizację programów nauczania pod kątem wymogów egzaminacyjnych. Przedsiębiorstwa z kolei mają możliwość współtworzenia standardów zawodowych. Pozwala to pracodawcom na wpływanie na kryteria oceniania, co może ułatwić im pozyskiwanie pracowników o odpowiednich kwalifikacjach. Ponadto zaangażowanie w edukację zawodową pozytywnie wpływa na wizerunek firmy w regionie⁶¹.

Problemem przy tej formie współpracy może być to, że niektóre firmy niechętnie angażują się w organizowanie egzaminów zawodowych, obawiając się kosztów i obowiązków związanych z opieką nad uczniami. W niektórych branżach brakuje odpowiednich miejsc

⁵⁶ Ministerstwo Edukacji rozdało szkołom 1 mld zł bez pytania, na co chcą je wydać, <https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/ministerstwo-edukacji-rozdalo-szkolom-1-mld-zl-bez-pytania-na-co-chca-je-wydac.566467.html> (dostęp: 15.05.2025).

⁵⁷ Ustawa o rzemiośle z dnia 22 marca 1989 roku (Dz. U 2020 poz. 2159 ze zm.).

⁵⁸ Krzysztof Świerk, Luk Palmen, Wojciech Stęchły, Współpraca między pracodawcami i edukacją – wskazówki i rekomendacje. Rozwijanie współpracy z pracodawcami. Przewodnik dla instytucji edukacyjnych, Katowice 2020, s. 14–15, https://radasektorowa-motoryzacja.pl/wp-content/uploads/2020/05/2020-04-28-Przewodnik_pracodawcy_web-1.pdf (dostęp: 31.05.2025).

⁵⁹ Uwarunkowania prawne dotyczące współpracy...

⁶⁰ Certyfikat kompetencji zawodowych – egzamin, <https://vccsystem.eu/system-certyfikacji/new-competences/opis-systemu-certyfikacji/procedury-egzaminacyjne/?utm> (dostęp: 15.05.2025).

⁶¹ Egzaminy zawodowe – na nowo czy po nowemu?, <https://ksztalcenie-zawodowe.pl/egzaminy-zawodowe-na-nowo/?utm> (dostęp: 15.05.2025).

do przeprowadzania egzaminów zawodowych. Koordynacja współpracy między szkołami a przedsiębiorstwami może też napotykać trudności związane z różnicami w zakresie organizacji pracy oraz w harmonogramach⁶².

2.1.10. Doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych

Współpraca szkoły z pracodawcą polegać może także na doskonaleniu zawodowym nauczycieli przez przedstawicieli przedsiębiorstw. Niewielki odsetek nauczycieli kształcenia zawodowego posiada doświadczenie zawodowe w pracy w branży. Jednocześnie część nauczycieli zawodu od lat nie pracuje w wyuczonym zawodzie, przez co ich wiedza praktyczna może być nieaktualna⁶³. Utrzymując stały kontakt z przedsiębiorstwami, które na bieżąco przekazują szereg informacji o nowościach technicznych i technologicznych, nauczyciele uzyskują najnowszą wiedzę, którą mogą potem przekazywać uczniom. Pracodawcy mogą także organizować dla nauczycieli przedmiotów zawodowych krótkie szkolenia i konsultacje, podczas których omawiane są wybrane zagadnienia z danej branży. Mogą także umożliwić nauczycielom praktycznej nauki zawodu odbywanie staży w przedsiębiorstwie oraz oferować szkolenia branżowe. Jest to „obowiązkowa forma doskonalenia zawodowego nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczycieli praktycznej nauki zawodu w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (...) mająca na celu doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do wykonywania pracy i realizowana odpowiednio u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych, których działalność jest związana z nauczaniem zawodem”⁶⁴. Szkolenia te pozwalają między innymi na zapoznanie się z urządzeniami oraz technologiami stosowanymi w przedsiębiorstwie, poznanie specyfiki pracy w rzeczywistych warunkach w branży związanej z nauczaniem zawodem, doskonalenie praktycznych umiejętności zastosowania wiedzy teoretycznej, doskonalenie umiejętności interpersonalnych, zdobycie nowych doświadczeń zawodowych związanych z zawodem oraz nawiązanie kontaktów zawodowych⁶⁵.

Korzyści z takiej formy współpracy osiąga też szkoła, która zyskuje nauczycieli dysponujących nie tylko wiedzą teoretyczną, ale także praktyczną. Powinno się to przekładać na realizowane programy nauczania, będące bliżej potrzeb, które zgłasza rynek pracy. W konsekwencji wpłynie to na poziom przygotowania zawodowego uczniów, którym zostanie przekazana najnowsza, praktyczna wiedza.

Ta forma współpracy wiąże się jednak z wieloma wyzwaniami natury systemowej, finansowej i organizacyjnej. Głównym problemem jest brak dostosowanej oferty szkoleń branżowych. Brakuje dostatecznej liczby szkoleń i kursów odpowiadających specjalizacji zawodowej nauczycieli. Oferty szkoleń są często ogólne, nieaktualne lub niedostosowane do dynamicznie zmieniających się realiów rynku pracy, co powoduje, że nie odpowiadają one faktycznym

⁶² Zamiast zawodu – bezrobocie. Nieudana reforma szkolnictwa zawodowego, <https://strefaedukacji.pl/zamiast-zawodu-bezrobocie-nieudana-reforma-szkolnictwa-zawodowego/ar/c5-18787631?utm> (dostęp: 15.05.2025).

⁶³ Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa), Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2019, s. 45–46.

⁶⁴ Stanisław Szelewa, Szkolenia branżowe dla nauczycieli, „Dyrektor Szkoły” 2020, nr 1.

⁶⁵ Szkolenia branżowe dla nauczycieli kształcenia zawodowego, <https://www.gov.pl/web/nauka/szkolenia-branżowe-dla-nauczycieli-kształcenia-zawodowego> (dostęp: 2.02.2025).

potrzebom edukacyjnym⁶⁶. Programy są rozproszone, często realizowane lokalnie, bez centralnej koordynacji, co skutkuje ich niską efektywnością⁶⁷. Ponadto organizacja szkoleń branżowych, zwłaszcza w sektorach wymagających nowoczesnego sprzętu czy technologii, wiąże się z wysokimi kosztami. Szkoły i organy prowadzące często nie posiadają wystarczających środków finansowych na pokrycie kosztów uczestnictwa nauczycieli w specjalistycznych szkoleniach czy kursach w przedsiębiorstwach.

Warto również zwrócić uwagę na problemy wynikające z dostępności czasowej nauczycieli. Praca utrudnia im często udział w kilkudniowych formach podnoszenia kwalifikacji. Najgorsze jest jednak to, iż niektórzy nauczyciele nie widzą wyraźnych korzyści z podnoszenia kwalifikacji, bowiem nie wiąże się to ani z awansem, ani z podwyżkami. Przekłada się to na brak aktywnego uczestnictwa w programach doskonalących.

2.1.11. Realizacja doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego

Szkoły mogą współpracować z pracodawcami także w ramach działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego. Dzięki wspólnym działaniom w obszarze doradztwa zawodowego uczniowie mają dostęp do aktualnych informacji o wymaganiach rynku pracy, co ułatwia im świadome podejmowanie decyzji edukacyjnych. Pozwala to uczniom na skupienie się na rozwijaniu umiejętności praktycznych, które wymagane są w wybranym przez nich zawodzie, i poznawanie realiów pracy w danej branży⁶⁸.

Działania z zakresu doradztwa zawodowego, prowadzone razem z biznesem, przynoszą także korzyści szkołom, bowiem poznają one bieżącą sytuację na rynku pracy, co umożliwia im aktualizację programów nauczania, uwzględniając zmieniające się wymagania branży. Prowadzenie przez szkoły wspólnych z biznesem działań promujących kształcenie zawodowe powoduje, że przyszły uczeń jest bardziej świadomy oferty edukacyjnej dotyczącej kształcenia zawodowego, a jednocześnie takie działania pozwalają mu wyobrazić sobie przyszłe miejsce pracy i specyfikę danego zawodu. Pozwalają też budować pozytywny wizerunek absolwentów szkoły zawodowej, podkreślając ich profesjonalizm, wiedzę, kwalifikacje⁶⁹.

Firmy, podejmując współpracę ze szkołami w ramach doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego, mają możliwość wpływu na proces edukacyjny, co pozwala im na kształtowanie umiejętności młodych ludzi zgodnie z własnymi potrzebami. Bardzo ważne jest również to, że dają się poznać uczniom i budują własny pozytywny wizerunek w lokalnym środowisku.

Problemy w tej formie współpracy dotyczą przede wszystkim kwestii organizacyjnych i finansowych, bowiem przedstawiciele obu stron muszą wygospodarować na takie działania

⁶⁶ K. Mikołajczyk, Doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego w kontekście współpracy z pracodawcami, „Edukacja Zawodowa w Teorii i Praktyce” 2021, nr 2(7), s. 48–56.

⁶⁷ Zintegrowana Strategia Umiejętności..., s. 45–46.

⁶⁸ Przygotowanie do kariery: jak szkoły mogą wspierać uczniów w planowaniu przyszłości zawodowej, <https://prizo.pl/przygotowanie-do-kariery-jak-szkoly-moga-wspierac-uczniow-w-planowaniu-przyszlosci-zawodowej/?utm> (dostęp: 15.05.2025).

⁶⁹ Henryk Mruk, Edukacja zawodowa – metody promocji, <https://myzawodowcy.pl/edukacja-zawodowa-metody-promocji/> (dostęp: 16.05.2025).

czas oraz fundusze. Ponadto barierą może stanowić brak świadomości o korzyściach z takiej współpracy⁷⁰.

Podsumowując należy stwierdzić, że szkoły na poziomie ponadpodstawowym mogą współpracować z biznesem na wiele sposobów, adaptując je do własnych potrzeb i możliwości.

2.2. Współpraca szkół wyższych z przedsiębiorstwami

Rolą szkolnictwa wyższego jest obecnie „nie tylko przekazywanie wiedzy kierunkowej, ale również wyposażenie w kompetencje umożliwiające znalezienie zatrudnienia. (...) Uczelnie stają się odpowiedzialne przed rynkiem pracy za przygotowanie absolwentów zdolnych do wykonywania nie tylko wysoko wyspecjalizowanych zawodów, ale również tworzenia nowych specjalności, odpowiednich do swoich predyspozycji i potrzeb rynku”⁷¹.

Wyposażaniu młodych ludzi w praktyczne umiejętności, które są niezbędne na współczesnym rynku pracy, sprzyja współpraca szkół wyższych z pracodawcami. Już w 2010 roku Polska Komisja Akredytacyjna zwróciła uwagę, że uczelnie powinny prowadzić aktywną współpracę z jednostkami otoczenia społeczno-gospodarczego, działającymi w zakresie zbieżnym z prowadzonymi kierunkami studiów, a współdziałanie to powinno dotyczyć możliwie najszerszego spektrum działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych uczelni⁷².

Na podstawie analizy literatury oraz materiałów zamieszczonych na stronach internetowych polskich uczelni wyższych można wyróżnić wiele form współpracy podejmowanej z przedsiębiorstwami. W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną te typy wspólnych działań szkół wyższych i firm, które należą obecnie do najczęściej spotykanych. Obejmują one między innymi⁷³:

- udział przedstawicieli pracodawców w tworzeniu i doskonaleniu programów nauczania,
- wizyty studyjne studentów, kadry naukowej w firmach,
- wykłady przedstawicieli biznesu,
- prace dyplomowe pisane na zlecenie przedsiębiorstw,
- doktoraty wdrożeniowe,
- patronaty firm nad kierunkiem studiów,
- kierunki dedykowane,
- praktyki i staże,

⁷⁰ Czy doradztwo zawodowe jest obowiązkowe? – przegląd regulacji prawnych i znaczenia dla edukacji, <https://kariera-zawodowa.pl/czy-doradztwo-zawodowe-jest-obowiazkowe-przeglad-regulacji-prawnych-i-znaczenia-dla-edukacji/> (dostęp: 15.05.2025).

⁷¹ Grażyna Świątowy, Zmienność w programach kształcenia szkolnictwa wyższego i potrzebach rynku pracy – problemy dostosowawcze, „Nauki o Zarządzaniu” 2012, nr 2(11), s. 151–166.

⁷² Artur Zimny, Współpraca uczelni z przedsiębiorstwami jako wyraz nowego podejścia do zarządzania szkołą wyższą, „Zeszyty Naukowe Akademii im. J. Długosza w Częstochowie” 2013, z. 7, s. 163–171, https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/prace-naukowe-akademii-im-jana-dlugosza-w-czestochowie-pragmata-tes-oikonomias/2013-tom-7/prace_naukowe_akademii_im_jana_dlugosza_w_czestochowie_pragmata_tes_oikonomias-r2013-t7-s163-171.pdf (dostęp: 31.05.2025).

⁷³ Renata Lisowska, Jarosław Ropęga, Współpraca sfery nauki i biznesu z perspektywy funkcjonowania ośrodków akademickich, (w:) Paweł Głodek, Magdalena Wiśniewska (red.), Budowa potencjału uczelni wyższej do współpracy z przedsiębiorstwami. Rola scoutingu wiedzy, Łódź 2015, s. 128; Michał Jacuński, Relacje nauka–biznes w opinii pracowników uniwersytetu. Oczekiwania kontra rzeczywistość, „Marketing Instytucji Naukowych i Badawczych” 2019, nr 1(31), s. 55, DOI: 10.2478/minib-2019-0003; Paweł Bryła, Możliwości współpracy polskich uczelni ze sferą biznesu „Studia Edukacyjne” 2014, nr 31, s. 104.

- kursy edukacyjne realizowane przez firmy dla studentów, pracowników naukowych,
- badania zlecone, ekspertyzy, wykorzystywanie infrastruktury/zaplecza sprzętowego przez firmy,
- projekty badawcze i rozwojowe (wspólna praca nad rozwiązaniami),
- pośrednictwo pracy (pomoc firm w znajdowaniu pracy przez studentów).

2.2.1. Udział przedstawicieli pracodawców w tworzeniu i doskonaleniu programów nauczania

Prostą formą współpracy uczelni z pracodawcami jest włączenie przedsiębiorców w proces tworzenia i doskonalenia programów nauczania. Wspólne działania mogą dotyczyć trzech obszarów: tworzenia nowego kierunku studiów, monitorowania programów prowadzonych już kierunków studiów oraz oceny instytucjonalnej prowadzonego kierunku studiów przez Polską Komisję Akredytacyjną⁷⁴.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów⁷⁵ efekty uczenia przyjęte w programach studiów powinny być zgodne z potrzebami rynku pracy, zaś włączanie przedstawicieli pracodawców do prac nad tymi programami pozwala ten efekt uzyskać. Przedsiębiorcy, znając i analizując trendy rynkowe, rekomendują zmiany w programach nauczania. Pracodawcy mogą oceniać efektywność istniejących programów studiów, a proponując ich modyfikacje, zyskują możliwość wpływania na kształtowanie przyszłych kadr. „Aktywny udział pracodawców w tworzeniu programów studiów jest niezbędny, aby zestawić akademickie wyobrażenia o oczekiwaniach rynku pracy, z ich rzeczywistym, acz nie w pełni akademickim kształtem”⁷⁶. Jednocześnie pracodawcy, biorący udział w takiej formie współpracy, lepiej rozumieją kompetencje studentów uzyskane w ramach różnych programów studiów⁷⁷.

Taka forma współpracy zapewnia elastyczność i nie wymaga nawiązywania długotrwałych relacji⁷⁸. Jednakże problemem może być to, że przy pracy nad programami studiów zaangażowani są tylko niektórzy pracodawcy. Patrzą oni na potrzeby edukacyjne ze swojego, często subiektywnego punktu widzenia, dopasowując program do potrzeb własnej firmy, nie uwzględniając specyfiki różnych podmiotów, które mogą funkcjonować w danej branży, albo też nie biorąc pod uwagę potrzeb pracodawców z innych sektorów gospodarki. Szybkie zmiany na rynku pracy mogłyby wprowadzić wymuszając częste korekty w programach studiów, jednak jest to niemożliwe z przyczyn organizacyjnych i formalnych.

2.2.2. Wizyty studyjne studentów, kadry naukowej w firmach

Również niezobowiązującą formą współpracy jest organizowanie wizyt studyjnych w przedsiębiorstwach. Wizyty w zakładach pracy pozwalają na bezpośredni kontakt studenta z miejscem pracy. Studenci mają możliwość zobaczenia, jak teorie, których się uczą, są

⁷⁴ Agata Cebera, Jakub Firlus, Rola pracodawców w tworzeniu programów studiów a rynek pracy osób z niepełnosprawnościami, Kraków b.r.w., s. 3.

⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 roku w sprawie studiów (Dz.U. 2021 poz. 661).

⁷⁶ Agata Cebera, Jakub Firlus, Rola pracodawców..., s. 11.

⁷⁷ University-Employer Partnerships. Best practices, State University System of Florida, <https://www.flbog.edu/wp-content/uploads/2023/03/Best-Practices-for-University-Employer-Partnerships.pdf> (dostęp: 25.05.2025).

⁷⁸ Formy współpracy Politechniki Warszawskiej z pracodawcami jej absolwentów, Sekcja Wspierania Badań Społecznych – Biuro Rozwoju i Projektów Strategicznych Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2014, s. 10.

stosowane w praktyce, oraz zweryfikowania wiedzy teoretycznej w zestawieniu z praktyką. Takie wizyty dają studentom szansę na odwiedzenie ewentualnych miejsc pracy i wykorzystanie tego doświadczenia w nauce⁷⁹. Wizyty studyjne pomagają też studentom zrozumieć funkcjonowanie poszczególnych branż gospodarki, a w konsekwencji pozwalają na dostosowanie swoich aspiracji zawodowych do wymagań branży, do której planują wejść⁸⁰.

Dodatkowo wizyty studyjne pozwalają na poznanie przez studentów specyfiki danego rynku pracy i środowiska pracy różnych firm, szczególnie lokalnych. Może być to pierwszy krok do decyzji o podjęciu pracy w danej firmie. To z kolei może wpływać na wzrost zatrudnienia studentów w MŚP. Natomiast wizyty realizowane w przedsiębiorstwach globalnych umożliwiają słuchaczom poznanie realiów zarządzania i realizacji procesów w aspekcie międzynarodowym⁸¹.

Współpraca w formule wizyt studyjnych pozwala budować bliższe relacje między szkołą wyższą i biznesem, co może prowadzić do rozwoju innych form współpracy, na przykład praktyk lub staży. Możliwość współdziałania z firmami w tej formie uatrakcyjnia też ofertę edukacyjną uczelni. Warto zauważyć, że korzyści z uczestniczenia w takich wizytach odnoszą również przedstawiciele kadry dydaktycznej. Natomiast przedsiębiorstwa otwarte na wizyty studyjne budują wizerunek firmy wspierającej procesy edukacyjne szkół wyższych⁸².

Problemem tej formy współpracy są z pewnością kwestie organizacyjne, takie jak włączenie wizyty w plan zajęć studentów, skoordynowanie dojazdu słuchaczy czy konieczność dopasowania terminu wizyty do możliwości czasowych firmy. Po stronie firmy musi także zostać wyznaczona osoba (osoby) do zajęcia się wizytującymi i zaprezentowania im najważniejszych aspektów dotyczących funkcjonowania ich miejsca pracy.

2.2.3. Przedstawiciele biznesu jako wykładowcy

Uczelnie w ramach współpracy z przedsiębiorstwami zapraszają także praktyków do prowadzenia zajęć ze studentami. Przedstawiciele firm prowadzą zajęcia, dzieląc się praktyczną wiedzą i doświadczeniem. Może to zrekompensować brak doświadczenia praktycznego wśród nauczycieli akademickich. Jednakże „niewiele jest przykładów przedsiębiorców-praktyków zajmujących się nauczaniem w pełnym wymiarze. Przychodzą oni najczęściej celem przedstawienia studentom krótkich prezentacji (np. jako „żywy przykład” lub występujący gościnnie prelegent)”⁸³.

Dzięki wykorzystaniu pracodawców do prowadzenia zajęć ze studentami słuchacze uzyskują nie tylko wiedzę teoretyczną, ale także praktyczną, opartą na przykładach z praktyki gospodarczej, studiach przypadków, analizie realnych problemów decyzyjnych przedsiębiorstw⁸⁴. Prezentowane mogą być informacje na temat określonych branż, zawodów,

⁷⁹ Veronica Earle, Maria Thomas, Experiences of Taking Students on Business Trips: With Recommendations for Organising Successful Business Trips, “University of Hertfordshire Business School Working Paper” 2011, s. 3.

⁸⁰ Importance of Industrial Visits for Students, <https://www.techaedu.com/post/importance-of-industrial-visits-for-students> (dostęp: 16.05.2025).

⁸¹ Bogdan Sojkin, Sylwia Michalak, Współpraca uczelni wyższej z praktyką gospodarczą, „MINIB Marketing Instytucji Naukowych i Badawczych” 2016, nr 4(922), s. 81, DOI: 10.14611/minib.22.12.2016.05.

⁸² Tamże.

⁸³ Przedsiębiorczość w szkolnictwie wyższym, szczególnie na studiach nieekonomicznych. Streszczenie sprawozdania końcowego grupy ekspertów, Komisja Europejska Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, 2008, s. 5.

⁸⁴ Bogdan Sojkin, Sylwia Michalak, Współpraca uczelni..., s. 81.

a nawet stanowisk. Dodatkowo studenci mają możliwość nawiązania kontaktów personalnych z przedstawicielami firm, które często są podbudową dla innych form współpracy⁸⁵.

„Nauka od profesjonalistów, którzy przekazują wiedzę nie tylko z książek i podręczników, ale dzielą się swoim doświadczeniem zdobytym w trakcie codziennej pracy, przynosi bardzo wymierne efekty. Konkretnie przykłady z życia wzięte oraz doskonała znajomość tematu od strony praktycznej sprawiają, że specjaliści przekazują studentom wiedzę bardzo przydatną, gotową do wykorzystania w pracy”⁸⁶. Jednocześnie studenci często postrzegają praktyków jako bardziej wiarygodnych niż tradycyjnych wykładowców. Praktycy mogą być też przykładem dla studentów w zakresie budowania swojej kariery zawodowej, bowiem młodym ludziom trudno jest czasami wyobrazić siebie w pracy, na określonym stanowisku⁸⁷.

Dla pracodawców jest to natomiast możliwość zarówno wyposażenia studentów w potrzebną wiedzę praktyczną, jak i budowania wizerunku firmy, jako atrakcyjnego miejsca pracy. Z kolei uczelnie podnoszą dzięki tej formie współpracy, konkurencyjność swojej oferty edukacyjnej⁸⁸.

W ramach tej formy współpracy występować mogą problemy organizacyjne, a także wyzwania natury finansowej. Problemy organizacyjne związane są ponownie z koniecznością harmonizacji godzin zajęć przedsiębiorców z ich pracą podstawową oraz dopasowaniem tematyki zajęć z jednej strony do specjalizacji praktyka, z drugiej zaś - do programu studiów. Z kolei problem natury finansowej dotyczy poziomu wynagrodzenia, jakie może zaoferować uczelnia praktykowi, które zazwyczaj nie jest konkurencyjne, w porównaniu do innych zarobków przedsiębiorcy.

2.2.4. Prace dyplomowe pisane na zlecenie przedsiębiorstw

Szkoły wyższe i pracodawcy mogą także współdziałać poprzez pisanie prac dyplomowych. Współpracujące z uczelnią przedsiębiorstwa wskazują tematy, którymi byłyby zainteresowane, studenci zaś podejmują się napisania na ten temat dysertacji.

Dzięki tej współpracy studenci uzyskują wsparcie w prowadzonych przez nich badaniach naukowych, niezbędnych do zakończenia pewnego etapu kształcenia. Mogą też sprawdzić w praktyce to, czego się uczą, mają okazję „pracować nad praktycznymi tematami, uwzględniając sformułowane przez przedsiębiorstwa rzeczywiste wymagania i zyskując w ten sposób cenne referencje, doświadczenia (...). Często zdarza się też, że (...) po ukończeniu studiów zostają zatrudnieni przez firmę, z którą wcześniej współpracowali”⁸⁹.

Z kolei przedsiębiorstwa uzyskują opracowania zagadnień, które są dla nich ważne, a które nie mogłyby być zrealizowane jedynie siłami firmy, na przykład ze względu na ograniczenia budżetowe⁹⁰. Możliwa jest także aplikacja badań prowadzonych na potrzeby prac dyplomowych w praktyce gospodarczej przedsiębiorstwa i tym samym podniesienie konkurencyjności firmy⁹¹. Dodatkowo przedsiębiorstwa oszczędzają czas swoich specjalistów, którzy musieliby się zająć jakimś zagadnieniem.

Problemem w tym rodzaju współpracy może być przede wszystkim niechęć przedsiębiorstw do ujawniania informacji o nich. Dodatkowo wielu przedsiębiorców uważa, że „zadania stojące

⁸⁵ Formy współpracy Politechniki Warszawskiej..., s. 26.

⁸⁶ Studia z patronatem – co to takiego?, <https://www.zpsb.pl/magazynzpsb/studia-z-patronatem-co-to-takiego> (dostęp: 10.02.2025).

⁸⁷ Przedsiębiorczość w szkolnictwie wyższym..., s. 16.

⁸⁸ Bogdan Sojkin, Sylwia Michalak, Współpraca uczelni..., s. 81.

⁸⁹ Formy współpracy Politechniki Warszawskiej..., s. 13.

⁹⁰ Tamże.

⁹¹ Bogdan Sojkin, Sylwia Michalak, Współpraca uczelni..., s. 82.

przed biznesem wymagają często znacznie większej wiedzy, niż posiadają studenci. Bardzo często dodatkową barierą jest czas potrzebny na realizację (...) tematu. Firmy potrzebują zazwyczaj wyników dość szybko, natomiast prace dyplomowe powstają w ciągu kilkunastu miesięcy. Dodatkowy problem stanowi potrzeba zaangażowania opiekuna ze strony firmy. To zaś generuje dla przedsiębiorstw dodatkowe koszty⁹².

2.2.5. Doktoraty wdrożeniowe

Ciekawą formą współpracy uczelni z biznesem są doktoraty wdrożeniowe. Takie rozwiązania funkcjonują już w wielu krajach europejskich (na przykład w Danii od 1971 roku, we Francji od 1981). W Polsce, w 2017 roku Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ogłosiło pierwszą edycję programu „Doktorat wdrożeniowy”. „Była to odpowiedź na potrzebę wsparcia firm w zatrudnianiu kadry naukowej zaangażowanej w projekty badawczo-rozwojowe (B+R). Obecność naukowców w przedsiębiorstwach umożliwia kreowanie technologii, które zwiększają efektywność i konkurencyjność firm działających w Polsce”⁹³.

Doktorat wdrożeniowy jest prowadzony w systemie dualnym: doktorant pracuje nad rozprawą w szkole wyższej oraz w firmie i ma na celu rozwiązanie konkretnego problemu przedsiębiorcy. Podwójna opieka nad doktorantem – ze strony promotora w jednostce naukowej oraz pracownika przedsiębiorstwa – pozwala mu na zdobycie głębszej wiedzy praktycznej oraz doświadczenia w zakresie działalności badawczo-rozwojowej⁹⁴. Przedsiębiorca, chcąc ulepszyć procesy wewnątrz firmy, zmodyfikować produkt lub usługę, może zatrudnić osobę, która poświęci temu zagadnieniu swoją pracę doktorską, a w celu jej napisania wykorzysta zarówno wiedzę zdobytą na uczelni, jak i doświadczenia z miejsca pracy⁹⁵.

Korzyści z takiej formy współpracy odnoszą wszystkie zainteresowane strony, czyli doktorant, firma oraz szkoła wyższa (tabela 2).

Tabela 2. Korzyści związane ze współpracą w ramach doktoratów wdrożeniowych

Korzyści odnoszone przez doktoranta	Korzyści odnoszone przez firmę	Korzyści odnoszone przez uczelnię
• równoczesne uzyskanie stopnia naukowego doktora i zdobycie doświadczenia zawodowego • zwiększenie uposażenia finansowego • możliwość prowadzenia działalności naukowej w ramach pracy zawodowej	• rozwój naukowy kadry • możliwość realizowania projektów B+R wspólnie z podmiotami naukowymi • wdrożenie rozwiązań wypracowanych w toku badań naukowych • wzrost konkurencyjności i efektywności przedsiębiorstwa • możliwość odliczenia 100% kosztów osobowych związanych z zatrudnieniem doktoranta (ulga B+R) • uzyskanie dostępu do aparatury badawczej podmiotów naukowych	• udział w praktycznych badaniach • możliwość realizowania projektów B+R wspólnie z przedsiębiorcami • udział w badaniach zorientowanych na komercjalizację ich wyników • uzyskanie dostępu do infrastruktury przedsiębiorstw

Źródło: Krzysztof Sokołowski, Kinga Sobiech, Kadry przyszłości. Pięć lat doktoratów wdrożeniowych, Warszawa 2022, s. 11.

⁹² Paweł Bryła, Możliwości współpracy polskich..., s. 104.

⁹³ Krzysztof Sokołowski, Kinga Sobiech, Kadry przyszłości. Pięć lat doktoratów wdrożeniowych, Warszawa 2022, s. 6.

⁹⁴ Materiały z Konferencji Programowej Narodowego Kongresu Nauk „Współpraca nauki z gospodarką i administracją dla rozwoju innowacyjności”, 2016, MNiSW, Politechnika Wrocławska, s. 18.

⁹⁵ Michał Polak, Ariel Wojciechowski, Doktoraty wdrożeniowe szansą na pogłębianie współpracy biznesu i nauki, „Miesięcznik Finansowy BANK”, 9.06.2020, <https://bank.pl/doktoraty-wdrozeniowe-szansa-na-poglabienie-wspolpracy-biznesu-i-nauki> (dostęp: 17.05.2025).

Ewaluacja efektów duńskiego programu doktoratów wdrożeniowych wykazała, że przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w tym programie, wykazują wyższą aktywność patentową, generują wyższą wartość dodaną i zatrudniają więcej pracowników w porównaniu z podobnymi firmami, które w programie nie uczestniczyły. W przypadku absolwentów programu doktoratów wdrożeniowych z obszarów nauk technicznych, ścisłych i przyrodniczych stwierdzono, że osiągają oni dochody wyższe o około 10% od absolwentów tradycyjnych studiów doktoranckich. Efekt ten jest przypisywany wyższej produktywności absolwentów programu doktoratów wdrożeniowych⁹⁶.

Problemem przy tej formie współpracy może być potencjalny konflikt interesów związany z tajemnicą przedsiębiorstwa w zakresie wprowadzonych w firmie usprawnień. Konieczne staje się więc zawarcie umowy regulującej zasady postępowania z wiedzą i wytworami powstałymi w ramach projektu⁹⁷.

2.2.6. Patronaty nad kierunkiem studiów

Wspólne działania szkół wyższych z przedsiębiorcami mogą przybrać także formę patronatu nad kierunkiem studiów. Polega to na objęciu przez firmę opieką wybranego kierunku lub specjalności. W ramach patronatu firma realizuje działania szczegółowe, takie jak na przykład wykłady przedstawicieli firmy dla studentów, organizacja wizyt studyjnych, udział w tworzeniu programów nauczania czy organizacja staży i praktyk dla studentów. Mogą one też fundować stypendia dla studentów, a nawet dofinansowywać wybrany wydział lub całą uczelnię.

Dzięki patronatowi firm studenci mają dostęp do specjalistycznej wiedzy, do najnowszej technologii i narzędzi wykorzystywanych w danej branży. „Tego typu kierunki powstają po to, aby jeszcze lepiej przygotować studentów do wykonywania pracy związanej ze studiami lub umożliwić im uzyskanie wiedzy, dzięki której szybko awansują i będą mogli pełnić odpowiedzialne funkcje w firmie. (...) Są oni przygotowani na różne ewentualności i lepiej radzą sobie z rozwiązywaniem problemów zawodowych”⁹⁸.

Przedsiębiorstwa, obejmując patronat nad kierunkiem studiów, liczą z kolei, że absolwenci tego kierunku zdecydują się na pracę w tym przedsiębiorstwie. Firmy zyskują możliwość wczesnego identyfikowania najzdolniejszych oraz utalentowanych studentów, opieki nad nimi w trakcie studiów, proponowania praktyk i staży, a ostatecznie – także zatrudnienia. Dzięki patronatowi firma buduje także swój pozytywny wizerunek.

Podstawowym problemem w ramach tej formy współpracy mogą być różnice w oczekiwaniach między uczelnią (wydziałem, kierunkiem kształcenia objętym patronatem) a przedsiębiorstwem. Korzyści, których spodziewa się firma (na przykład zatrudnienie absolwentów), mogą różnić się z planami studentów.

2.2.7. Kierunki dedykowane

Ciekawą formą współpracy są kierunki dedykowane. Celem tworzenia kierunków dedykowanych jest dostosowanie oferty edukacyjnej do dynamicznie zmieniających się potrzeb gospodarki. Najczęściej kojarzą się one z tworzeniem studiów podyplomowych pod potrzeby

⁹⁶ Materiały z Konferencji Programowej Narodowego Kongresu Nauk „Współpraca nauki z gospodarką i administracją dla rozwoju innowacyjności”, 2016, MNiSW, Politechnika Wrocławska, s. 18.

⁹⁷ Ewa Nagy, Lena Marcinoska-Boulange, Doktorat wdrożeniowy – synergia nauki i biznesu, <https://codozasady.pl/p/doktorat-wdrozeniowy-synergia-nauki-i-biznesu> (dostęp 17.05.2025).

⁹⁸ Studia z patronatem...

konkretnej firmy lub grupy firm. Jednakże przykładowo na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie powstał już kierunek dedykowany na poziomie 3-letnich stacjonarnych studiów licencjackich⁹⁹.

Dzięki kierunkom dedykowanym studenci mają szanse zdobycia praktycznych umiejętności i doświadczenia zawodowego poprzez lepsze dopasowanie programu nauczania do realnych potrzeb rynku, co zwiększa ich atrakcyjność na rynku pracy i szanse na zatrudnienie. Przedsiębiorstwa natomiast mają możliwość wpływania na program kształcenia w celu lepszego dopasowania do potrzeb firmy. Dzięki zaangażowaniu we współpracę z uczelniami zyskują wpływ na kształtowanie kompetencji przyszłych pracowników, możliwość prowadzenia badań we współpracy z kadrą naukową oraz dostęp do młodych talentów, których rozwój mogą wspierać już od początku edukacji wyższej¹⁰⁰.

Niewątpliwie korzyścią dla uczelni z tej formy współpracy jest możliwość pozyskania od firm funduszy na badania i rozwój projektów, a także dostęp do nowoczesnych technologii i oprogramowania. Ponadto pojawia się zwiększenie prestiżu uczelni i nawiązanie międzynarodowych partnerstw¹⁰¹.

Wśród barier związanych z tą formą współpracy najczęściej wskazywanymi są złożoność procedur administracyjnych na uczelniach, brak elastyczności w dostosowywaniu programów studiów oraz różnice kulturowe i komunikacyjne między środowiskiem akademickim a biznesowym¹⁰². Najważniejszym problemem wydają się jednak przeobrażenia zachodzące na rynku pracy. Powstanie kierunku dedykowanego daje szanse na absolwentów tego kierunku dopiero po pewnym czasie. Natomiast zmienność rynku pracy może spowodować, że osoby kończące ten kierunek nie będą już tak potrzebne jak w momencie jego powoływania.

2.2.8. Staże i praktyki studenckie w firmach

Bardzo popularną formą współpracy szkół wyższych i przedsiębiorstw są staże i praktyki. Jest to przede wszystkim związane z faktem, iż według paragrafu 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1960 roku w sprawie praktyk studentów szkół wyższych „Praktyki studenckie stanowią nieodłączną część programu nauczania i podlegają obowiązkowemu zaliczeniu równorzędnie z innymi zajęciami obowiązkowymi”¹⁰³. Zatem zaliczenie praktyk studenckich jest obligatoryjne, dlatego uczelnie i studenci aktywnie poszukują pracodawców, z którymi mogą wejść we współpracę.

Każda uczelnia w Polsce posiada własne zasady odnośnie do organizacji i odbywania praktyk studenckich, zawarte w wewnętrznych zarządzeniach i regulaminach. Każdy student

⁹⁹ Kierunek Global Business Services ma kształcić pracowników gotowych do podjęcia pracy na różnych stanowiskach w międzynarodowym środowisku z wykorzystaniem nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej. Jego partnerami jest ponad 25 korporacji międzynarodowych, których przedstawiciele byli zaangażowani w dobór treści kształcenia, a także występują jako współprowadzący zajęcia, przyczyniając się do uatrakcyjnienia przekazywanych treści. Firmy partnerzy będą oferować też praktyki, umożliwiając studentom dostęp do liderów z międzynarodowych korporacji; Natalia Rasiewicz, Jak nauka współpracuje z biznesem pierwszy taki kierunek studiów w Polsce, <https://www.portalsamorzadowy.pl/praca/jak-nauka-wspolpracuje-z-biznesem-pierwszy-taki-kierunek-studiow-w-polsce,381267.html> (dostęp: 12.02.2025).

¹⁰⁰ Monika Jakubiak, Paweł Chrapowicki, Wpływ kompetencji przedsiębiorczych naukowców na współpracę nauki i biznesu, „Edukacja Ekonomistów i Menedżerów” 2017, nr 1, s. 45–60.

¹⁰¹ Nauka i biznes – warto połączyć siły, <https://naukaibiznes.rzeczniemsp.gov.pl/nauka-i-biznes-warto-polaczyc-sily> (dostęp: 16.05.2025).

¹⁰² Tamże.

¹⁰³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1960 roku w sprawie praktyk studentów szkół wyższych (Dz.U. 1961 nr 1 poz. 1).

posiada opiekuna praktyk ze strony uczelni, który pełni funkcję „łącznika” pomiędzy pracodawcą a uczelnią i pomaga w kwestiach formalnych związanych z organizacją praktyk.

Studenci zazwyczaj muszą samodzielnie znaleźć miejsce praktyk, zgłaszając się do wybranych firm z prośbą o przyjęcie, ale mogą też wykorzystać inne sposoby znalezienia firmy gotowej przyjąć ich na praktykę – na przykład skorzystać z pomocy biura karier (większość uczelni posiada je jako własne komórki, które pomagają studentom znaleźć miejsce praktyk)¹⁰⁴.

W przypadku praktyk studenckich podmiot przyjmujący, czyli pracodawca, zawiera umowę (porozumienie) z uczelnią wyższą, a nie bezpośrednio ze studentem. Określa ona warunki i obowiązki pracodawcy przyjmującego studenta na praktykę. Pracodawca ma wpływ na jej treść, może wnieść do niej swoje uwagi i poprawki, a nawet zaproponować własny wzór umowy¹⁰⁵.

Korzyści, jakie odnoszą studenci z tej formy współpracy, to przede wszystkim rozwój umiejętności zawodowych. Praktyki pozwalają studentom na zdobycie praktycznej wiedzy i umiejętności, które są niezbędne w ich przyszłej karierze zawodowej. Mogą oni nauczyć się wykorzystywać zdobytą wiedzę teoretyczną w praktyce oraz poznać nowe technologie i narzędzia używane w danej branży. Praktyki to punkt wyjścia do dalszego procesu nauczania, gdzie wiedza teoretyczna wynikać będzie z doświadczeń zawodowych i stanowić ich uogólnienie. Są więc obszarem do weryfikowania teorii, stanowiąc tym samym wskaźnik jej przydatności¹⁰⁶. Kolejną korzyścią jest zwiększenie szans na zatrudnienie. Firmy często preferują kandydatów z doświadczeniem zawodowym, co sprawia, że studenci po odbyciu praktyk mają większe szanse na znalezienie pracy. Mają też okazję nawiązania kontaktów zawodowych, które mogą okazać się pomocne w przyszłej karierze zawodowej¹⁰⁷.

Współpraca z przedsiębiorstwami w formie organizacji praktyk studenckich pozwala uczelniom – poprzez wymianę informacji między firmą a szkołą wyższą – na aktualizację i dostosowanie programów nauczania do zmieniających się wymagań rynku pracy¹⁰⁸. Podnosi to jakość kształcenia, a przede wszystkim zwiększa ich atrakcyjność, co może przyczynić się do wzrostu liczby kandydatów¹⁰⁹.

Ponadto praktyki mogą stanowić punkt wyjścia do szerszej współpracy przedsiębiorstw z uczelniami, w tym w zakresie badań i rozwoju, co może przyczynić się do podniesienia poziomu innowacyjności firmy. Korzyścią dla przedsiębiorstw jest również dostęp do młodych talentów. Firmy zyskują możliwość poznania i oceny potencjalnych pracowników w rzeczywistych warunkach pracy, co w przyszłości może ułatwić proces rekrutacji¹¹⁰.

Problemem w tej formie współpracy jest z pewnością poziom odbywanych przez studentów praktyk. Zdarza się, że ich jakość jest niska, ponieważ program praktyk ogranicza się

¹⁰⁴ Biuro Karier UW, <https://biurokarier.uw.edu.pl/dla-pracodawcow/praktyki> (dostęp: 16.05.2025).

¹⁰⁵ Umowa o praktyki studenckie i absolwenckie, <https://students.pl/artykuly/umowa-o-praktyki-studenckie-i-absolwenckie> (dostęp: 16.05.2025).

¹⁰⁶ Formy współpracy Politechniki Warszawskiej..., s. 28.

¹⁰⁷ Praktyki/staże a szansa na zatrudnienie – jakie są korzyści?, <https://www.wsb.com.pl/praktyki-staze-a-szansa-na-zatrudnienie-jakie-sa-korzysci> (dostęp: 16.05.2025).

¹⁰⁸ Biznes na uczelniach – taka współpraca się opłaca, <https://hrstandard.pl/2016/02/08/biznes-na-uczelniach-taka-wspolpraca-sie-oplaca> (dostęp: 16.05.2025).

¹⁰⁹ Biznes i uczelnie: dlaczego współpraca się nie układa?, <https://vistula.edu.pl/wiadomosci/biznes-uczelnie-dlaczego-wspolpraca-sie-nie-uklada> (dostęp: 16.05.2025).

¹¹⁰ Współpraca nauki z biznesem – klucz do sukcesu przedsiębiorcy, <https://knpi.pl/wspolpraca-nauki-z-biznesem-klucz-do-sukcesu-przedsiębiorcy> (dostęp: 16.05.2025).

do wykonywania prostych zadań administracyjnych lub obserwacji pracy, co nie sprzyja rozwojowi ich kompetencji zawodowych. Studentów nie angażuje się „do pracy przy znaczących projektach z obawy na fakt, że studentów pracę nad zadaniem rozpocznie i w trakcie jego trwania odejdzie z zespołu. Praktykant oddelegowywany jest więc do czynności pomocniczych, to jest powielania materiałów i prezentacji, w najlepszym wypadku zaś tłumaczenia dokumentów”¹¹¹. Jednocześnie część studentów traktuje praktyki przede wszystkim jako warunek zaliczenia semestru/roku, pomijając ich kształtujący charakter¹¹². Dodatkowo wiele uczelni posiada zapis w regulaminach praktyk i umowach pomiędzy uczelnią a pracodawcą, iż za realizację praktyki student nie otrzymuje wynagrodzenia, co jest dla wielu młodych ludzi demotywujące. Ponadto nie wszystkie uczelnie są odpowiednio przygotowane do współpracy z biznesem, co może utrudniać organizację i realizację programów praktyk¹¹³.

Formą współpracy uczelni z pracodawcami podobną do praktyk są staże. Ponieważ uczelniom zależy, aby studenci zdobywali podczas studiów nie tylko wiedzę teoretyczną, ale także praktyczną, poszukują one firm, które zechcą współpracować z nimi także w tej formule. Staże zawodowe to zazwyczaj krótkoterminowe formy kształcenia praktycznego¹¹⁴, które w odróżnieniu od praktyk nie stanowią obowiązkowego elementu studiów oraz w wielu przypadkach są płatne. Jednocześnie są one często elastyczne pod względem godzin pracy, co pozwala na łatwe ich połączenie z zajęciami na uczelni¹¹⁵.

Staże pozwalają studentom na bezpośrednie zapoznanie się z funkcjonowaniem przedsiębiorstw. Celem staży jest umożliwienie młodym ludziom zdobycia doświadczenia zawodowego, które jest niezbędne do efektywnego wejścia na rynek pracy. W ramach stażu studenci wykonują zadania zgodne z profilem kształcenia, pod nadzorem pracowników firmy, co pozwala na rozwój ich kompetencji praktycznych oraz lepsze zrozumienie specyfiki branży¹¹⁶. „Staże (...) to więcej niż okazja do zdobycia pierwszego doświadczenia zawodowego – to również dobre miejsce, by nawiązać kontakty, które mogą okazać się niezwykle cenne w przyszłej karierze. W wielu przypadkach można ponadto liczyć na możliwość przejścia z etapu stażu na pełnoetatowe zatrudnienie po zakończeniu studiów – dobrze odbyty staż może zatem stać się przepustką do stałej pracy”¹¹⁷.

Współpraca uczelni z pracodawcami w formie organizacji stażu przynosi szkole wyższej podobne korzyści jak współpraca w ramach organizacji praktyk, a więc możliwość aktualizacji programów kształcenia czy podniesienie atrakcyjności uczelni w oczach potencjalnych kandydatów¹¹⁸. Staże mogą również sprzyjać wymianie wiedzy między światem akademickim a biznesem, co pobudza do innowacji i rozwoju nowych technologii¹¹⁹.

¹¹¹ Marta Nowicka, Staże i praktyki zawodowe studentów i absolwentów, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2016, nr 1, s. 99.

¹¹² Tamże.

¹¹³ Uczelnie nie są przygotowane do współpracy z biznesem, <https://wgospodarcze.pl/informacje/19283-uczelnie-nie-sa-przygotowane-do-wspolpracy-z-biznesem> (dostęp: 16.05.2025).

¹¹⁴ Współpraca między nauką a biznesem. Korzyści dla studentów, <https://synergia.wz.uw.edu.pl/artykuly/wspolpraca-miedzy-nauka-a-biznesem-korzysci-dla-studentow/> (dostęp: 16.05.2025).

¹¹⁵ Jak status studenta wpływa na możliwość podjęcia pracy?, <https://www.wsb-nlu.edu.pl/pl/wpisy/jak-status-studenta-wplywa-na-mozliwosc-podjecia-pracy> (dostęp: 13.05.2025).

¹¹⁶ Współpraca między nauką a biznesem...

¹¹⁷ Jak status studenta wpływa na możliwość podjęcia pracy?, <https://www.wsb-nlu.edu.pl/pl/wpisy/jak-status-studenta-wplywa-na-mozliwosc-podjecia-pracy> (dostęp: 13.05.2025).

¹¹⁸ Biznes na uczelniach...; Biznes i uczelnie...

¹¹⁹ Biznes na uczelniach...

Również korzyści przedsiębiorstw ze współpracy przy organizacji staży są podobne jak w przypadku praktyk. Firmy mają bezpośredni dostęp do młodych talentów, a dzięki temu możliwość zapoznania się z potencjalnymi przyszłymi pracownikami, co może ułatwić, a przede wszystkim przyspieszyć podjęcie decyzji o zatrudnieniu¹²⁰. Firmy angażujące się w organizację staży mogą budować pozytywny wizerunek odpowiedzialnego pracodawcy, co zapewne będzie przyciągać utalentowanych pracowników.

Podobne jak w przypadku praktyk są także problemy. Wiele firm nie jest zainteresowanych organizacją staży, natomiast część z tych, które współpracują, nie zapewnia studentom merytorycznego wsparcia, ograniczając ich rolę do pomocniczych zadań, co przekłada się na niską jakość staży i nie sprzyja rozwojowi ich kompetencji zawodowych¹²¹. Również nie wszystkie uczelnie są odpowiednio przygotowane do organizacji staży, co może utrudniać ich realizację¹²².

2.2.9. Kursy edukacyjne realizowane przez firmy dla studentów i pracowników naukowych

Uczelnie i firmy mogą także współpracować poprzez realizację „kursów edukacyjnych (...) jako uzupełnienia lub rozszerzenia zakresu zdobywanej na uczelni wiedzy”¹²³. Kursy edukacyjne, organizowane przez uczelnie wyższe we współpracy z przedsiębiorstwami, mają na celu przygotowanie studentów do wejścia na rynek pracy poprzez bezpośrednie powiązanie teorii z praktyką. Zajęcia takie są często tworzone z inicjatywy firm, które dostrzegają potrzebę kształcenia specjalistów posiadających umiejętności odpowiadające wymaganiom rynkowym. Kursy mogą obejmować szeroki wachlarz tematów – od technologii i innowacji, przez zarządzanie, po marketing i finansowanie. W ramach współpracy przedsiębiorstwa mają możliwość wpływu na program nauczania oraz metodę jego realizacji, dostosowując je do aktualnych potrzeb branży.

Osoby uczestniczące w kursach edukacyjnych współorganizowanych przez uczelnie z firmami mają możliwość zdobycia wiedzy praktycznej oraz poznania realiów pracy w danej branży¹²⁴. Mają też szansę zdobycia certyfikatów branżowych, które są uznawane przez pracodawców, a tym samym zwiększenia swojej konkurencyjności na rynku pracy. Kursy te stanowią też doskonałą okazję do nawiązania kontaktów z potencjalnymi pracodawcami, a także do poznania osób z branży.

Korzyści z tej formy współpracy odnoszą również uczelnie, przede wszystkim uzupełniając swój program nauczania o wiedzę i umiejętności wymagane w danej chwili przez pracodawców¹²⁵. Mogą dzięki temu zyskać na reputacji i stać się bardziej atrakcyjne dla przyszłych studentów. Partnerstwo z przedsiębiorstwami, które zapewniają praktyczne kursy, może przyciągnąć większą liczbę kandydatów na studia.

¹²⁰ Współpraca nauki z biznesem...

¹²¹ Wady i zalety stażu...

¹²² Biznes i uczelnie...

¹²³ Współpraca nauki i biznesu. Doświadczenia i dobre praktyki wybranych projektów w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013, Warszawa 2013, s. 28.

¹²⁴ Małgorzata Klimka, Wyzwania współczesnego rynku pracy a zasoby niezbędne do radzenia sobie z trudnościami w budowaniu ścieżki kariery zawodowej w percepcji młodzieży, *Pedagogika Rodziny* 2(3), 2012, s. 183–195, https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/pedagogika-rodziny/2012-tom-2-numer-3/pedagogika_rodziny-r2012-t2-n3-s183-195.pdf (dostęp: 31.05.2025).

¹²⁵ Współpraca edukacji i biznesu dla wzajemnych korzyści, https://srit.radasektorowa.pl/images/2023/PZI_PARP_38_K_poj_strony_1.pdf (dostęp: 31.05.2025).

Firmy, organizując kursy, mają możliwość wyszkolenia studentów zgodnie z własnymi standardami, przekazania specjalistycznej wiedzy z wąskiego obszaru, a także przyciągania potencjalnych pracowników¹²⁶. W taki sposób współpraca pomaga w budowaniu ich wizerunku jako aktywnych uczestników procesu kształcenia zawodowego.

Problemem w tej formie współpracy są przede wszystkim możliwości finansowe zaangażowanych stron, które zazwyczaj są ograniczone. Finansowanie przez uczelnię kursów edukacyjnych realizowanych w ramach współpracy z przedsiębiorstwami może pochodzić z kilku źródeł: ze środków własnych uczelni, z funduszy unijnych bądź z rządowych programów wsparcia. Firmy organizujące kursy mogą również oferować współfinansowanie lub nawet pełne pokrycie kosztów kursu w zamian za wsparcie w postaci merytorycznej lub dostępu do konkretnych zasobów¹²⁷.

2.2.10. Projekty badawcze i rozwojowe (wspólne inicjatywy badawcze)

Kolejną formą współpracy szkół wyższych i przedsiębiorstw są projekty badawcze i rozwojowe, przy których uczelnie i firmy wspólnie zastanawiają się nad rozwiązaniami określonych problemów. Projekty te związane są z prowadzeniem prac badawczo-rozwojowych, w tym przede wszystkim z wykorzystaniem efektów prowadzonych badań i uzyskanej dzięki nim wiedzy¹²⁸. Projekty badawcze mogą być finansowane z programów krajowych oraz z funduszy unijnych¹²⁹. Ponadto uczelnie i przedsiębiorstwa często posiadają własne środki, stanowiące wkład własny w projektach współfinansowanych.

Współpraca może obejmować zarówno badania podstawowe, jak i aplikacyjne. Studenci i pracownicy naukowcy w projektach tych mają możliwość pracy nad rzeczywistymi problemami biznesowymi. Dzięki takiej współpracy kadra badawcza może publikować wyniki prowadzonych prac. Współpraca ta sprzyja także podnoszeniu kwalifikacji zarówno pracowników naukowych, jak i pracowników firm, a komercjalizacja wyników badań daje możliwość wdrożenia nowych technologii na rynku¹³⁰. Współpraca w formie projektów badawczo-rozwojowych sprzyja więc transferowi wiedzy między nauką a biznesem. W Polsce wiele firm współpracuje z uczelniami, a najczęściej są to przedsiębiorstwa z branży IT, technologicznej, finansowej oraz marketingowej¹³¹.

Niewątpliwie barierą w tej formie współpracy jest różnica w podejściu do projektów badawczych. Naukowcy często koncentrują się na długoterminowych badaniach, podczas gdy przedsiębiorstwa oczekują szybkich rezultatów, a skomplikowane procedury aplikacyjne i rozliczeniowe mogą opóźniać realizację projektów¹³². Kolejną barierą jest brak standardów

¹²⁶ Małgorzata Klimka, Wyzwania współczesnego rynku...

¹²⁷ Jakie są źródła finansowania szkół w Polsce, <https://sp18torun.edu.pl/jakie-sa-zrodla-finansowania-szkol-w-polsce> (dostęp: 16.05.2025).

¹²⁸ Waldemar Szczepaniak, Uwarunkowania partnerstwa uczelni publicznych w realizacji projektów badawczych, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2015, nr 225, s. 183.

¹²⁹ Jakie korzyści może mieć przedsiębiorca z innowacji?, Rzeczpospolita, 27.10.2017, <https://www.rp.pl/prawo-w-firmie/art2347231-jakie-korzysci-moze-miec-przedsiębiorca-z-innowacji> (dostęp: 17.05.2025).

¹³⁰ Dotacje na projekty badawcze a współpraca z uczelniami – korzyści i wyzwania, <https://www.czecho.pl/edukacja/45040-dotacje-na-projekty-badawcze-a-wspolpraca-z-uczelniemi-korzysci-i-wyzwania?> (dostęp: 17.05.2025).

¹³¹ Współpraca szkół wyższych i biznesu. Jak biznes współpracuje z uczelniami i co może na tym zyskać?, https://www.uczelnie.pl/artikul,wspolpraca-szkol-wyzszych-i-biznesu-jak-biznes-wspolpracuje-z-uczelniemi-i-co-moze-na-tym-zyskac.19968.html#google_vignette (dostęp: 16.05.2025).

¹³² Dotacje na projekty badawcze...

i doświadczenia w zakresie komercjalizacji, co może utrudniać wdrożenie wyników badań, a brak długoterminowej strategii badań i rozwoju może prowadzić do nieefektywnego wykorzystania środków¹³³. Problemem może okazać się również komercjalizacja wyników badań, bowiem przedsiębiorstwa często dążą do zachowania w tajemnicy „rezultatów współpracy i wyłączności. Uczelnie wyższe mogą w związku z tym nie być zainteresowane w podejmowaniu współpracy, której efektów nie będą mogły wykorzystać we własnym zakresie z uwagi na tajemnicę przedsiębiorstwa”¹³⁴.

2.2.11. Badania zlecone i ekspertyzy, wykorzystywanie zaplecza badawczego uczelni

Współpraca między uczelniami i przedsiębiorstwami może przybierać także formę badań zleconych i ekspertyz oraz wynajmu laboratoriów czy sprzętu badawczego. Są to usługi, które świadczą uczelnie podmiotom zewnętrznym w zamian za wynagrodzenie. „Świadczenie przez jednostki naukowe usług typowo komercyjnych dla podmiotów zewnętrznych pozwala na maksymalizację wykorzystania infrastruktury laboratoryjnej wybudowanej ze środków publicznych. (...) Uczelnie stają się coraz bardziej aktywne w sferze komercyjnej głównie dla własnej korzyści, ale także z uwagi na znaczenie, jakie mają dla gospodarki firmy rozwijające nowe technologie. Szkoły wyższe są najlepszym miejscem do tworzenia nowych koncepcji w oparciu o prowadzone badania naukowe. Jednakże, aby w pełni wykorzystywać potencjał uczelni należy przede wszystkim posiadać wiedzę i monitorować dostępne zasoby intelektualne i sprzętowe. Dlatego do zadań uczelni należy dokonanie diagnozy, a w dalszej kolejności promocja własnego potencjału”¹³⁵. Korzyści, jakie odnosi uczelnia, współpracując z firmami w ramach badań zleconych, to obok przychodów finansowych: możliwość wykorzystania wyników badań w procesie dydaktycznym, poznawanie trendów rynkowych, możliwość realizacji w przyszłości wspólnych projektów. Bardzo ważny jest również fakt, że przychody uzyskane przez uczelnię z realizacji badań zleconych podlegają ocenie w ramach oceny parametrycznej. Mogą też stanowić element oceny pracowników¹³⁶.

Zlecenie przez firmy uczelniom wykonania na przykład ekspertyz, analiz, opinii czy opracowań związane jest z tym, że nie wszystkie przedsiębiorstwa posiadają własne działy badawczo-rozwojowe lub ich pion badawczy nie dysponuje odpowiednią aparaturą i wiedzą ekspercką¹³⁷. Brak zasobów personalnych oraz infrastruktury badawczej powoduje, że szczególnie małe i średnie firmy często podejmują współpracę z uczelniami¹³⁸.

Korzyści, które odnoszą firmy z tej formy współpracy, to przykładowo: możliwość korzystania z wiedzy i doradztwa naukowców, zdobywanie przewagi konkurencyjnej dzięki wdrażaniu nowoczesnych technologii, możliwość pośredniego korzystania z aparatury badawczej uczelni, korzyści podatkowe związane z inwestowaniem w B+R. Zlecenie badań szkole wyższej może się także w przyszłości przełożyć na dalszą współpracę i realizowanie wspólnych projektów¹³⁹.

¹³³ Współpraca nauki z biznesem w Polsce idzie jak po grudzie. Oto 7 największych problemów, <https://www.eecpoland.eu/2016/pl/wiadomosci/wspolpraca-nauki-z-biznesem-w-polsce-idzie-jak-po-grudzie-oto-7-najwiekszych-problemow> (dostęp: 17.05.2025).

¹³⁴ Współpraca nauki z biznesem, <https://www.parp.gov.pl/attachments/article/84261/12%20maja%20wsp%C3%B3l%20praca%20nauki%20z%20biznesem.pdf> (dostęp: 25.05.2025).

¹³⁵ Formy współpracy Politechniki Warszawskiej..., s. 20.

¹³⁶ Współpraca uczelni z firmami, <https://ctt.gumed.edu.pl/2023/09/15/wspolpraca-uczelni-z-firmami> (dostęp: 11.05.2025).

¹³⁷ Badania zlecone, <https://www.sciencemarket.pl/badania-zlecone> (dostęp: 23.03.2025).

¹³⁸ Dariusz Trzmielak, Małgorzata Grzegorzczak, Bogdan Gregor, Transfer wiedzy i technologii z organizacji naukowo-badawczych do przedsiębiorstw, Łódź 2016, s. 24.

¹³⁹ Współpraca uczelni z firmami...

Natomiast barierą rozwoju tej formy współpracy może być brak na uczelni specjalistów, zajmujących się dokładnie takimi problemami, z jakimi zgłaszają się firmy.

2.2.12. Pośrednictwo pracy

Ostatnią przedstawianą formą współdziałania uczelni z pracodawcami jest pośrednictwo pracy, czyli proces, w którym uczelnie współpracują z firmami w celu ułatwienia studentom oraz absolwentom wejścia na rynek pracy. Współpraca ta może przyjmować różne postaci. Przedsiębiorstwa przekazują do uczelnianych biur karier oferty pracy, z których mogą skorzystać studenci. Mogą także brać udział w organizowanych przez uczelnie targach pracy lub nawet je sponsorować, a także przygotowywać samodzielne prezentacje, spotkania, na których informują studentów o możliwościach zatrudnienia. W ramach współpracy z uczelniami przedsiębiorstwa pomagają także studentom nawiązywać kontakty zawodowe, które w przyszłości mogą zwiększyć ich szanse na znalezienie zatrudnienia. Formą takiej współpracy jest także organizacja warsztatów i szkoleń dla studentów w celu rozwoju ich umiejętności i przygotowania do wejścia na rynek pracy, na przykład organizacja warsztatów z pisania CV czy przygotowania do rozmów kwalifikacyjnych. Firmy mogą też udostępniać studentom informacje o rynku pracy, branżach, które reprezentują, w tym informacje na temat wymaganych umiejętności, oczekiwań pracodawców i możliwości awansu.

Ta forma kooperacji sprzyja lepszemu przygotowaniu studentów do wejścia na rynek pracy, pozwala im bezpośrednio nawiązać kontakt z pracodawcami, zwiększając ich szanse na znalezienie zatrudnienia po ukończeniu studiów, a także umożliwiając im bezpośredni dostęp do ofert pracodawców¹⁴⁰. Uczelnie mogą dzięki temu podnieść wskaźniki zatrudnienia swoich absolwentów, co może stanowić o atrakcyjności danej szkoły wyższej w oczach ewentualnych kandydatów. Może też zachęcić do współpracy kolejne przedsiębiorstwa. Dzięki współpracy z rynkiem pracy uczelnie mogą dostosowywać programy nauczania do rzeczywistych potrzeb firm, co sprawia, że ich absolwenci są lepiej przygotowani do podjęcia pracy. Ponadto współpraca w ramach pośrednictwa pracy pozwala na zbudowanie trwałych relacji z pracodawcami, co może zaowocować innymi formami kooperacji, na przykład projektami badawczo-rozwojowymi, szkoleniami czy praktykami.

Biorąc pod uwagę korzyści dla przedsiębiorstw, należy podkreślić, że współpracując z uczelniami w zakresie pośrednictwa pracy, mają one uprzywilejowaną pozycję przy pozyskiwaniu młodych, dobrze wykształconych pracowników¹⁴¹. Ponadto angażowanie się w pośrednictwo pracy umożliwia firmom budowanie pozytywnego wizerunku jako pracodawcy, który dba o rozwój młodych talentów i wspiera lokalną społeczność. Firmy zyskują również szansę wpływania na treści edukacyjne, co daje im możliwość kształtowania przyszłych pracowników według swoich wymagań i potrzeb. Natomiast problemem w tej formie współpracy jest przede wszystkim brak chęci ze strony przedsiębiorstw do angażowania się w takie działania.

Jak pokazano, współpraca szkół wyższych z przedsiębiorstwami może przyjmować bardzo różne formy. Ich wykorzystanie zależy przede wszystkim od możliwości rozwojowych uczeni, wielkości, potencjału kadrowego, aspiracji, ale też od złożoności wspólnych działań¹⁴² oraz chęci do ich podjęcia przez biznes.

¹⁴⁰ Monika Mazur-Mitrowska, *Plany edukacyjno-zawodowe...*, s. 103–116.

¹⁴¹ Tamże

¹⁴² Agnieszka Piotrowska-Piątek, *Współpraca z otoczeniem w misjach i strategiach szkół wyższych*, Warszawa 2018, s. 9.

2.3. Kluczowe podmioty zaangażowane w proces transferu wiedzy z przedsiębiorstw do systemu edukacji

Współpraca placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami opiera się na aktywności tych dwóch sektorów. To one najczęściej ją inicjują i odnoszą z niej określone korzyści. Należy jednak zwrócić należy uwagę także na inne podmioty, które spełniają niemałą rolę w nawiązywaniu i rozwijaniu współpracy między szkołami i pracodawcami, a tym samym w transferze praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw do systemu edukacji. Do tych podmiotów zaliczyć można jednostki administracji publicznej organizacje pozarządowe, a także podmioty otoczenia biznesu.

Administracja, szczególnie lokalna, wspiera tę aktywność poprzez inicjowanie i koordynowanie działań prorozwojowych, finansowanie statutowe, zamówienia publiczne, programy wsparcia czy usługi publiczne¹⁴³. Administracja publiczna jako pośrednik oraz regulator integracji sektora gospodarczego z systemem edukacyjnym tworzy sprzyjające temu ramy prawne i instytucjonalne, inicjuje i wspiera transfer wiedzy praktycznej z przedsiębiorstw do instytucji edukacyjnych poprzez¹⁴⁴:

- tworzenie odpowiednich polityk publicznych, na przykład w formie programów praktyk, dualnego kształcenia, partnerstw publiczno-prywatnych;
- finansowanie projektów edukacyjno-gospodarczych, w tym dofinansowanie programów stażowych, szkoleń zawodowych, projektów badawczo-rozwojowych;
- koordynowanie działań interesariuszy: szkół, uczelni, przedsiębiorstw oraz organizacji branżowych;
- monitorowanie i ewaluowanie działań efektów transferu wiedzy w celu optymalizacji mechanizmów współpracy.

Lokalne władze mogą inicjować programy partnerskie, które łączą szkoły i przedsiębiorstwa. Mogą organizować spotkania, warsztaty i konferencje, targi, które umożliwiają nawiązywanie kontaktów i wymianę doświadczeń między nauczycielami i przedsiębiorcami. Mogą również wspierać współpracę między szkołami a firmami w ramach projektów badawczych i innowacyjnych, a także współpracować z lokalnymi przedsiębiorcami, aby stworzyć programy stażowe dla uczniów szkół zawodowych.

Podmioty administracji lokalnej mogą też oferować granty, dotacje i ulgi podatkowe dla firm, które angażują się w projekty edukacyjne. Takie wsparcie finansowe zachęca przedsiębiorców do inwestowania w edukację i dzielenie się swoją wiedzą oraz doświadczeniem. Z kolei organizując konkursy i przyznając nagrody dla najlepszych projektów z zakresu kooperacji edukacja–biznes, inspirują inne placówki i firmy do podejmowania podobnych inicjatyw.

Lokalne władze mogą tworzyć na swoim terenie centra edukacji i biznesu, które łączą szkoły z lokalnymi przedsiębiorstwami. Ważną inicjatywą jest też wspieranie tworzenia klastrów, które skupiają szkoły, uczelnie, firmy i inne instytucje w celu wspólnego rozwiązywania problemów i realizacji projektów. Klastry te mogą działać jako centra innowacji i wymiany wiedzy.

Administracja publiczna, angażując się we wsparcie współpracy edukacji z biznesem, oczekuje od tej współpracy¹⁴⁵:

- dynamizacji procesów rozwojowych regionu,

¹⁴³ Renata Lisowska, Jarosław Ropęga, *Współpraca sfery nauki...*, s. 128.

¹⁴⁴ Adam Szewczuk, Magdalena Kogut-Jaworska, *Polityka publiczna a rozwój kapitału ludzkiego w regionach*, Szczecin 2017, s. 88–91.

¹⁴⁵ Renata Lisowska, Jarosław Ropęga, *Współpraca sfery...*, s. 123–140.

- wzrostu wpływów podatkowych,
- nowych miejsc pracy,
- poprawy pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw i regionu,
- poprawy wizerunku regionu.

Współpraca pracodawców z sektorem edukacji prowadzi do wzmocnienia konkurencyjności gospodarki regionu (system edukacji kształci kadry lepiej przygotowane do wyzwań nowoczesnej gospodarki¹⁴⁶), rozwoju innowacyjności w regionie (współpraca nauki z przemysłem sprzyja tworzeniu nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych¹⁴⁷), zwiększenia zatrudnialności absolwentów lokalnych szkół (studenci i uczniowie zdobywają praktyczne kompetencje cenione przez pracodawców¹⁴⁸) oraz budowania kapitału społecznego (rozwój kultury współpracy między sektorem publicznym, prywatnym i edukacyjnym). W tym kontekście administracja, wspierając współpracę szkół z przedsiębiorstwami, staje się nie tylko pośrednikiem, ale także aktywnym uczestnikiem kształtowania nowoczesnego, odpowiedzialnego systemu edukacji¹⁴⁹.

Działania podmiotów administracji w zakresie inicjowania i wspierania współpracy biznesu z edukacją mogą ograniczać pewne bariery. Przykładowo może być to związane z brakiem spójnej strategii współpracy między administracją, przedsiębiorstwami a instytucjami edukacyjnymi. Ponadto przeszkodę stanowią ograniczone zasoby finansowe i organizacyjne, zwłaszcza w mniejszych jednostkach samorządu terytorialnego, które mają niższe dochody własne, mniejsze możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych oraz ograniczoną liczbę pracowników administracyjnych¹⁵⁰. Należy również zwrócić uwagę na brak systemowych mechanizmów oceny skuteczności współpracy biznesu z sektorem edukacji – zwłaszcza pod względem wpływu na rynek pracy, co może zniechęcać podmioty administracji do inicjowania działań w tym zakresie.

Kolejną grupą podmiotów, których aktywność może wpływać na rozwój współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami, a tym samym na przepływ praktycznej wiedzy z biznesu do szkół, są podmioty sektora organizacji pozarządowych (NGO). Mogą one działać jako pośrednicy, ułatwiając nawiązywanie kontaktów między szkołami a firmami, umożliwiając wymianę wiedzy i doświadczeń¹⁵¹. Organizują również warsztaty, kursy, szkolenia dla nauczycieli oraz uczniów, konferencje i inne wydarzenia, które promują współpracę i wymianę wiedzy, a także pozwalają na nabycie praktycznych kompetencji i umiejętności zawodowych¹⁵².

¹⁴⁶ The Future of Jobs Report 2020, <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020h> (dostęp: 17.05.2025).

¹⁴⁷ European Innovation Scoreboard, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1150 (dostęp: 17.05.2025).

¹⁴⁸ Krzysztof Matusiak, Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć, Warszawa 2011, <https://www.parp.gov.pl/publikacje/publication/innowacje-i-transfer-technologii-sloownik-pojec> (dostęp: 17.05.2025).

¹⁴⁹ Marzena Mażewska, Magdalena Nowak, Szymon Mazurkiewicz, Współpraca ośrodków innowacji z administracją publiczną, Łódź–Gdańsk–Kielce 2011, <https://serwis-uslugirozwojowe.parp.gov.pl/publications/publication/wspolpraca-osrodkow-innowacji-z-administracja-publiczna> (dostęp: 17.05.2025).

¹⁵⁰ Sławomir Ziółkowski, Bariery dla transferu wiedzy wewnątrz organizacji, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu w Katowicach” 2017, nr 322, s. 243–255.

¹⁵¹ Biznes – Nauka – NGO – kooperacja międzysektorowa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, <https://edukacja.co.pl/biznes-nauka-ngo-kooperacja-miedzysektorowa-na-rzecz-rozwiazywania-problemow-spoecznych-22890081.html> (dostęp: 18.05.2025).

¹⁵² Współpraca z organizacją społeczną, <https://biblioteka.ceo.org.pl/wspolpraca-z-organizacja-spoeczna> (dostęp: 18.05.2025).

Organizacje pozarządowe mogą też oferować wsparcie merytoryczne i logistyczne dla obu stron. Podmioty te współpracują z instytucjami edukacyjnymi w celu aktualizacji programów nauczania, uwzględniając bieżące potrzeby rynku pracy. Aktywność NGO w szkołach sprzyja integracji społeczności lokalnej oraz budowaniu więzi między szkołą a otoczeniem.

W konsekwencji ich zaangażowanie przyczynia się do wzbogacenia procesu edukacyjnego o doświadczenia z rynku pracy, co jest istotne w kontekście dynamicznych zmian w gospodarce i potrzeb rynku pracy. Niestety, organizacje pozarządowe często borykają się z problemem niestabilności finansowej, co utrudnia długofalowe włączanie się we współpracę placówek edukacyjnych i firm¹⁵³.

Bardzo ważną grupą podmiotów, mających wpływ na inicjowanie i wspieranie współpracy pracodawców z placówkami edukacyjnymi, a w konsekwencji na przepływ praktycznej wiedzy z firm do szkół, są instytucje otoczenia biznesu, takie jak izby gospodarcze czy stowarzyszenia branżowe.

Izby gospodarcze reprezentują interesy zrzeszonych w nich przedsiębiorców. Ich zadaniem jest przykładowo przyczyniać się do tworzenia warunków rozwoju życia gospodarczego oraz wspierać inicjatywy członków¹⁵⁴. W tym kontekście izby gospodarcze mogą prowadzić badania i analizy pomagające zidentyfikować obszary, w których współpraca firm i szkół może przynieść największe korzyści. Izby mogą także wspierać – we współpracy z właściwymi organami oświatowymi – rozwój kształcenia zawodowego, promować naukę zawodu w zakładach pracy oraz doskonalenie zawodowe pracowników¹⁵⁵. W tym obszarze mogą oferować doradztwo i wsparcie merytoryczne dla szkół zawodowych, pomagając im w dostosowywaniu programów nauczania do aktualnych potrzeb rynku pracy. Mogą również organizować szkolenia dla nauczycieli, aby znali oni najnowsze trendy i technologie w danej branży. Współdziałanie może dotyczyć tworzenia i aktualizowania programów nauczania, aby lepiej odpowiadały one potrzebom rynku pracy, a także pomocy w tworzeniu standardów kwalifikacji zawodowych. Izby mogą też organizować targi, na których szkoły zawodowe i przedsiębiorstwa prezentują swoją ofertę, nawiązują kontakty i wymieniają doświadczenia.

Stowarzyszenie branżowe lub biznesowe zrzesza ludzi o podobnych poglądach, których łączy branża, zawód lub obszar geograficzny¹⁵⁶. Stowarzyszenia poszczególnych branż, których członkowie zainteresowani są nawiązywaniem współpracy z placówkami edukacyjnymi, mogą podejmować podobne działania jak izby gospodarcze. Mogą przykładowo współpracować ze szkołami zawodowymi w celu tworzenia programów stażowych i praktyk zawodowych dla uczniów. Aby zachęcić do współpracy większą liczbę firm, mogą promować przykłady udanych inicjatyw między przedsiębiorstwami a szkołami, a także publikować opracowania, organizować konkursy i przyznawać nagrody dla najlepszych projektów. Stowarzyszenia branżowe mogą

¹⁵³ Biznes – Nauka – NGO – współpraca międzysektorowa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, <https://publicystyka.ngo.pl/biznes-nauka-ngo-wspolpraca-miedzysektorowa-na-rzecz-rozwiazywania-problemow-spoecznych-relacja> (dostęp: 18.05.2025).

¹⁵⁴ Jak izby gospodarcze wspierają rozwój twojego biznesu, <https://kancelariakpg.pl/jak-izby-gospodarcze-wspieraja-rozwoj-twojego-biznesu> (dostęp: 11.04.2025).

¹⁵⁵ Marek Barowicz, Izba gospodarcza jako wsparcie dla biznesu, „Controlling i Rachunkowość Zarządcza” 2025, nr 1, <https://www.financeicontrolling.pl/zarzadzanie/izba-gospodarcza-jako-wsparcie-dla-biznesu#:~:text=Izba%20gospodarcza%20jest%20organizacj%C4%85%20samorz%C4%85du%20gospodarczego%2C%20wspieraj%C4%85c%C4%85,%E2%80%93%20w%20szczeg%C3%B3ln%C5%9Bci%20wobec%20organ%C3%B3w%20w%C5%82adzy%20publicznej> (dostęp: 11.04.2025).

¹⁵⁶ Choosing an industry or business association, [https://www.smallbusiness-wa-gov-au.translate.google.com/translate-tools-guides/guides/choosing-an-industry-or-business-association?x_tr_sl=en&x_tr_tl=pl&x_tr_hl=pl&x_tr_pto=sge#:~:text=An%20industry%20or%20business%20association%20\(or%20group\)%20brings%20together%20like,industry%2Dspecific%20information%20and%20training](https://www.smallbusiness-wa-gov-au.translate.google.com/translate-tools-guides/guides/choosing-an-industry-or-business-association?x_tr_sl=en&x_tr_tl=pl&x_tr_hl=pl&x_tr_pto=sge#:~:text=An%20industry%20or%20business%20association%20(or%20group)%20brings%20together%20like,industry%2Dspecific%20information%20and%20training) (dostęp: 11.04.2025).

oferować szkołom wsparcie finansowe i rzeczowe na przykład poprzez fundowanie stypendiów lub dostarczanie sprzętu i materiałów.

Do podmiotów, które są w stanie zainicjować lub rozwijać współpracę między placówkami edukacyjnymi a biznesem, można też zaliczyć firmy konsultingowe, które oferując swoje usługi doradcze zarówno szkołom, jak i przedsiębiorstwom, mogą pomagać w tworzeniu strategii współpracy, identyfikowaniu potrzeb obu stron oraz monitorowaniu postępów i wyników współpracy.

Taką współpracę mogłyby wspierać również media i platformy komunikacyjne poprzez promowanie dobrych praktyk i sukcesów w zakresie wspólnych działań między edukacją a biznesem. Dobrym pomysłem jest również organizowanie kampanii informacyjnych, które zwiększają świadomość na temat korzyści z takiej współpracy.

3. Formy współdziałania instytucji edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie podlaskim w świetle przeprowadzonych badań

3.1. Kontekst społeczno-gospodarczy współpracy jednostek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie podlaskim

Województwo podlaskie administracyjnie podzielone jest na 3 podregiony: białostocki, łomżyński i suwalski, na które składa się 17 powiatów, obejmujących 118 gmin (13 miejskich, 27 miejsko-wiejskich oraz 78 wiejskich)¹⁵⁷.

Populacja województwa 31 grudnia 2023 roku wynosiła 1 milion 382 tysiące mieszkańców¹⁵⁸. Pod względem rozmieszczenia ludności województwo jest jednak bardzo zróżnicowane. Najwięcej osób zamieszkuje podregion białostocki – prawie 511 tysięcy mieszkańców (45% ludności województwa podlaskiego), z czego ponad 291 tysięcy mieszka w Białymstoku. Drugi pod względem wielkości jest podregion łomżyński, który liczy prawie 370 tysięcy mieszkańców, co stanowi 32,4% populacji województwa podlaskiego, z czego prawie 60 tysięcy mieszka w Łomży. Z kolei podregion suwalski zamieszkuje ponad 257 tysięcy osób, co stanowi 22,6% populacji województwa, z czego ponad 68 tysięcy osób mieszka w Suwałkach¹⁵⁹.

W województwie podlaskim na koniec roku 2023 odsetek ludności w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18–59 lat, mężczyźni w wieku 18–64 lata) wynosił 58,5%¹⁶⁰ (w kraju w drugim kwartale 2024 roku było to 56,7%¹⁶¹). Udział ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety – 60 lat i więcej, mężczyźni – 65 lat i więcej) w ogólnej populacji mieszkańców województwa podlaskiego ukształtował się na koniec roku 2023 na poziomie 23,5% (w Polsce w drugim kwartale 2024 roku było to 23,8%¹⁶²). Natomiast udział osób w wieku przedprodukcyjnym (w wieku 0–17 lat) w ogólnej liczbie ludności regionu na koniec roku 2023 stanowił 18% (w Polsce w drugim kwartale 2024 roku było to 18,1%¹⁶³).

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2021 współczynnik obciążenia demograficznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym, w województwie podlaskim ukształtował się na poziomie 68 (w kraju – 69), 30 dla wieku przedprodukcyjnego (w kraju – 31) i 37 dla wieku poprodukcyjnego (w kraju – 38). Z kolei współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców w wieku 15–89 lat w czwartym kwartale 2024 roku w województwie podlaskim wynosił 58,6%, podczas gdy w całym kraju

¹⁵⁷ Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2024 roku, GUS, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2024-roku,7,21.html> (dostęp: 18.05.2025).

¹⁵⁸ Województwo podlaskie w liczbach 2024, Urząd Statystyczny w Białymstoku, <https://bialystok.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/wojewodztwo/ludnosc> (dostęp: 18.05.2025).

¹⁵⁹ Tamże, s. 33.

¹⁶⁰ Tamże, s. 4.

¹⁶¹ Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 2 kwartał 2024 r., GUS, Warszawa, październik 2024, s. 8, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5475/4/55/1/aktywnosc_ekonomiczna_polski_za_2_kw_2024.pdf (dostęp: 18.05.2025).

¹⁶² Polska emerycka. Niepokojące nowe dane GUS. Indeks starości wzrasta z roku na rok, <https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-polska-emerycka-niepokojace-nowe-dane-gus-indeks-starosci-wz,nld,7956887> (dostęp: 19.05.2025).

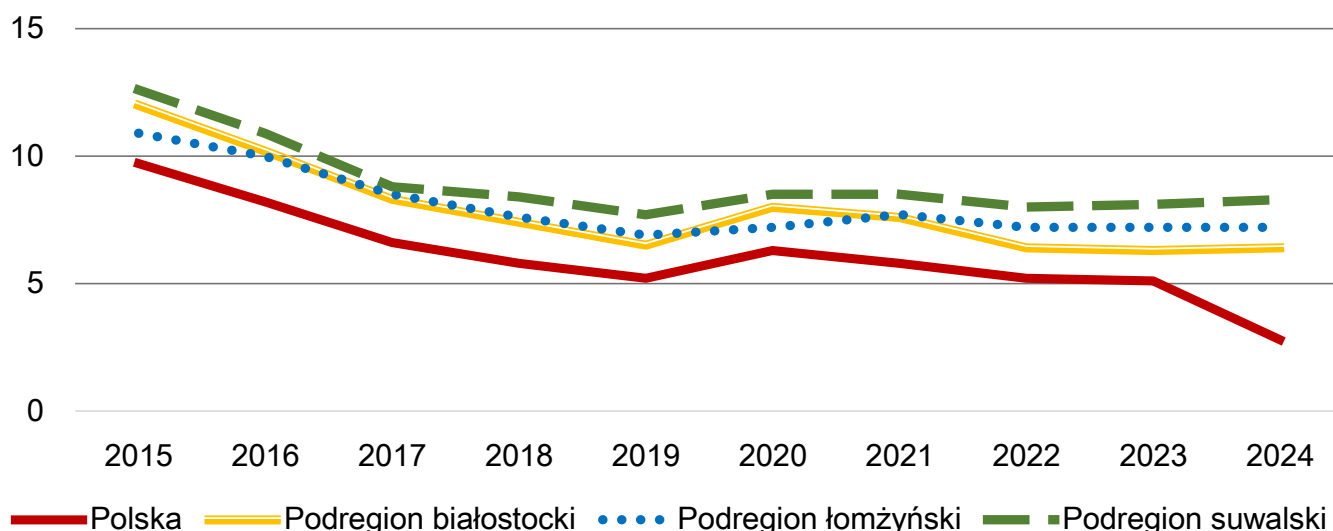
¹⁶³ 900 tysięcy osób mniej w pięć lat, <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/900-tysiecy-osob-mniej-w-piec-lat-st8261713> (dostęp: 18.05.2025).

kształtował się na poziomie 58,5%, zaś wskaźnik zatrudnienia w województwie stanowił 57,1%, natomiast w kraju – 56,8%¹⁶⁴.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w regionie wynosiło 7 438,73 zł, co stanowi około 84% średniej krajowej¹⁶⁵.

Stopa bezrobocia według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) ukształtowała się w województwie podlaskim w roku 2024 na poziomie 7%¹⁶⁶ (w Polsce 2,8%), a osoby biernie zawodowo stanowiły zarówno w województwie podlaskim, jak i w kraju 41,6%¹⁶⁷. Wykres 1 pokazuje stopę bezrobocia w każdym podregionie województwa podlaskiego na tle Polski.

Wykres 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) w podregionach województwa podlaskiego w latach 2015–2024 na tle Polski

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

Struktura grupy osób bezrobotnych w województwie podlaskim pod względem wykształcenia nie odbiega znacząco od struktury w całym kraju. Wśród pozostających bez pracy na koniec marca 2025 roku najwięcej osób posiadało wykształcenie co najwyżej zasadnicze zawodowe (48,6% wobec 50,2% w kraju). Natomiast nieco więcej niż w skali całego kraju było osób z wyższym wykształceniem (województwo podlaskie – 15,1%, Polska – 14,8%).

W województwie podlaskim dostrzegalne są także różnice pomiędzy poszczególnymi podregionami pod względem wykształcenia osób pozostających bez pracy. I tak na koniec marca 2025 roku w podregionie łomżyńskim osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym pierwszego stopnia stanowiły 23,3% bezrobotnych, w suwalskim – 23,2%, natomiast w białostockim – 18,2%. Z kolei najwięcej osób bezrobotnych posiadających wyższe wykształcenie zarejestrowano w podregionie białostockim – stanowili oni 18,6% wszystkich bezrobotnych w podregionie, następnie w podregionie łomżyńskim – 12,7% oraz w suwalskim – 12,4%¹⁶⁸. Tabela 3 prezentuje liczbę osób bezrobotnych w podziale na poziom wykształcenia i podregiony województwa podlaskiego.

¹⁶⁴ Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 4 kwartał 2024, GUS, s. 7–12, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-4-kwartal-2024-r-4,57.html> (dostęp: 19.05.2025).

¹⁶⁵ Urząd Statystyczny w Białymstoku, https://bialystok.stat.gov.pl/?utm_source (dostęp: 18.05.2025).

¹⁶⁶ Województwo podlaskie w liczbach...; Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 4 kwartał 2024...

¹⁶⁷ Aktywność ekonomiczna ludności w województwie podlaskim w 3 kwartał 2024 r., s. 7, <https://bialystok.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnaalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-wojewodztwie-podlaskim-w-3-kwartale-2024-r-2,58.html> (dostęp: 19.05.2025).

¹⁶⁸ Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

Tabela 3. Bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia

Wyszczególnienie	Ogółem	Wyższe	Policealne oraz średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe / branżowe	Gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe
Polska	829 873	122 471	185 318	105 705	201 321	215 058
Województwo podlaskie	31 185	4 717	7 140	4 158	6 587	8 583
Podregion białostocki	13 183	2 456	3 178	1 710	2 394	3 445
Podregion łomżyński	9 962	1 262	2 224	1 353	2 325	2 798
Podregion suwalski	8 040	999	1 738	1 095	1 868	2 340

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

Na tle powyższych danych należy przyjrzeć się strukturze placówek edukacyjnych w województwie podlaskim. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2023 roku w województwie podlaskim funkcjonowało 239 szkół ponadpodstawowych oraz 16 szkół wyższych. Najwięcej placówek tego typu znajdowało się w podregionie białostockim. Tabela 4 przedstawia rozkład szkół ponadpodstawowych i uczelni wyższych w województwie podlaskim z podziałem na podregiony.

Tabela 4. Szkoły ponadpodstawowe w województwie podlaskim według stanu na koniec roku 2023

Wyszczególnienie	Ogółem	Podregion białostocki	Podregion łomżyński	Podregion suwalski
Szkoły branżowe pierwszego stopnia	40	15	15	10
Szkoły branżowe drugiego stopnia	8	7	1	0
Licea ogólnokształcące	71	35	24	12
Technika	63	24	22	17
Szkoły policealne	40	21	11	8
Licea ogólnokształcące dla dorosłych	17	5	7	5
Uczelnie wyższe	16	10	5	1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

W tabeli 5 podano liczbę osób kształcących się na poszczególnych szczeblach.

Tabela 5. Liczba uczniów i studentów w województwie podlaskim według szczebli kształcenia (stan na początek roku szkolnego 2023/2024)

Wyszczególnienie	Uczniowie i studenci
Szkoły ponadpodstawowe	52 564
Szkoły policealne	7 551
Szkoły wyższe	28 531
Szkoły dla dorosłych	2 171

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Województwo podlaskie w liczbach 2024, Urząd Statystyczny w Białymstoku, s. 14, <https://bialystok.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/wojewodztwo/ludnosc> (dostęp: 19.05.2025).

Z uwagi na to, że w ramach kształcenia placówki edukacyjne nawiązują współpracę z przedsiębiorstwami, konieczne jest zwrócenie uwagi na liczbę, wielkość i strukturę branżową podmiotów gospodarczych funkcjonujących w województwie podlaskim. W końcu 2024 roku działało tu prawie 124 tysiące podmiotów gospodarczych¹⁶⁹, co stanowi 2,3% przedsiębiorstw

¹⁶⁹ Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

w Polsce. Jeśli chodzi o liczbę firm w podregionach, to większość z nich była zlokalizowana w podregionie białostockim – 53,6% podlaskich firm, w łomżyńskim było ich 27,3%, a w suwalskim – 19,1%¹⁷⁰.

Warto zwrócić również uwagę na wielkość podmiotów gospodarczych w województwie podlaskim pod względem liczby zatrudnionych. Odpowiednie dane przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON według wielkości w województwie podlaskim w końcu 2024 roku w podziale na podregiony

Obszar	Ogółem	Zatrudniające 0–9 osób	Zatrudniające 10–49 osób	Zatrudniające 50–249 osób	Zatrudniające 250–999 osób	Zatrudniające 1000 i więcej osób
Polska	5 304 156	5 143 777	129 397	26 780	3 458	744
Podregion białostocki	66 381	64 436	1 530	357	48	10
Podregion łomżyński	33 807	32 777	807	204	17	2
Podregion suwalski	23 574	22 877	554	134	6	3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

Jak pokazuje tabela 6, mikroprzedsiębiorstwa oraz małe firmy stanowią w województwie podlaskim 99,4%, natomiast dużych firm jest 86 i działają one głównie w podregionie białostockim.

Analizując podmioty gospodarcze województwa podlaskiego, należy zwrócić uwagę na branże, w których one funkcjonują. Główny Urząd Statystyczny, podając informacje dotyczące podmiotów gospodarczych, podzielił je tylko na trzy grupy – Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, Sekcja C i F – przemysł i budownictwo, a wszystkie pozostałe sekcje ujął w jedną sekcję – pozostała działalność.

Tabela 7. Podmioty gospodarcze w województwie podlaskim według sekcji PKD 2007 wpisane do rejestru REGON w końcu 2024 roku

Sekcje PKD 2007	Polska	Podregion białostocki	Podregion łomżyński	Podregion suwalski
Ogółem	5 304 156	66 381	33 807	23 574
Sekcja A: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	72439	854	1045	685
Sekcje C i F: przemysł, budownictwo	1 198 496	13950	9 747	5792
Sekcja: pozostała działalność	4 033 221	51577	23 015	17 097

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (dostęp: 19.05.2025).

Wielkość przedsiębiorstw oraz rodzaje branż, w których prowadzą one działalność, są niezwykle istotne z punktu widzenia możliwości nawiązania współpracy ze szkołami w zakresie różnych form kształcenia. Bardzo często niedopasowanie kierunków kształcenia w placówkach edukacyjnych do liczebności lub struktury branżowej firm generuje problemy ze znalezieniem podmiotu chętnego do nawiązania relacji.

3.2. Formy współpracy szkół branżowych z przedsiębiorstwami

Do udziału w badaniu zaproszono dziewięć szkół branżowych pierwszego stopnia. Z trzema przedstawicielami szkół branżowych przeprowadzono pogłębione wywiady

¹⁷⁰ Tamże.

indywidualne, a kolejnych sześciu przedstawicieli szkół zaproszono do wywiadu fokusowego. Wzięli oni też udział w badaniu fokusowym, a oprócz nich do badania tego zaproszono kierowników sekcji praktyk. Podstawowe informacje o respondentach prezentuje tabela 8.

Tabela 8. Ogólna charakterystyka szkół branżowych pierwszego stopnia biorących udział w badaniu

Lp.	Podregion	Charakterystyka
1	Białostocki	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: mechanik pojazdów samochodowych, stolarz
2	Białostocki	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: mechanik pojazdów samochodowych, kierowca mechanik, blacharz samochodowy
3	Białostocki	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych, rolnik, cukiernik, kucharz
4	Łomżyński	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół zawodowych, kształci między innymi w zawodach: ślusarz, cukiernik, elektryk, fryzjer, kucharz, piekarz, sprzedawca, stolarz
5	Łomżyński	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: cukiernik, elektryk, fryzjer, kucharz, mechanik pojazdów samochodowych
6	Łomżyński	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: sprzedawca, kucharz, kelner, fryzjer, cukiernik, piekarz, mechanik pojazdów samochodowych, mechatronik
7	Suwalski	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do centrum edukacyjnego, kształci między innymi w zawodach: monter zabudowy i robót wykończeniowych, elektryk, operator obrabiarek skrawających
8	Suwalski	branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci w zawodzie: rolnik
9	Suwalski	Branżowa szkoła pierwszego stopnia należąca do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: kucharz, mechanik pojazdów rolniczych

Źródło: opracowanie własne.

Badanie rozpoczęło od określenia form współpracy, w ramach których szkoły branżowe współdziałają z przedsiębiorstwami. Badane placówki edukacyjne wskazały:

- staże i praktyki uczniów/słuchaczy w firmach,
- kształcenie dualne,
- wycieczki lub wizyty studyjne w firmach,
- klasy patronackie,
- realizację niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole,
- organizację w szkole pokazów sprzętu, technologii, materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firm lub poprzez wyposażenia przez firmę pracowni w szkole,
- organizację konkursów zawodowych przez firmę,
- fundowanie stypendiów najlepszym uczniom,
- udział przedstawicieli firmy w egzaminach,
- doskonalenia zawodowego nauczycieli przez firmy,
- organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego.

Osiem szkół branżowych pierwszego stopnia współpracuje z przedsiębiorstwami w ramach wizyt studyjnych, staży i praktyk oraz organizacji wspólnych działań promocyjnych dotyczących

szkolnictwa i doradztwa zawodowego. W sześciu szkołach jest organizowane kształcenie dualne oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli przez przedstawicieli firm. Trzy szkoły branżowe współdziałają, zlecając prowadzenie niektórych przedmiotów teoretycznych lub zawodowych pracownikom firmy, zapraszając ich do organizowania w szkole pokazów oraz uczestniczenia w egzaminach, jak również korzystając z możliwości wyposażenia przez firmę pracowni. Ponadto dwie szkoły branżowe współpracują z przedsiębiorcami w ramach klas patronackich, organizując konkursy zawodowe oraz fundując stypendia naukowe.

Analiza pokazała, że szkoły branżowe pierwszego stopnia w województwie podlaskim realizują wszystkie przedstawione w podrozdziale 3.1 formy współpracy z przedsiębiorstwami. W opinii przedstawicieli szkół najbardziej skuteczne w przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy są:

- staże i praktyki,
- kształcenie dualne,
- wycieczki lub wizyty studyjne w firmach,
- udział przedstawicieli firm w egzaminach,
- doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy,
- organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego,
- realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole,
- organizowanie konkursów zawodowych,
- fundowanie stypendiów najlepszym uczniom.

Aby pogłębić wiedzę na temat najbardziej skutecznych form współpracy szkół branżowych z przedsiębiorstwami, respondentom zadano dodatkowe pytania dotyczące firm, z którymi współpracują oraz na temat korzyści z tej współpracy i barier.

Pierwsza forma współpracy, która została uznana za bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z firm do szkół, to staże i praktyki. Przedstawiciel szkoły branżowej z podregionu łomżyńskiego stwierdził, że jego szkoła współpracuje z kilkunastoma przedsiębiorstwami lokalnymi z sektora MŚP zgodnych z kierunkiem kształcenia. Inni podkreślili, że współpracują z bardzo dużą liczbą firm lokalnych, jak również znajdujących się w różnych miastach Polski. Są to zarówno małe, jak i duże przedsiębiorstwa, a praktyki czy staże są realizowane zgodnie z kierunkiem kształcenia uczniów.

W opinii respondentów korzyści z tej formy współpracy są znaczące. Szkoły zazwyczaj współpracują z tymi samymi przedsiębiorstwami od wielu lat, są zatem z nimi w bezpośrednim kontakcie, co ułatwia szybkie reagowanie na pojawiające się problemy. Jako korzyść jeden z dyrektorów z podregionu łomżyńskiego wskazał również pozytywny wpływ praktyk na wynik egzaminów zawodowych:

Taka współpraca jest bardzo, istotna. Jeżeli coś się dzieje, to jest szybcutko kontakt ze szkołą, żeby to ustalić, czy coś się wydarzyło, czy może coś się nie spodobało, zwłaszcza w klasie pierwszej, jakieś takie rozczerowanie, niepowodzenie. A czasem najzwyczajniej w świecie młodzież nie pamięta o tym, że jest młodocianym pracownikiem i obowiązuje L4, a nie zwolnienie ustne rodzica.

Korzyści są wymierne, bo to przekłada się na wyniki z egzaminów zawodowych. Im dłużej mają praktykę uczniowie albo jest to druga bądź trzecia praktyka, tym lepiej ci uczniowie rozumieją też, po co się uczą przedmiotów zawodowych. I tym chętniej się tych przedmiotów uczą, także to też skutkuje tym, że są lepsze po prostu wyniki.

Przedstawiciele szkół branżowych potwierdzają również, że jest to bardzo dobry sposób na przekazywanie przez przedsiębiorstwo praktycznej i najnowszej wiedzy zarówno uczniom, jak i nauczycielom.

Szkoła nigdy nie będzie miała takiego wyposażenia co firmy, bo zazwyczaj te środki są ograniczone na zakup pomocy dydaktycznych (...) uczniowie wyjeżdżają na praktyki i widzą firmę od wewnątrz, widzą, jak przedsiębiorstwo funkcjonuje i w jaki sposób wykonywać swoje zadania, jak obsługiwać sprzęt. To jest świetny sposób na przekazanie takiej praktycznej wiedzy. Te dzieci nie zdobędą takiej wiedzy na pewno tutaj w szkole, więc to jest bardzo, bardzo potrzebne.

W momencie, kiedy nauczyciele idą na praktykę, bo taką praktykę odbywają raz na 3 lata przynajmniej, dowiadują się różnych rzeczy, nowości, o których może gdzieś tam słyszeli, gdzieś tam przeczytali w Internecie, ale niekoniecznie widzieli sprzęt, niekoniecznie wiedzą, jak obsługiwać, ale też nie potrafią tej wiedzy przekazać uczniom. Jak ktoś nie ma wiedzy praktycznej, to trudno tę wiedzę przekazać później dalej. Więc te staże nauczycieli przynoszą wymierne korzyści w szkole.

Dyrektorzy podkreślili, że w przypadku tej formy współpracy przedsiębiorstw ze szkołami nie ma żadnych barier.

Kolejna oceniona jako bardzo skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy forma współpracy szkół branżowych z przedsiębiorstwami to kształcenie dualne. W tym przypadku szkoły współpracują z bardzo dużą liczbą przedsiębiorstw. Jedna ze szkół z podregionu białostockiego oszacowała ich liczbę na ponad 60. Firmy współpracujące ze szkołami branżowymi są zaliczane do małych, średnich i dużych. Funkcjonują w branżach związanych z kierunkami, na których kształcą się uczniowie:

Większość jest przedsiębiorców właśnie tych dużych i średnich. Tych małych to mamy takie ukierunkowane właśnie na takie zawody indywidualne.

Współpracę w tej formie szkoły branżowe oceniają bardzo dobrze i wskazują wiele korzyści, jakie z niej odnoszą, jak choćby to, że firmy kształcą swoich przyszłych potencjalnych pracowników, pracodawcy uczą dyscypliny pracy, wspólnie promowane jest kształcenie dualne, przeprowadzane egzaminy zawodowe, organizowane są szkolenia dla nauczycieli przedmiotów zawodowych:

Firmy, które biorą uczniów na realizację praktycznej nauki zawodu, mają cel wykształcenia swoich przyszłych pracowników. To jest wspólny cel i to łączy nas na samym początku.

Dyrektorzy szkół potwierdzają jednocześnie, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy przede wszystkim uczniom, jak również nauczycielom:

Jeżeli taki pracodawca uczestniczy w różnego rodzaju formach szkolenia, doradztwa zawodowego, to wiemy, że przekazuje taką wiedzę od razu swoim uczniom. Ostatnio uczennice chwaliły się, że któraś pani była na bardzo ciekawym szkoleniu i od razu te nowinki technologiczne przekazywała swoim uczennicom, więc nawet jeżeli one bezpośrednio nie uczestniczą w tych szkoleniach, nie otrzymują za to jakichś tam zaświadczeń, certyfikatów czy potwierdzeń, to otrzymują tę wiedzę. Ta wiedza jest im przekazana właśnie przez pracodawcę.

Nasi nauczyciele zawodu biorą teraz czynny udział w cyklu szkoleń przez pracodawców z zakresu obróbki metali, diagnostyki samochodowej, elektromechaniki. To jest bezcenne. Nasi nauczyciele, mówią, że chcą jeszcze, dlaczego tak mało.

Jeżeli chodzi o bariery w rozwoju tej formy współpracy, to respondenci zwrócili uwagę głównie na trudności z jej finansowaniem, ponieważ pracodawca nie otrzymuje wynagrodzenia systematycznie. Problem stanowi również wiek uczniów, ponieważ często nie są oni przygotowani emocjonalnie i fizycznie do nauki w systemie dualnym.

Kolejna oceniona jako bardzo skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy forma współpracy szkół branżowych z przedsiębiorstwami to wizyty studyjne. W tym przypadku jedna szkoła branżowa z podregionu białostockiego współpracuje z pięcioma dużymi firmami. Natomiast pozostałe placówki współpracują z wieloma firmami z sektora MŚP, funkcjonującymi w branżach związanych z kierunkami, na których kształcą się uczniowie.

Współpracę w tej formie szkoły branżowe oceniają bardzo dobrze i wskazują wiele korzyści, jakie z niej odnoszą:

Jeśli chodzi o hotelarstwo młodzież poznaje różnego rodzaju hotele różnej wielkości, różnego standardu. I też widzi, jak musi być skomunikowana praca w całym hotelu, żeby to wszystko grało. Oni po prostu się nie orientują w tym, że nie wszystkie hotele są takie same i nie wszędzie taki sam standard obowiązuje.

Zapraszamy uczniów ze szkół podstawowych, na etapie rekrutacji, w ramach kampanii promocyjnej. Wspólnie z pracodawcami organizujemy wizytę studyjną (...) spotkanie dotyczące funkcjonowania firmy, szkoły, zawodów, w których kształcimy.

Dyrektorzy szkół potwierdzali jednocześnie, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej, praktycznej wiedzy przede wszystkim uczniom, jak również nauczycielom:

Jest to bardzo dobry sposób na pokazanie firmy, kierunków kształcenia i pokazanie uczniom, że ta możliwość w kształceniu dualnym daje im później miejsce pracy w tej firmie. (...) Da się raczej pokazać tę technologię najnowszą.

Otrzymują jak najbardziej praktyczną i najnowszą wiedzę. (...) to są przedsiębiorstwa wyspecjalizowane, (...) na przykład szkoła kontenerowa, która jest jedną z nielicznych w Polsce. Tutaj mają możliwość zobaczenia tego, w jaki sposób można hodować roślinę.

Jeżeli chodzi o bariery związane z tą formą współpracy, to jeden respondent z regionu suwalskiego wskazał ograniczenia czasowo-organizacyjne:

Chyba czas, bo musimy realizować podstawę programową. Nie zawsze te zajęcia praktyczne mogą się odbywać w formie wyjazdu, to jest zazwyczaj wyjazd na cały dzień, więc trzeba przeorganizować całą pracę w szkole.

Inną formą współpracy, uznaną za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do szkół branżowych, jest udział przedstawicieli firm w egzaminach. Jeden z dyrektorów z podregionu łomżyńskiego stwierdził, że przy tej formie współpracuje z jednym małym przedsiębiorstwem z branży gastronomicznej, a pozostałe egzaminy są organizowane przez Cech Rzemiosł Różnych. Dyrektor innej szkoły, z regionu białostockiego, oznajmił, że w tej formie współpracuje z siedmioma małymi, średnimi i dużymi przedsiębiorstwami.

Współpracę z firmami w tej formie szkoły branżowe oceniają bardzo dobrze. Respondenci podkreślają, że najważniejsze jest dobro ucznia, a współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami pozwala na sprawne przeprowadzenie egzaminu. Uczniowie nie muszą przemieszczać się do innych miast, wdawać się do środowiska, które nie jest im znane, a przede wszystkim unikają stresu związanego z obcymi osobami, które są członkami komisji egzaminacyjnej. Jest to zatem dobry sposób na przekazywanie przez przedsiębiorstwo praktycznej i najnowszej wiedzy uczniom, jak również nauczycielom. Nauczyciele również angażują się w przygotowanie i przeprowadzenie egzaminów:

Nauczyciele bardzo mocno starają się przygotować uczniów od egzaminu. Ostatnie miesiące to są arkusze, w zakładzie pracy instruktorzy praktycznej nauki praktykują ćwiczenia zadań egzaminacyjnych, więc oni cały czas te już ostatnie miesiące mają tę przekładnię tego całego egzaminu.

Dyrektor jednej ze szkół z podregionu białostockiego zwrócił uwagę na barierę finansową związaną z tą formą współpracy, natomiast dyrektorzy innych placówek podkreślili, że nie zauważają żadnych barier w tej formie współpracy:

Na tej przestrzeni nie mieliśmy żadnych problemów.

Kolejną formą współpracy, uznaną za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do szkół branżowych, jest doskonalenie zawodowe nauczycieli przez przedstawicieli firm. Jedna ze szkół z podregionu białostockiego współpracuje z firmami, które należą do klastra obróbki metali Evoluma. Inna szkoła z podregionu suwalskiego poinformowała, że współdziała z 6 przedsiębiorstwami lokalnymi (MŚP) z branży hotelarskiej i rolniczej oraz z firmami zagranicznymi w ramach programu Erasmus+:

Staramy się naszych nauczycieli wysyłać z projektów unijnych na przykład na praktyki za granicę w ramach Erasmusa na *jobs shadowing*¹⁷¹, żeby zobaczyć, jak też pracuje się w innych krajach.

Dyrektorzy szkół podkreślają, że pracodawcy i nauczyciele chętnie współpracują w ramach tej formy kształcenia. Pracodawcy chętnie pokazują zarówno nauczycielom, jak i uczniom sposób, w jaki pracują. Dzięki temu nauczyciele mogą później przekazać tę wiedzę uczniom. Zatem potwierdza się, iż jest to bardzo dobry sposób na przekazywanie przez firmy praktycznej i najnowszej wiedzy uczniom oraz nauczycielom:

Łatwiej pokazać też te nowości nauczycielom niż uczniom, oczywiście większe zaufanie do osób dorosłych niż do młodzieży.

Dyrektorzy szkół nie zauważają żadnych barier z tej formy współpracy.

Kolejną skuteczną formą współpracy szkół branżowych jest organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego. W tym przypadku szkoły współpracują z wieloma przedsiębiorstwami. Jedna ze szkół z podregionu białostockiego współpracuje współdziała z ponad 60 firmami, które są zaliczane do małych, średnich i dużych przedsiębiorstw, funkcjonujących w branżach związanych z kierunkami, na których kształcą się uczniowie. Jak podkreślają respondenci, w ramach działań promocyjnych organizowane są dni otwarte w szkołach. Do udziału w takim wydarzeniu szkoły zapraszają przedsiębiorstwa, z którymi współpracują, uczniów klas ósmych, aby mogli zapoznać się z ofertą i życiem szkoły, a także przedstawicieli Cechów Rzemiosł Różnych. Innym rodzajem działań promocyjnych szkół z przedsiębiorstwami są wizyty studyjne, targi edukacyjne i kampanie w Internecie:

Mamy takie kampanie w Internecie, również banerowe artykuły prasowe, kampanie w radiu.

Współpracę w tej formie z przedsiębiorstwami szkoły branżowe oceniają bardzo dobrze i wskazują wiele korzyści, między innymi: promocję szkoły, podwyższenie jakości kształcenia, naukę z zastosowaniem nowoczesnych technologii oraz pomoc przy renowacji pomieszczeń w szkole.

Respondenci potwierdzają, iż jest to bardzo dobry sposób na przekazywanie przez przedsiębiorstwo praktycznej i najnowszej wiedzy uczniom oraz nauczycielom. Dzięki działaniom promocyjnym szkoły pozyskują kandydatów, jest to też dobry sposób na pomoc w wyborze przyszłego kierunku kształcenia:

Nauczyciele często angażują się w kampanie promocyjne, a uważam, że nie każdy ma do tego kompetencje.

¹⁷¹ *Jobs shadowing* – forma nauki i wdrożenia, gdzie osoba obserwuje pracę innego pracownika w konkretnym zawodzie lub na określonym stanowisku.

Teraz tworzymy taki duży film dotyczący dualnego systemu kształcenia z udziałem naszego Marszałka Województwa Podlaskiego i z pracodawcami. Również do tej promocji tworzymy pięć krótkich filmików dotyczących branż, w których kształcimy z udziałem pracodawców i uczniów, bo tutaj uczniowie będą mogli odgrywać kluczową rolę, więc korzyścią jest to, że cały czas ta cegiełka, ta wartość do tych prezentacji jest dodawana.

Dyrektorzy szkół nie zauważyli żadnych barier przy tej formie współpracy.

Kolejna forma współpracy, uznana za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do szkół branżowych, to realizacja niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole. Szkoły branżowe w tym przypadku współpracują z firmami różnej wielkości, zazwyczaj o profilu produkcyjnym.

Analizując korzyści z tej formy współpracy, respondenci podkreślają praktyczne podejście do nauki. Dyrektor jednej ze szkół branżowych z podregionu białostockiego stwierdził, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy uczniom, jak również nauczycielom. Dyrektorzy szkół zwrócili uwagę na barierę finansową związaną z tą formą współpracy:

Barierą jest to wynagrodzenie dla nauczyciela z firmy. No bo on nie przyjdzie za stawkę z karty nauczyciela.

Inną formą współpracy, uznaną za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do szkół branżowych, jest organizowanie konkursów zawodowych. Szkoły w tej formie współpracują z nielicznymi przedsiębiorstwami, które zaliczają się do dużych przedsiębiorstw, głównie z branży metalowej i transportowej.

Współpracę w tej formie z przedsiębiorstwami szkoły branżowe oceniają bardzo dobrze. Szkoły angażują uczniów do udziału w konkursach, w których można uzyskać różne nagrody, a przede wszystkim promują uczniów na tle szkoły i przedsiębiorców.

Nauczyciel również musi się przygotować do tego, musi być na bieżąco.

Jeden z dyrektorów szkoły branżowej z podregionu białostockiego również potwierdził, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy uczniom, jak również nauczycielom.

Dyrektorzy podkreślili, że z tej formy współpracy przedsiębiorstw ze szkołą nie ma żadnych barier.

Kolejna forma współpracy, uznana za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do szkół branżowych, to fundowanie stypendiów najlepszym uczniom. Szkoły branżowe w tym przypadku współpracują z pojedynczymi przedsiębiorstwami, ponieważ stypendium otrzymuje tylko jeden uczeń w szkole z najwyższą średnią ocen. Stypendium fundowane jest wówczas przez firmę, z którą uczeń współpracuje.

Według przedstawicieli szkół taka forma współpracy spotyka się z przychylnym nastawieniem przedsiębiorstw:

Dotychczas żadna firma takiej formy stypendium nie odmówiła naszym uczniom.

Dyrektorzy szkół branżowych potwierdzili, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy uczniom, jak również nauczycielom:

My jako kadra bardzo w ogóle się cieszymy, że mamy uczniów zdolnych na poziomie szkoły branżowej. To nie jest łatwe, ale oni na przestrzeni tych 3 lat budują swoją świadomość, swoje poczucie wartości, wiedzę. I nauczyciele zawodu tak bardzo dużo pracy tu wkładają, i pracodawcy.

Respondenci uznali, że przy tej formie współpracy nie ma żadnych barier.

Szkoły branżowe w tym przypadku współpracują z sektorem MŚP oraz dużymi firmami z różnych branż – w zależności od kierunku, w jakim kształcą się uczniowie. Jeden z respondentów z podregionu białostockiego podkreślił, że w jego placówce najmniej zainteresowane współpracą są duże firmy budowlane ze względu na swoją specyfikę, ponieważ nie mają jednego, stałego miejsca pracy, często wykonują ją w różnych, odległych miejscach, co wiąże się z koniecznością dojazdu. Jest to też praca w ciągle zmieniającym się zespole.

W dalszej części wywiadu respondentów zapytano o formy współpracy z przedsiębiorstwami, które nie są realizowane przez szkołę, a mogą być efektywne przy przekazywaniu do nich praktycznej wiedzy z biznesu. Respondenci wskazali kilka propozycji:

I może jeszcze jakieś kursy doskonalące, młodzież w ciągu nauki wyjeżdża na kursy zawodowe do ośrodków zawodowych, uczą się teorii, każdy do swojego nauczanego zawodu. Natomiast gdyby były takie certyfikowane na przykład albo zaświadczenia, czyli coś, co później uczeń mógłby wpisać w swoim CV, czymś się pochwalić, że ukończyłem szkołę, ale po drodze jeszcze zakład mnie nauczył czegoś dodatkowego.

Bardzo dobrym takim momentem na przekazywanie praktycznej wiedzy jest pokazanie nowego sprzętu, jak go używać, w jaki sposób on działa, do czego można zastosować, bo może sprzęt niekoniecznie musi mieć jedno zastosowanie, a to wiedzą tak naprawdę producenci i przedsiębiorcy, więc oni są praktykami.

Kolejne pytanie dotyczyło wybranych form współpracy firm ze szkołami, które przedstawiciele placówek ocenili jako mało skuteczne w zakresie przekazywania praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw do szkół. Respondenci wskazali między innymi: klasy patronackie, organizowanie konkursów zawodowych, a także udział przedstawicieli przedsiębiorstw w egzaminach:

Klasy patronackie są też trudne do zorganizowania ze względu na to, że mamy klasy też łączone, więc trudno byłoby, żeby pół klasy było objęte patronatem jakiegoś przedsiębiorstwa, a druga część – nie. Więc ze względu na łączenia tych klas zawodowych te klasy patronackie po prostu nie zdają egzaminu. (...) nie będziemy wykluczać dzieci z różnych powodów.

Jeśli chodzi o konkursy zawodowe, żadne firmy się nie zgłaszają.

Udział przedstawicieli firm w egzaminach (...) przedsiębiorcy nie są tym zainteresowani. Dla nich przeprowadzenie egzaminu jest utrudnieniem, jest zatrzymaniem pracy w przedsiębiorstwie.

Ostatnie pytanie dotyczyło form współpracy, które mogą okazać się najbardziej skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do szkół w przyszłości. Respondenci wskazali kilka propozycji, między innymi:

Organizacja pokazów sprzętu. Jeśli to byłoby prowadzone przez firmę albo firmy wyposażały pracownie w szkole, to byłoby jak najbardziej dobre rozwiązanie w przekazywaniu wiedzy praktycznej, dlatego że przedsiębiorcy wiedzą, co jest im potrzebne do pracy, do rozwoju ich przedsiębiorstwa, a przede wszystkim pokazanie, z czego oni korzystają. Nauczyciele nie zawsze są też świadomi tych nowości technicznych.

Konkursy zawodowe, bo młodzież bardzo je lubi i lubi między sobą konkurować, i w momencie, kiedy jakiegokolwiek konkursy się pojawiają z innych przedmiotów ogólnokształcących (...), to uczniowie bardzo chętnie w tym uczestniczą, więc myślę, że ta organizacja konkursów zawodowych z jakimiś sensownymi nagrodami.

Myślę, że stypendia fundowane przez firmy też mogłyby być dobrym rozwiązaniem, bo takie stypendium może bardzo często pomóc uczniom danego zawodu w nauce.

Zajęcia z doradztwa zawodowego, tych godzin jest niewiele, a świadomość młodzieży w tej pierwszej, drugiej klasie nie do końca jest taka w pełni ogarnięta.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ogólna ocena poszczególnych form współpracy szkół branżowych z firmami ze względu na możliwość ich wykorzystania przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do szkół jest pozytywna. Jednakże wyraźnie widać, iż najlepiej pod tym względem zostały ocenione praktyki i staże uczniów, kształcenie dualne, wizyty studyjne oraz organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego. Analiza pokazała, że współpraca szkół branżowych z przedsiębiorstwami ma charakter indywidualny – zarówno ze względu na dobór preferowanych form, jak również na liczbę firm (kontrahentów), ich wielkość oraz przynależność do konkretnych branż PKD.

3.3. Formy współpracy techników z przedsiębiorstwami

Do udziału w badaniu zaproszono również sześć szkół technicznych (po dwie szkoły z każdego podregionu). Z trzema przedstawicielami techników przeprowadzono pogłębione wywiady indywidualne, a kolejnych trzech reprezentantów szkół zaproszono do wywiadu fokusowego. Wszystkich wywiadów udzielili dyrektorzy szkół. Ogólna charakterystyka techników uczestniczących w badaniu została przedstawiona w tabeli 9.

Badanie rozpoczęto od określenia form współpracy techników z przedsiębiorstwami. Szkoły w tym zakresie wskazały:

- staże i praktyki uczniów/słuchaczy w firmach,
- wycieczki lub wizyty studyjne w firmach,
- klasy patronackie,
- realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole,
- organizowanie w szkole pokazów sprzętu, technologii, materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firmy lub poprzez wyposażenie pracowni w szkole przez firmę,
- organizowanie konkursów zawodowych przez firmę,
- fundowanie stypendiów najlepszym uczniom,
- udział przedstawicieli firmy w egzaminach,
- doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy,
- organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego.

Tabela 9. Ogólna charakterystyka techników biorących udział w badaniu

Lp.	Podregion	Charakterystyka
1	Białostocki	technikum należące do zespołu szkół, kształci między innymi w zawodach: technik spawalnictwa, technik mechanik, technik pojazdów samochodowych, technik mechatronik
2	Białostocki	technikum, kształci między innymi w zawodach: technik programista <i>full stack</i> ¹⁷² , technik programista Internetu rzeczy, technik programista AI, technik programista <i>gamedev</i> ¹⁷³

¹⁷² *Full stack* – programista, który posiada kompletne kompetencje zarówno do tworzenia aplikacji: od interfejsu użytkownika (*frontend*) po infrastrukturę serwerową (*backend*).

¹⁷³ *Gamedev* – tworzenie gier komputerowych i video, obejmujące wszystkie etapy: od planowania projektu, poprzez kodowanie, aż do testowania i wydania gry.

Lp.	Podregion	Charakterystyka
3	łomżyński	technikum należące do zespołu szkół zawodowych, kształci między innymi w zawodach: technik budownictwa, technik robót wykończeniowych w budownictwie, technik ekonomista, technik informatyk, technik mechanik, technik żywienia i usług gastronomicznych
4	łomżyński	technikum, kształci w zawodzie: technik leśnik
5	Suwalski	technikum należące do zespołu szkół zawodowych, kształci między innymi w zawodach: technik żywienia i usług gastronomicznych, technik weterynarii, technik hodowca koni, technik rolnik, technik agrobiznesu
6	Suwalski	technikum należące do zespołu szkół zawodowych, kształci między innymi w zawodach: technik robotyk, technik aranżacji wnętrz, technik elektryk, technik budownictwa, technik grafiki i poligrafii cyfrowej

Źródło: opracowanie własne.

Pięć techników współpracuje z przedsiębiorstwami w ramach praktyk i staży oraz wizyt studyjnych, cztery szkoły współpracują, realizując niektóre przedmioty teoretyczne w firmie lub oddając prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przedstawicielom firmy w szkole, zapewniając doskonalenie zawodowe nauczycieli przez przedstawicieli firm oraz wspólnie podejmując działania promocyjne i doradztwo zawodowe. Trzy technika współpracują z przedsiębiorcami w ramach organizacji w szkole pokazów sprzętu, technologii, materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firmy lub poprzez wyposażanie przez firmę szkolnej pracowni, organizowanie konkursów zawodowych oraz fundowanie stypendiów najlepszym uczniom. Dwie szkoły techniczne współpracują z przedsiębiorstwami w ramach klas patronackich oraz zapraszając przedstawicieli firm do egzaminowania.

W stosunku do form współpracy przedstawionych w podrozdziale 3.1 należy stwierdzić, że spośród nich nie jest prowadzone w żadnym technikum jedynie kształcenie dualne. Badane szkoły wykorzystują więc różnorodne formy współdziałania z przedsiębiorstwami.

Po zidentyfikowaniu form współpracy szkół technicznych z biznesem przystąpiono do zdiagnozowania, na ile w opinii przedstawicieli techników są one skuteczne przy przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z biznesu do szkół.

Najwyżej oceniono:

- staże i praktyki,
- wycieczki lub wizyty studyjne w firmach,
- organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego,
- prowadzenie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole,
- doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy,
- klasy patronackie.

Chcąc uzyskać wiedzę na temat najbardziej skutecznych form współpracy techników z przedsiębiorstwami, respondentom zadano pytania dodatkowe.

Pierwsza forma współpracy, która została uznana przez wszystkich techników jako bardzo skuteczna przy przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z firm do szkół, to staże i praktyki:

Najlepsza z możliwych.

Jeżeli chodzi o liczbę przedsiębiorstw, z którym współpracują technika w tej formie, to przedstawiciel technikum z podregionu łomżyńskiego stwierdził, że jest to około 50

podmiotów z sektora średnich i dużych firm, związanych z kierunkiem kształcenia. Pozostali respondenci wskazali, że są to zazwyczaj trzy lub cztery małe lub średnie firmy.

W opinii respondentów korzyści z tej formy współpracy są bardzo duże, ponieważ młodzież zdobywa doświadczenie w pracy, spotyka się z praktyką, uczy się kreatywnego myślenia, a przede wszystkim poznaje dyscyplinę pracy.

Przedstawiciele techników zwrócili także uwagę na bariery: koszty dodatkowe uczestnictwa w stażu (na przykład zakup odzieży ochronnej, dojazdów), brak regulacji prawnych wskazujących zakres odpowiedzialności stron czy konieczność organizacji szkoleń BHP.

Kolejną ocenioną jako bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy formą współpracy techników z przedsiębiorstwami to wizyty studyjne. Wskazały ją wszystkie badane techniki:

Nie ma lepszego sposobu niż takie spotkania, opowiadanie. Firmy są też odpowiednio przygotowane. Takie wizyty dużo opowiadają (...) to jest naprawdę bardzo, fajna forma przekazywania tej praktycznej wiedzy.

Każda wiedza przekazana uczniom i nauczycielom w jak najmniejszej nawet dawce jest rewelacją.

W tym przypadku szkoły współpracują z niewielką liczbą przedsiębiorstw: od jednego do pięciu, różnej wielkości (małe, średnie, duże). Funkcjonują one w branżach związanych z kierunkami, na których kształcą się uczniowie.

Współpracę w tej formie wszystkie techniki oceniają bardzo dobrze i wskazują wiele korzyści, jakie z niej odnoszą:

Znakomicie! Nasi uczniowie mogą zobaczyć zupełnie inne podejście do sprawy.

Młodzież ma możliwość zobaczenia, w jaki sposób odbywa się ta codzienna praca ludzi z branży. Poza tym same wnętrza firmy, sposób, w jaki ludzie tam pracują. (...) no i wracają bardziej zmotywowani z takich wycieczek do takiej codziennej pracy, więc to jest taka wartość ogromna, naprawdę.

Jeżeli chodzi o bariery w rozwoju tej formy współpracy, to respondenci zwrócili uwagę głównie na ograniczenia finansowe oraz organizacyjne. Firmy nie mogą skupiać się tylko na wizytach studyjnych, mają inne cele. Nie są także w stanie przyjąć jednorazowo dużych grup. Ponadto opiekunami wizyt studyjnych po stronie szkoły są zazwyczaj nauczyciele przedmiotów zawodowych, co powoduje konieczność zapewnienia zastępstw podczas zajęć w innych klasach, które nie uczestniczą w takiej wycieczce.

Kolejną ocenioną jako bardzo skuteczną formę współpracy techników jest organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego. W tym przypadku wszystkie szkoły biorące udział w badaniu współpracują z niewielką liczbą przedsiębiorstw małych, średnich i dużych: od trzech do jedenastu. Funkcjonują one w branżach związanych z kierunkami, na których kształcą się uczniowie.

Współpracę w tej formie z przedsiębiorstwami techniki oceniają bardzo dobrze i wskazują na obopólne korzyści:

My staramy się uczestniczyć w ich różnego rodzaju akcjach promocyjnych, oni w naszych. Tak się wymieniamy.

Respondenci potwierdzili, iż jest to bardzo dobry sposób na przekazywanie przez przedsiębiorstwo praktycznej i najnowszej wiedzy uczniom i nauczycielom. Biorąc pod uwagę bariery w tej formie współpracy, jeden z dyrektorów wskazał:

Na promocję nam nikt nie daje żadnych pieniędzy.

Kolejną ocenioną jako najbardziej skuteczną formę współpracy przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do techników jest realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez pracowników firmy w szkole. Technika w tym przypadku współpracują z kilkoma firmami, głównie z branży budowlanej, mechanicznej oraz gastronomicznej.

Analizując korzyści z tej formy współpracy, respondenci podkreślili praktyczne podejście do nauki, pracę na nowoczesnym sprzęcie, a także inne spojrzenie na sposób wykonywania pracy:

W przypadku baristy czy kogokolwiek z tych firm, które przyjeżdżają, to przewożą swoje profesjonalne ekspresy, tak więc możliwość pracy na lepszym sprzęcie.

Dzisiaj kawa parzona może być na wiele sposobów. (...) pan barista nauczy ich malować serduszka na kawie, no jest to jest to wartość, która daje im też taką trochę legitymację, przepustkę do pracy zawodowej, bo pewne umiejętności dzisiaj są istotne. (...) i serce rośnie, jak nasze dzieci pracują w dobrych lokalach gastronomicznych.

Dyrektorzy techników również potwierdzili, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy uczniom, jak również nauczycielom:

Nauczyciele też chcą zdobywać taką wiedzę, takie umiejętności praktyczne. W tej chwili nawet muszę pochwalić się. W maju rusza kurs baristy dla nauczycieli. W ten sposób niejako „zazdroszczą” oni uczniom takich zajęć, a profesjonalny barista przyjedzie, aby poprowadzić szkolenie właśnie dla nich.

Dyrektorzy podkreślili, że w tej formie współpracy przedsiębiorstw ze szkołą nie ma żadnych barier.

Kolejną formą współpracy, uznaną za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do techników, jest doskonalenie zawodowe nauczycieli przez przedstawicieli firm. Szkoły w tej formie współpracują z kilkoma średnimi i dużymi przedsiębiorstwami.

Jako korzyść szkoły podkreśliły długotrwałą współpracę sięgającą 10, a w niektórych przypadkach nawet 70 lat. Respondenci potwierdzili, iż jest to bardzo dobry sposób na przekazywanie przez przedsiębiorstwo praktycznej i najnowszej wiedzy uczniom oraz nauczycielom.

Jedyną występującą barierą w tej formie współpracy według dyrektora jednej ze szkół podregionu łomżyńskiego jest obsługa dokumentacji, wymiana pism i zawieranie umów.

Ostatnią ocenioną jako bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy formą współpracy techników z przedsiębiorstwami są klasy patronackie. Tak oceniło ją jedno badane technikum, którego przedstawiciel stwierdził, że placówka współpracuje z dwiema instytucjami związanymi z kierunkiem kształcenia i są to głównie jednostki mundurowe.

W opinii respondenta korzyści z tej formy współpracy są bardzo duże – zarówno po stronie szkoły, jak również instytucji:

To umundurowanie to jest takie prestiżowe według mnie. Jednostki szkolą dzieci, a więc tworzą sobie przyszłych strażaków, przyszłych policjantów. Wiem, że nabór do policji jest teraz bardzo słaby, więc im jak najbardziej zależy na tym, żeby wejść w środowisko szkolne. (...) nasze dzieciaki mogą mieć szkolenia w zakresie musztry i innych działań związanych ze strażą pożarną, (...) tworzymy drużynę młodzieżową, która reprezentuje straż pożarną w zawodach. To też dla nich jest takie fajne i atrakcyjne dla szkoły.

Dyrektor technikum potwierdził, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy uczniom oraz nauczycielom:

Policjanci czy strażacy, którzy z nami pracują, to są wykwalifikowani oficerowie. To są ludzie, którzy mają dostęp do najnowszej wiedzy i myślę, że zarówno wiedzę teoretyczną, ale też od strony praktycznej przekażą to w znakomity sposób.

Myślę, że tu korzyścią jest doświadczenie, zdobywanie wiedzy, ale też inne spojrzenie na prowadzenie zajęć dla nauczycieli. Tak od podwórka, od munduru.

Dyrektor podkreślił, że w tej formie współpracy przedsiębiorstw ze szkołą nie ma żadnych barier.

Na koniec zapytano przedstawicieli techników o to, jakie firmy są najbardziej chętne do współpracy ze szkołami w ramach najbardziej efektywnych form kształcenia. Dyrektorzy jednogłośnie stwierdzili, że zazwyczaj są to duże firmy, z różnych branż, w zależności od kierunku, w jakim kształcą się uczniowie. Najmniej chęci do współpracy wyrażają małe firmy – ze względu na problemy lokalowe i organizacyjne.

W dalszej części wywiadu respondentów zapytano o formy współpracy z przedsiębiorstwami, które mogą okazać się najbardziej skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do szkół w przyszłości. Badani wskazali kilka propozycji, między innymi: wizyty studyjne, klasy patronackie, a także otwarte drzwi w firmach.

Następne pytanie dotyczyło form współpracy, które nie są realizowane przez szkoły, a mogłyby być skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy przedsiębiorstw do placówek edukacyjnych. W odpowiedzi wskazano: klasy patronackie, kształcenie dualne, a także zajęcia z przedmiotów zawodowych gościnnie prowadzone przez pracowników firm.

Respondentów poproszono również, aby określili, jakie formy współpracy są najmniej efektywne:

Jeżeli chodzi o stypendia, no to mamy młodzież obecnie bardzo wymagającą (...), to muszą być już takie spore pieniądze, żeby ich zmotywowały do jakiegoś tam działania.

Udział przedstawicieli firm w egzaminie. Nie wiem czy ich obecność motywuje do czegośkolwiek uczniów. Myślę, że w niewielkim stopniu, a raczej stresuje.

Uczniowie podczas staży czy praktyk niekoniecznie mają możliwość pokazać swoje umiejętności, często robią przysłowiową kawę. I często jest tak, że nie ma dedykowanych osób w firmie, które tymi praktykantami właściwie się zajmą.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ogólna ocena poszczególnych form współpracy techników z firmami ze względu na możliwość ich wykorzystania przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do techników jest pozytywna. Jednakże wyraźnie widać, iż najlepiej pod tym względem zostały ocenione praktyki i staże, wizyty studyjne oraz organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego. Analiza pokazała też, że każde z badanych techników skupia się na indywidualnych formach współpracy z przedsiębiorstwami.

Zauważono również, że technika współpracują z bardzo dużą liczbą przedsiębiorstw – różnej wielkości: małych, średnich i dużych i z różnych branż.

3.4. Formy współpracy centrów kształcenia ustawicznego z przedsiębiorstwami

Do udziału w badaniu zaproszono trzy centra kształcenia ustawicznego (CKU). Z ich przedstawicielami przeprowadzono pogłębione wywiady indywidualne. Wywiadów udzielili dyrektorzy oraz kierownik ds. szkolenia kursowego.

Ogólna charakterystyka badanych podmiotów została zaprezentowana w tabeli 10.

Tabela 10. Ogólna charakterystyka centrów kształcenia ustawicznego biorących udział w badaniu

Podregion	Charakterystyka
Białostocki	centrum kształcenia ustawicznego działające jako odrębna placówka edukacyjna, kształci między innymi w zawodach: technik grafiki i poligrafii cyfrowej, technik informatyk, florysta, technik rolnik, technik ekonomista
Łomżyński	centrum kształcenia ustawicznego, działające przy zespole szkół mechanicznych i ogólnokształcących, kształci między innymi w zawodach: elektromechanik pojazdów samochodowych, mechanik pojazdów samochodowych, stolarz, ślusarz, sprzedawca
Suwalski	centrum kształcenia ustawicznego działające przy zespole szkół technicznych, kształci między innymi w zawodach: piekarz, murarz tynkarz, sprzedawca, cukiernik

Źródło: opracowanie własne.

Badanie rozpoczęto od określenia form współpracy, w ramach których centra kształcenia ustawicznego współpracują z przedsiębiorstwami. Były to:

- staże i praktyki uczniów/słuchaczy w firmach,
- kształcenie dualne,
- wycieczki lub wizyty studyjne w firmach,
- realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole,
- organizowanie w szkole pokazów sprzętu, technologii, materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firmy lub poprzez wyposażania przez firmę pracowni w szkole,
- organizowanie konkursów zawodowych przez firmę,
- fundowanie stypendiów najlepszym uczniom,
- udział przedstawicieli firmy w egzaminach,
- doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy,
- organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego.

Najpopularniejszymi formami współpracy wszystkich analizowanych placówek były: kształcenie dualne, prowadzenie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole, organizowanie w szkole pokazów sprzętu, technologii, materiałów, prowadzonych przez przedstawicieli firmy lub poprzez wyposażanie przez firmę szkolnych pracowni, doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy.

Dwa centra kształcenia ustawicznego współdziałają z przedsiębiorstwami w ramach praktyk i staży, wizyt studyjnych, poprzez udział przedstawicieli firm w egzaminach oraz organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego.

Jedno CKU wskazało, że posiada klasę patronacką, również jedno przyznało, że firmy fundują stypendia jego najlepszym uczniom. Jedno CKU organizuje konkursy zawodowe.

W stosunku do form współpracy przedstawionych w podr. 3.1 należy stwierdzić, że analizowane placówki podejmują wszystkie formy współpracy. Można więc uznać, że podlaskie centra kształcenia ustawicznego wykorzystują różnorodne formy współpracy z firmami.

Po zidentyfikowaniu form współpracy CKU z biznesem przystąpiono do zdiagnozowania, na ile w opinii przedstawicieli tych placówek są one skuteczne przy przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z biznesu do szkół.

Jeżeli chodzi o najpopularniejsze formy współpracy, to tylko jedna z nich została uznana przez wszystkie podmioty za bardzo skuteczną, a były to pokazy sprzętu, technologii i materiałów, organizowane w szkole przez przedstawicieli firmy, oraz wyposażanie przez firmę szkolnej pracowni. Jest to zdaniem badanych skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy zarówno uczniom, jak również nauczycielom:

Więc to jest jedyna forma nadążania za nową rozwijającą się technologią.

W tej formie placówki CKU współpracują z dużą liczbą przedsiębiorstw, którą trudno jest precyzyjnie określić, różnej wielkości i z różnych branż, w zależności od kierunku kształcenia:

Począwszy od firm produkcyjnych, skończywszy na tych warsztatach usługowych, na zakładach fryzjerskich i tak dalej.

Współpracę w tej formie CKU oceniają bardzo dobrze i wskazują, że odnoszą z niej korzyści, takie jak możliwość zapoznania się uczniów i nauczycieli z nowymi technologiami, materiałami, urządzeniami, technologią obsługi. To z kolei przekłada się na liczbę osób chętnych do uzyskania nowych kompetencji, a czasem zmiany zawodu.

Wszystkie placówki CKU jednomyślnie odpowiedziały, że w tej formie współpracy nie występują żadne bariery.

Kolejną najpopularniejszą formę współpracy, czyli realizację niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole, za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy uznały dwie placówki CKU. Jedna oceniła ją jako średnio skuteczną. Co ciekawe, poza przekazywaniem praktycznej wiedzy przez przedstawicieli firmy respondenci jako korzyść wskazali jedynie możliwość podniesienia jakości kształcenia:

Przedsiębiorca mówi sercem, bo on to widzi w rzeczywistości.

Nam zależy na tym, żeby jakość kształcenia była jak najwyższa.

Placówki CKU w tym przypadku także współpracują z wieloma firmami – w zależności od realizowanych kursów, zatem respondenci nie potrafili podać ich konkretnej liczby, bowiem jest ona zmienna:

Na chwilę obecną jest duża zmienność, jeżeli chodzi o kwalifikacje, zawody.

Placówki CKU nie spotkały się z żadnymi barierami z tej formy współpracy.

Następna najpopularniejsza forma współpracy, czyli kształcenie dualne, została oceniona jako bardzo skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do edukacji przez jedno CKU. Pozostałe oceniły ją jako mało i średnio skuteczną.

Współpraca w tej formie angażuje dużą liczbę przedsiębiorstw, różnej wielkości, z różnych branż, związanych z kierunkami kształcenia:

Jest to ruchoma liczba, jeżeli chodzi o firmy, bo w przypadku kwalifikacyjnych kursów zawodowych nie ma takiej stałej liczby kursów w jednym zawodzie, w jednych kwalifikacjach to się zmienia kilkakrotnie w ciągu roku szkolnego, więc jest trudno tak określić jednoznacznie. Jest to kilkadziesiąt różnych zakładów pracy, które wyrażają zgodę na przyjęcie naszych słuchaczy.

W opinii respondenta, który wysoko ocenił tę formę współpracy, korzyści z kształcenia dualnego, jakie wynosi CKU ze współpracy z przedsiębiorstwami, to przede wszystkim możliwość kształcenia bezpośrednio u pracodawcy (ważne ze względu na braki kadrowe nauczycieli zawodu) oraz korzystanie z najnowszej wiedzy i doświadczenia pracodawców:

Jeżeli chodzi o nauczycieli zawodu, na rynku są bardzo duże braki, a więc współpraca z firmami pozwala nam uzupełnić te braki. Przedstawiciele firm wszystkie nowinki, nowe rozwiązania, technologie przekazują na zajęciach.

Zdaniem respondenta z prawidłowo zorganizowanej współpracy w ramach kształcenia dualnego korzystają też nauczyciele:

Mogą nauczyciele pójść do firmy, nawiązać też taką bliższą współpracę, żeby też wiedzieć, co na rynku aktualnie jest wykonywane, z jaką technologią, bo bardzo często nauczyciele, nie tylko nauczyciele zawodu, mają wiedzę bardziej teoretyczną. Tu jest możliwość poznania od strony praktycznej.

Barierą przy tej formie współpracy mogą być kwestie finansowe:

Firma nie tyle, że traci, no ale, założmy, poświęca swój czas, poświęca niejednokrotnie energię elektryczną, też zużywają materiały, zużywają narzędzia i to czasami popsują. No i to finansowanie jest takim nadrzędnym elementem, który nie funkcjonuje dobrze, nie zaspokaja wszystkich potrzeb.

Do grupy najpopularniejszych form współpracy zaliczono także doskonalenie zawodowe nauczycieli przez przedstawicieli firm:

Nauczyciel tę swoją wiedzę wynosi, a też jakoś inne umiejętności przynosi.

Jedna placówka uznała ją za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do edukacji, natomiast dwie za średnio skuteczną. Niestety, trudno jest określić liczbę współpracujących firm, ponieważ zależy to od zgłaszanych przez nauczycieli potrzeb. Te dotyczą najczęściej doskonalenia w branży usługowej, motoryzacyjnej i produkcyjnej, zwykle w małych i średnich przedsiębiorstwach.

Ta forma współpracy jest bardzo dobrym sposobem na przekazywanie wiedzy przede wszystkim nauczycielom, którzy zdobywają nowe, dodatkowe umiejętności, natomiast nie ma większego wpływu na uczniów.

W przypadku tej formy współpracy nie wskazano żadnych barier w jej utrzymywaniu.

Kolejną formę współpracy, wizyty studyjne, realizują dwie placówki, przy czym jedna oceniła ją jako formę bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do szkół, natomiast druga jako średnio skuteczną.

Placówki edukacyjne mogą odnieść z tej współpracy korzyści w postaci przekazania najnowszej praktycznej wiedzy słuchaczom, uatrakcyjnienia procesu edukacyjnego i zwiększenia motywacji słuchaczy do uczenia się. CKU może także nawiązać współpracę w ramach innych form, na przykład organizowania pokazów sprzętu:

My obecnie w szkołach jesteśmy opóźnieni, jeżeli chodzi o te nowinki techniczne, jakieś co najmniej 20–30 lat.

Nowoczesne, atrakcyjne, bardzo motywujące młodych ludzi do uczenia się.

W ramach wizyt studyjnych placówki CKU współpracują z wieloma firmami i nie potrafią podać ich konkretnej liczby, bowiem jest ona zmienna. Są to przeważnie podmioty średniej wielkości, z branż, w których kształcą szkoły. Najczęściej są to przedsiębiorstwa produkcyjne:

Ciężko mi powiedzieć, bo w danym roku jest kilka firm, w drugim roku jest jedna firma. To w zależności od tego, jakie tam są potrzeby edukacyjne.

Nie są to giganty. Najczęściej to są firmy, które produkują sprzęt.

Jeżeli chodzi o bariery w rozwoju tej formy współpracy, to zwrócono uwagę na ograniczenia czasowe oraz konieczność dopasowania się do harmonogramu pracy przedsiębiorców.

Kolejną formą współpracy placówek CKU z firmami było organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego. Za bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji uznała ją jedna placówka, druga określiła ją jako średnio skuteczną.

Z tej formy współpracy odnoszą korzyść firmy, bowiem jest to dla nich pewien rodzaj reklamy – można dotrzeć z informacjami do osób, które chcą zmienić kierunek swoich działań zawodowych. Z kolei placówki CKU uzyskują możliwość uruchomienia nowych kierunków, a także pokazania się jako alternatywa dla osób niezdecydowanych:

To, co mają firmy, tego żadna szkoła nie jest w stanie realizować. Właśnie sprzęt i technologie, materiały. No i myślę, że bliska współpraca z firmami jest to coś, co być powinno w edukacji zawodowej. Firmy, widząc potrzebę, dzielą się tym, czym mają, no i starają się poprzez to uzyskać profity w postaci przyszłych pracowników.

Barierę z tej formy współpracy stanowić mogą ograniczenia finansowe i budżetowe.

Kolejną formą współpracy realizowaną przez dwa centra kształcenia ustawicznego są praktyki i staże uczniowskie. Zostały one ocenione przez respondentów jako średnio skuteczne między innymi ze względu na ich nieregularność spowodowaną finansowaniem ze źródeł zewnętrznych:

Staż realizujemy w ramach projektu, bo niestety one potrzebują środków, żeby je zrealizować. Szkoła takich środków nie posiada, więc jedynym źródłem finansowania są projekty.

Inną formą współpracy CKU z przedsiębiorstwami jest udział przedstawicieli firm w egzaminach. Została ona uznana za średnio i mało skuteczną:

Trudno mi tutaj określić jednoznacznie ten poziom, dlatego że nie mamy wpływu jako szkoła na tę formę egzaminów, natomiast w egzaminach, które szkoła przeprowadza, nie przewiduje się z urzędu udziału pracodawcy.

Kolejną formą współpracy CKU z przedsiębiorstwami jest fundowanie stypendiów najlepszym uczniom, co przez jednego respondenta zostało odebrane jako średnio skuteczne:

Z tych stypendiów *stricte* nie korzystamy, nie mamy takich przedsiębiorców, którzy by nas w ten sposób wspierali.

Formą współpracy realizowaną przez jedno CKU jest klasa patronacka, co również uznano jako mało skuteczne. Było to jednak związane ze specyficzną sytuacją, w której znalazła się firma będąca patronem:

Nie chciałbym wymieniać firmy, z którą rzeczywiście mieliśmy taką, nazwijmy to, patronacką umowę, a niewiele może z niej wynikało. (...) trochę jest różnych uwarunkowań niezależnych od nas. Konflikt, który jest na wschodzie, również na to wpłynął. Bo jeśli zakład pracy traci fabrykę, no to w tym momencie trudno, żeby on myślał o tym, co robi szkoła, bo dla nich są inne priorytety.

Zdaniem tego samego respondenta w innych warunkach taka forma współpracy mogłaby być skuteczna:

Natomiast gdyby to rzeczywiście była podpisana umowa i zarówno zakład pracy, jak i szkoła bardzo efektywnie, to w tym momencie na pewno byłoby to znacznie wyżej ocenione. Ale to tak różnie bywa.

Kolejna forma współpracy, realizowana przez jedno CKU, to organizowanie konkursów zawodowych. Forma ta została uznana przez realizującą ją placówkę za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do edukacji. Placówka CKU w tym przypadku współpracuje z wieloma firmami w zależności od realizowanych kursów i są to

przedsiębiorstwa różnej wielkości, a także o różnych profilach działalności: zarówno usługowe, jak i produkcyjne.

Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku jako korzyść wskazało uczciwe i pełne szacunku podejście firm do współpracy:

Ja myślę, że to jest na zasadach uczciwości, takiego szacunku jeden do drugiego, to jest naprawdę super. A przedsiębiorcy naprawdę tutaj to są ludzie mądrzy, którzy naprawdę jeżeli komuś zależy, to rzeczywiście starają się wspierać szkołę, jak tylko mogą.

CKU podkreśliło, że nie występują w tej formie współpracy żadne bariery.

Jedno z centrów kształcenia ustawicznego wskazało również inną formę współpracy, niewymienioną w kwestionariuszu wywiadu. Jest to współpraca z dużą firmą z branży metalowej, dotyczącą testowania szafek ubraniowych wyposażonych w technologię NFC. Respondent podkreślił, iż jest to dobry sposób na przekazywanie praktycznej i najnowszej wiedzy uczniom i nauczycielom, ponieważ placówka ta kształci uczniów na kierunku teleinformatyki, w związku z tym jest to nowe doświadczenie dotyczące technologii teleinformatycznej. Za korzyść uznał także to, że szkoła ma miejsce do przechowywania rzeczy uczniów:

Szkoła ma miejsca przechowywania, nazwijmy to, ubrań, butów, rzeczy uczniowskich. (...) szafki są przechodnie. Oprócz tego mamy rejestr tych użytkowników, przypisanych jest około 60 uczniów, a szafek mamy 30.

Przedstawiciel CKU nie zauważył żadnych barier w tej formie współpracy z firmą, jednakże dostrzegł pewne problemy z samą aplikacją, co przedsiębiorstwo odebrało jako cenną uwagę, dającą możliwość jej usprawnienia:

Użytkownicy telefonów z Androidem inaczej niż użytkownicy telefonów z iPhonem trochę inne mają spostrzeżenia, ale producent zamków z kolei, który pracuje z firmą, uważa, że to są cenne uwagi.

Wszystkie placówki CKU biorące udział w badaniu stwierdziły, że współdziałają z firmami małymi, średnimi i dużymi, jednakże z tymi ostatnimi najtrudniej jest nawiązać współpracę z powodu ich małej liczby w regionie.

Respondenci z CKU, zapytani o to, które formy współpracy z przedsiębiorstwami mogą okazać się najbardziej skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do uczelni w przyszłości, wskazali kilka propozycji: wizyty studyjne, realizacja praktyk zawodowych, ponadto współpraca w zakresie szkoleń nauczycieli, a także dostęp do różnego rodzaju materiałów źródłowych i narzędzi w przedsiębiorstwach:

Żeby poza tym procesem podstawowym edukacji słuchacz miał taki dostęp na bieżąco do pewnych materiałów, źródeł, ale nie zawsze firmy chcą się dzielić i nie chcą tego publikować. Wiadomo, to jest tajemnica handlowa czy tajemnica produkcyjna.

Podsumowując, należy stwierdzić, że analizowane placówki CKU współpracują z biznesem na różne sposoby, przy czym najpopularniejsze formy to kształcenie dualne, realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole, organizowanie w szkole pokazów prowadzonych przez przedstawicieli firmy lub wyposażanie przez nie szkolnych pracowni oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Ogólna ocena poszczególnych form współpracy centrów kształcenia ustawicznego z firmami ze względu na możliwość ich wykorzystania przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do CKU jest pozytywna. Placówki CKU współpracują z dużą liczbą przedsiębiorstw, różnej wielkości i z różnych branż, głównie z sektora MŚP.

3.5. Formy współpracy szkół wyższych z przedsiębiorstwami

Badaniami w ankiecie objęto również szkoły wyższe. Do udziału zaproszono sześć uczelni z województwa podlaskiego. Podstawowe informacje o tych podmiotach zaprezentowano w Tabeli 11.

Tabela 11. Ogólna charakterystyka szkół wyższych biorących udział w badaniu

Lp.	Podregion	Charakterystyka
1	Białostocki	publiczna uczelnia akademicka
2	Białostocki	publiczna uczelnia akademicka
3	Białostocki	uczelnia niepubliczna
4	Łomżyński	publiczna uczelnia zawodowa
5	Łomżyński	uczelnia niepubliczna
6	Suwalski	publiczna uczelnia zawodowa

Źródło: opracowanie własne.

Z przedstawicielami uczelni wyższych przeprowadzono pogłębione wywiady indywidualne. Wywiadów udzielili rektorzy, prorektorzy, kierownik biura ds. rozwoju i programów międzynarodowych.

Badanie rozpoczęto od określenia form współpracy, w ramach których uczelnie współpracują z przedsiębiorstwami. Były to:

- wspólne tworzenie programów nauczania,
- wizyty studyjne studentów w firmach,
- wykłady przedstawicieli biznesu,
- prace dyplomowe na zlecenie przedsiębiorstw,
- doktoraty wdrożeniowe,
- kierunki dedykowane,
- praktyki i staże,
- kursy edukacyjne realizowane przez firmy dla studentów/pracowników naukowych,
- badania zlecone, ekspertyzy, wykorzystanie infrastruktury/zaplecza sprzętowego,
- projekty badawcze i rozwojowe (wspólna praca nad rozwiązaniami),
- pośrednictwo pracy (pomoc firm w znalezieniu pracy studentom),
- sponsorowanie nagród w konkursach organizowanych przez uczelnię,
- wspólne organizowanie konkursów,
- sponsorowanie stypendiów dla studentów,
- wspólne granty badawcze,
- program *case study*,
- studia dualne.

Przeprowadzona analiza wykazała, że najpopularniejszymi formami współpracy wszystkich badanych szkół wyższych z przedsiębiorstwami są: wspólne tworzenie programów nauczania, wizyty studyjne studentów w firmach, wykłady przedstawicieli biznesu, praktyki i staże oraz pomoc firm w znalezieniu pracy przez studentów.

Po pięć szkół wyższych współdziała z biznesem w ramach pisania prac dyplomowych na zamówienie firm oraz realizując badania zlecone, ekspertyzy lub udostępniając swoje zaplecze przedsiębiorstwom. Cztery uczelnie prowadzą wspólne z biznesem prace badawcze i rozwojowe, trzy utworzyły kierunki dedykowane, po dwie uruchomiły studia dualne, pracują nad doktoratami wdrożeniowymi albo ich studenci lub pracownicy uczestniczą w kursach

edukacyjnych oferowanych przez firmy. Pojedyncze szkoły wyższe wskazały, że wspólnie z przedsiębiorcami organizują konkursy, prowadzą wspólne granty badawcze, a firmy sponsorują stypendia dla studentów lub nagrody w konkursach organizowanych przez uczelnie.

W stosunku do form współpracy przedstawionych w podrozdziale 3.2 należy stwierdzić, że żadna z analizowanych uczelni nie wskazała jedynie współdziałania w ramach patronatu firmy nad kierunkiem studiów. Można więc uznać, że podlaskie uczelnie wykorzystują różnorodne formy współdziałania z przedsiębiorstwami.

Po zidentyfikowaniu form współpracy szkół wyższych z biznesem przystąpiono do zdiagnozowania, na ile w opinii przedstawicieli uczelni są one skuteczne w przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z biznesu do szkół. Najwyżej ocenionymi pod tym względem i jednocześnie najbardziej popularnymi formami okazały się wykłady pracowników firm, wizyty studyjne oraz praktyki i staże studentów u przedsiębiorców. Pięć na sześć uczelni oceniło je jako bardzo skuteczne.

Jeśli chodzi o wykorzystywanie przedstawicieli biznesu jako wykładowców, to uczelnie nie potrafiły wskazać dokładnej liczby przedsiębiorstw, z którymi współpracują w tym zakresie, jednakże twierdzą, że jest ich sporo i że są to osoby z firm o różnej wielkości, różnych branż, związanych z kierunkami kształcenia na danej uczelni:

Z bardzo dużą [liczbą]. Są to praktycy z rachunkowości, biegli rewidenci, byli pracownicy różnego rodzaju służb.

Współpracujemy z wieloma (...). To są branże związane z ekonomią, zarządzaniem oraz BHP.

Na każdym kierunku mamy wśród wykładowców osoby, które albo mają własne firmy, albo pracują, są prezesami, dyrektorami. Mamy na przykład dyrektora szpitala, mamy właścicieli firm budowlanych.

W opinii respondentów korzyści, które wynoszą z tej współpracy uczelnie, to: bezpośredni kontakt z praktykami i dostęp do praktycznej wiedzy, zadowolenie studentów, którzy dostrzegają praktyczność wykładanych treści, okazja do nawiązania kontaktów z praktykami przez nauczycieli akademickich i pogłębiania przez nich swojej wiedzy, możliwość zaangażowania przedsiębiorców w inne działania uczelni, wpływ na ocenę w ramach ewaluacji uczelni/kierunku, wpływ zatrudnionych przedsiębiorców na aktualizację programów nauczania:

Jest to bardzo fajne rozwiązanie, ponieważ – po pierwsze – studenci są bardzo zadowoleni z zajęć z takimi osobami (...), czują ten praktyczny wymiar i to, że ten człowiek mówi rzeczywiście o tym, czego dotknął w swoim życiu.

Staramy się angażować tych naszych wykładowców, którzy są przedstawicielami biznesu do działań związanych z promocją szkoły.

Na zajęciach studenci dostają tę wiedzę od osób, które pracują w zawodzie, z którymi będą się na tym lokalnym rynku stykać.

Uczelnia, która oceniła wykorzystanie przedsiębiorców w roli wykładowców jako formę średnio skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy, motywowała to tym, że:

Często się zdarza, że ci przedsiębiorcy już z góry mają narzucony temat, co moim zdaniem ogranicza ten transfer, który oni mogą nam przekazać.

Może to być jednocześnie uznane za barierę w rozwoju tej formy współpracy. Respondenci zauważyli także inne bariery, takie jak brak czasu, który przedsiębiorcy mogą poświęcić na prowadzenie zajęć:

Musimy po prostu taki balans znajdować, aby nie za mocno ich obciążyć, żeby się nie zniechęcili, ale z drugiej strony, żeby to miało sens, żeby studenci jak najwięcej z tego skorzystali.

Przedstawiciele trzech uczelni zwrócili także uwagę na wynagradzanie przedstawicieli biznesu prowadzących zajęcia na uczelni:

Praktycy oczekują wysokich wynagrodzeń za przekazywaną wiedzę i poświęcony czas.

My nie możemy mu zapewnić na tyle dobrej stawki, żeby on chciał zawsze do nas przyjść.

Przedstawiciel innej szkoły wyższej nie zgodził się z tym stwierdzeniem. Przyznał, że problem ten dotyczy tylko niektórych branż – najczęściej tych, w których zarobki nie są wysokie. Pozostali przedsiębiorcy dostosowują się natomiast do proponowanych stawek, a swoje zaangażowanie uznają za swego rodzaju misję:

My stosujemy generalnie standardowe stawki, tak jak dla innych wykładowców. Wbrew pozorom nie ma takich aż dużych problemów, jeśli chodzi o finansowe, bo ci ludzie są już na takim poziomie rozwoju, że oni chętnie dzielą się tą wiedzą (...), oni nie tworzą bariery, że albo płacicie tam tyle za godzinę (...) to za mało, to mi się nie opłaca.

Kolejna oceniona jako bardzo skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy forma współpracy uczelni z przedsiębiorstwami to wizyty studyjne. Tylko jedna białostocka uczelnia postrzega jej skuteczność jako średnią. Szkoły wyższe w tym przypadku także współpracują z wieloma firmami, ale nie potrafią podać ich konkretnej liczby, bowiem jest ona zmienna:

Mamy kilkanaście takich firm.

Tak naprawdę ciężko jest mi określić, ile umów jest tylko do wizyt studyjnych.

My stawiamy na ten kontakt z firmami i na praktyczność zajęć, więc staramy się sporo zajęć realizować w formie właśnie wizyt studyjnych.

Współpracujące z uczelniami firmy są różnej wielkości. Działają w branżach związanych z kierunkami, na których kształcą studentów poszczególne szkoły wyższe:

Tak naprawdę to te firmy są z różnych branż.

Współpracujemy z różnymi firmami, zaczynając od budownictwa, czyli z branży budowlanej, szeroko rozumiany agrobiznes, bezpieczeństwo wewnętrzne, z firmami logistycznymi, no i siłą rzeczy z sektorem służby zdrowia.

Firmy z branż: spożywczej, informatycznej, logistycznej, medycznej, kosmetycznej, sportowo-rekreacyjnej, farmaceutycznej, energetycznej, elektrycznej, budowlanej, rolnej.

Współpracę w tej formie uczelnie oceniają bardzo dobrze i wskazują wiele korzyści, jakie z niej odnoszą, potwierdzając jednocześnie, że jest to skuteczny sposób na przekazywanie najnowszej praktycznej wiedzy przede wszystkim studentom:

Przede wszystkim jesteśmy na bieżąco, jeśli chodzi o nowe rozwiązania, jeśli chodzi o informatykę.

Uważam, że wizyty studyjne są bardzo przydatne chociażby z tego względu, żeby ci studenci zobaczyli, na czym będzie polegała ich praca.

Jeżeli chodzi o możliwość wykorzystania tej formy współpracy do przekazywania najnowszej praktycznej wiedzy nauczycielom akademickim, zdania respondentów były podzielone. Część ankietowanych uznała, że jest to forma skuteczna, niektórzy jednak mieli pewne obiekcje:

Oprócz tego, że studenci się uczą, to każdy z nas, wykładowców, też się przy okazji uczy, bo ma możliwość zapytania u źródła. Wykładowcy niezależnie od kierunku wykorzystują okazję, żeby coś poznać.

Na ogół wykładowcy jeżdżą rzadko, więc tak jednoznacznie nie odpowiem na to pytanie.

Wśród barier w rozwoju tej formy współpracy respondenci wymienili: ograniczenia czasowe, konieczność dopasowania się do przedsiębiorców, ograniczenia co do liczby osób mogących z tego skorzystać, koszty zorganizowania wizyty dla uczelni oraz firmy:

Mamy studentów, którzy pracują, więc oni nie za bardzo w tygodniu, bo musieliby brać urlop (...) staramy się robić te wizyty studyjne w soboty, co jest dla części pracodawców niewygodne, bo część pracodawców już dzisiaj wbrew pozorom przeszła na pracę poniedziałek–piątek i w soboty nie pracują.

Często firmy ograniczają do zaledwie kilku studentów, a nie do wszystkich studentów na roku.

Białostocka uczelnia, która oceniła wizyty studyjne jako średnio skuteczne przy przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z firm do uczelni, motywowała to tym, że one często mają formuły takie bardzo skrótowe, bardzo krótkie i skrótowe. I często mają właśnie taki charakter bardziej formalny, przedstawienia, a nie pokazania tego „mięsa”.

Trzecia forma współpracy, uznana za bardzo skuteczną przy przekazywaniu najnowszej praktycznej wiedzy z firm do uczelni, to praktyki i staże. Respondenci, oceniając ten sposób współdziałania, skupili się głównie na praktykach, pomijając aspekt staży. Różnorodność kierunków, na jakich kształcą się studenci/słuchacze w badanych szkołach wyższych, przekłada się na bardzo dużą liczbę podmiotów, różnej wielkości i z różnych branż, z którymi uczelnie nawiązały współpracę. Praktyka jest obowiązkowym elementem wszystkich kierunków studiów, każdy student powinien ją odbyć, a pracodawca przyjmujący go na praktykę musi podpisać umowę z uczelnią. W przypadku wielu podmiotów jest to działanie jednorazowe, inne decydują się na wielokrotne przyjmowanie praktykantów, dlatego podanie dokładnej liczby współpracujących firm nie jest możliwe:

Współpracujemy z różnymi firmami, przede wszystkim z branży informatycznej, ale większość naszych studentów samodzielnie znajduje miejsca pracy.

Tutaj to mamy kilkadziesiąt, nawet ponad 100 firm. No bo w każdym kierunku...

Uczelnie, które oceniły tę formę współpracy jako bardzo skuteczną, wskazują na wiele korzyści. Najczęściej wymieniana jest możliwość zobaczenia przez studentów, jak funkcjonuje firma, na czym polega praca na konkretnych stanowiskach, skonfrontowanie teorii z praktyką. Uczelnie podkreślają także, że jest to korzystne dla firm, które mogą wykorzystać praktyki i staże do poszukiwania potencjalnych pracowników.

Uczelnie, potwierdzając, że jest to bardzo skuteczna forma przekazywania praktycznej wiedzy studentom, czasami nie są przekonane co do tego, czy wiedza ta trafia także do nauczycieli akademickich:

Nauczycielom mniej (...). Więc ten kontakt wykładowców pozostałych jest, można by powiedzieć, minimalny, żeby nie... pośredni, tylko przez studenta tego. Co student się nauczy, to na zajęciach, to później albo procentuje mniej, albo bardziej, więc na pewno dla studentów tak, dla wykładowców jest to obojętne.

Jednocześnie szkoły wyższe widzą pewne bariery w ramach tej formy współpracy. Po pierwsze uważają, że nie wszystkie firmy podchodzą poważnie do praktyk studenckich, zlecając studentom zadania niezwiązane z konkretnym stanowiskiem, bardziej pomocnicze. Zwróciła na to uwagę także uczelnia białostocka, która oceniła staże i praktyki jako średnio skuteczną formę przekazywania wiedzy z firm do szkoły wyższej:

Część firm podchodzi do tego po macoszemu (...) i wiedza, do której mają dostęp nasi studenci, nie jest bardzo merytoryczna. Jest czasem różnie z tą merytoryką, jeżeli chodzi o transfer wiedzy.

Jako problemy w tej formie współpracy wskazano także to, iż student przychodzący na praktykę niejednokrotnie nie jest jeszcze przygotowany do pracy w firmie, często chce zaliczyć praktykę w jak najłatwiejszy sposób. Dodatkowo na praktyki musi poświęcić swój wolny czas, a nie jest za to wynagradzany. Firma zaś musi oddelegować swojego pracownika do opieki nad nim. Jednocześnie na praktykach firma nie chce często podzielić się ze studentami całą swoją praktyczną wiedzą, uznając ją za tajemnicę firmy.

Wśród form współpracy z przedsiębiorstwami, które realizują wszystkie badane uczelnie, znalazły się także: tworzenie programów nauczania przy współudziale przedstawicieli firm oraz pośrednictwo pracy, czyli pomoc firm w znalezieniu pracy przez studentów. Te formy współpracy zostały jednak ocenione niżej w zakresie możliwości ich wykorzystania przy przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z firm na uczelnie.

Pierwszą ze wskazanych form, czyli wspólne tworzenie programów nauczania, większość szkół wyższych (cztery uczelnie) oceniło jako średnio skuteczną, natomiast dwie – jako bardzo skuteczną.

W zakresie wspólnego tworzenia programów nauczania szkoły wyższe współpracują z dużą liczbą przedsiębiorstw, ponieważ na każdym wydziale jest powoływany podmiot, w skład którego wchodzi przedstawiciele pracodawców, branżowo odpowiadających profilowi wydziału, który bierze udział w tworzeniu programu kształcenia. Przedstawiciele pracodawców najczęściej reprezentują sektor MŚP, co związane jest ze strukturą przedsiębiorstw w województwie podlaskim.

Uczelnie, które uznały, że jest to skuteczna forma przekazywania wiedzy, argumentowały swoją ocenę tym, że przedsiębiorcy wskazują do włączania do programu nauczania takich przedmiotów, z których wiedza potrzebna byłaby ich przyszłym pracownikom, co powoduje, że:

nauczyciele są troszkę wywoływani do tablicy, aby swoją wiedzę upgrade'ować cały czas, żeby być up-to-date z tą wiedzą aktualną na rynku, z potrzebami rynku.

Natomiast studenci zyskują pewność, że:

wiedza nabywana na uczelni jest kompatybilna z aktualnymi trendami na rynku.

Szkoły wyższe, które oceniły tę formę współpracy jako średnio skuteczną, wskazywały przede wszystkim, że firmy, proponując jakieś przedmioty nauczania, zwracają uwagę na to, co dotyczy ich samych, często nie biorąc pod uwagę interesów szerokiej grupy podmiotów, nawet z tej samej branży. Trudno jest też stwierdzić, czy przedstawiciele innych przedsiębiorstw rzeczywiście takich zmian oczekują. Jednocześnie w wielu dziedzinach zmiany są tak szybkie, że nawet przedmioty wprowadzone dwa–trzy lata temu obecnie nie zapewniają studentom najnowszej wiedzy:

Najważniejsze jest chyba to, że to są tylko rozmowy, ogólne wskazówki, a nie przekazywanie szerokiej, praktycznej wiedzy.

Respondentom trudno było wskazać bariery w rozwoju tej formy współpracy. Jeden z badanych wskazał problem czasu, który przedsiębiorcy muszą poświęcić na udział w spotkaniach.

Jeżeli chodzi o współdziałanie w ramach pośrednictwa pracy (pomoc studentom w znalezieniu pracy), to trzy szkoły wyższe oceniły ją jako formę średnio skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm na uczelnie, jedna – jako mało skuteczną, natomiast dwie – jako bardzo skuteczną. Jedna z tych uczelni (łomżyńska) nie uzasadniła swojej oceny, druga natomiast (białostocka) stwierdziła, że dzięki tej formie współpracy studenci dowiadują się, co jest im potrzebne tu i teraz. Uczelnia ta dodatkowo wskazała korzyści z takiej współpracy, jakie odnoszą

studenci: większa pewność, że nie będzie problemów z dostępem do pracy, bowiem współpracujące firmy zgłaszają zapotrzebowanie na pracowników, a także rozpoznanie, jakie kompetencje są potrzebne na rynku pracy, i możliwość zweryfikowania, czy pomysł na studia jest zgodny z potrzebami rynku:

To jest reklama sama w sobie. Jeśli te osoby, które aplikują na naszą uczelnię, widzą, że nasi studenci nie mają problemu z dostępem do pracy, z zatrudnianiem już na poziomie na przykład studiów, czyli widzą absolwentów, którzy pracują w firmach czy przedsiębiorstwach, to to na pewno jest to żywa reklama.

Dotychczas omówione formy współpracy wystąpiły na wszystkich uczelniach. Natomiast pozostałe, jak zaznaczono wcześniej, są realizowane tylko przez część szkół wyższych.

Pięć z sześciu szkół wyższych współpracuje z biznesem w zakresie pisania prac dyplomowych na zlecenie firm oraz wykonywania badań zleconych, ekspertyz, udostępniania przez uczelnie infrastruktury firmom. Co ciekawe, w obu przypadkach ich ocena jest podobna. Po trzy uczelnie oceniają te formy współpracy jako średnio skuteczne przy przekazywaniu wiedzy, jedna szkoła wyższa postrzega ją jako bardzo skuteczną i również jedna – jako mało skuteczną.

Na niską i średnią ocenę skuteczności zamawianych prac dyplomowych wpływa fakt, że wiedza w tej formie współpracy idzie bardziej z uczelni, konkretnie od studenta do firmy, oraz to, że takie prace realizują pojedyncze osoby, które ewentualnie są w stanie pozyskać wiedzę od firmy:

My dostajemy jakiś temat bez takiego szerszego kontekstu i tak naprawdę to my musimy swoją wiedzę przetransferować na potrzeby tej pracy.

One są też bardzo wycinkowe, to nie są szerokie badania naukowe, to są bardzo często na poziomie jednego... zbadania jednej hipotezy i one nie mają tego wymiaru globalnego.

Uczelnia, która uznała, że pisanie prac na zlecenie firm jest bardzo skutecznym sposobem na przekazywanie wiedzy, wskazała, że:

Rozwiązując rzeczywiste problemy zgłaszane przez firmy, studenci angażują się w konkretne projekty, rozwijając tym samym swoje kompetencje zawodowe.

Szkoła zwróciła też uwagę na dodatkowe korzyści, jakimi są prestiż, który zyskuje, innowacyjne spojrzenie studentów na problemy firmy oraz nawiązanie przez nich kontaktów z potencjalnymi pracodawcami, a tym samym zwiększenie szans na zatrudnienie.

Powody średniej i niskiej skuteczności kolejnej formy współpracy – badań zleconych i ekspertyz – w opinii badanych szkół wyższych są podobne jak prac dyplomowych pisanych na zlecenie firm:

Jeżeli firma zleca nam przeprowadzenie badań, to bardziej ta wiedza płynie odwrotnie, czyli oni mówią: My mamy tutaj taki problem. I to nasza wiedza służy, żeby ten problem rozwiązać.

Tych ekspertyz też jest dość niedużo i one też są bardzo wąskie, bardzo małe (...), tylko delikatny element wycinka.

Problemem badań zleconych jest także to, że jest ich mało oraz są one bardzo wąskie.

Cztery uczelnie wskazały, że współpracują z firmami w zakresie projektów badawczych i rozwojowych. Dwie z nich uznały tę formę współpracy za bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm na uczelnie, dwie – jako średnio skuteczną. W tym wypadku oceny średnie związane są przede wszystkim z tym, że w tej formie współpracy transfer wiedzy z firm do szkół dotyczy przede wszystkim kadry badawczej lub badawczo-

dydaktycznej. Często jest to mała pula osób zaangażowanych, wobec czego ewentualny przekaz wiedzy jest ograniczony.

Jeżeli chodzi o firmy, które w takiej formie współdziałają z uczelniami, to – jak stwierdził przedstawiciel jednej ze szkół z regionu białostockiego:

tutaj mamy może nie przewagę, ale równowagę między dużymi firmami a firmami MŚP. Jest to związane z dostępnością portfela, bo większość projektów badawczo-rozwojowych wiąże się z wkładem własnym i nie wszystkie MŚP na taki wkład własny stać.

Trzy uczelnie białostockie podjęły współpracę z firmami w zakresie utworzenia kierunków dedykowanych. Co ciekawe, każda z uczelni inaczej oceniła ich skuteczność w obszarze przekazywania praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw na uczelnię. Szkoła, która oceniała tę formę współpracy jako bardzo skuteczną, stwierdziła, że można wówczas przedstawicieli przedsiębiorców zatrudnić jako wykładowców. Uczelnia, która uznała tę formę jako średnio skuteczną zaznaczyła:

Znowu mówimy o bardzo specyficznym działaniu, ten transfer wiedzy jest jednak od nas.

Uczelnia oceniająca skuteczność kierunków dedykowanych pod względem możliwości przekazywania praktycznej wiedzy najniżej zwróciła uwagę, że:

Dedykowane studia się sprawdzają, ale tylko i wyłącznie na jeden rocznik studentów. To znaczy, mamy jedną grupę, a później się okazuje, że zainteresowania nie ma, bo to jest tylko i wyłącznie chwilowa, nie powiem, że moda, ale chwilowa potrzeba.

Przy kierunkach dedykowanych zdaniem respondentów pojawia się problem finansowania. Uczelnie zazwyczaj nie stać, aby samodzielnie ponosić nakłady na taki kierunek, przedsiębiorcy również nie są skłonni do dużych nakładów finansowych. Dlatego potrzebne jest finansowanie zewnętrzne.

Dwie badane szkoły wyższe współpracują z firmami w zakresie kursów edukacyjnych realizowanych przez firmy na potrzeby uczelni oraz doktoratów wdrożeniowych. Według jednej z uczelni jest to bardzo skuteczny sposób przekazywania wiedzy z biznesu do szkół wyższych, według drugiej – jest to forma tylko średnio skuteczna. Uczelnia, która oceniała ją wysoko, przyznała, że:

Studenci mają potwierdzenie, że nie tylko będą zdobywali tylko wiedzę teoretyczną. A zarazem też jesteśmy na bieżąco z technologiami, bo firmy, jeżeli podczas kursów chcą prezentować najnowsze rzeczy, to mamy do nich bezpośrednio dostęp.

Ta forma współpracy ma jednak ograniczenia związane przede wszystkim z tym, że firmy nie dysponują czasem, aby organizować takie kursy – często jest to ich działalność dodatkowa i jak tłumaczy przedstawiciel jednej ze szkół wyższych:

To bardziej my musimy znaleźć tych przedsiębiorców.

Również doktoraty wdrożeniowe jedna ze szkół uznała za średnio skuteczny sposób przekazywania wiedzy praktycznej, bowiem wiedza zdobywana jest w tym przypadku tylko przez jednego, konkretnego doktoranta. Druga uczelnia postrzega to jako formę bardzo skuteczną, twierdząc:

Firma pokazuje i, powiedzmy, transferuje swą wiedzę do takiego doktoranta, który musi ją przetworzyć i bardzo często rozwiązać jeden z ich problemów. Osoba, która taki doktorat wdrożeniowy przygotowuje, musi poświęcić sporo czasu, żeby wsiąknąć w tematykę i branżę firmy i w ten problem, czyli ten transfer wiedzy jest mało tego, że duży, to bardzo szczegółowy. Więc można powiedzieć, że uczelnia też z tego korzysta „odpryskowo”.

W jednej z analizowanych uczelni doktoraty takie powstawały we współpracy z przedsiębiorstwami z branży maszynowej, skupionymi w klastrze Evoluma, w drugiej zaś dotyczyły dziedziny chemii i biologii.

Obie szkoły wyższe zgodziły się, że jest to forma bardzo ciekawa, natomiast takich doktoratów jest bardzo mało. Bariera według jednego z respondentów jest kwestia finansowania, bowiem zainteresowanie ewentualnych doktorantów jest większe niż środki, które posiada uczelnia na ten cel. Oprócz tego:

Nie wszystkie firmy są też skłonne, żeby te wszystkie swoje tajemnice odsłaniać dla osoby, która tak naprawdę z tą firmą może być związana tylko przez jakiś czas.

Formy współpracy uczelni z przedsiębiorstwami, wskazane przez pojedyncze szkoły wyższe, zostały ocenione jako średnio lub bardzo skuteczne przy przekazywaniu wiedzy z biznesu do szkół.

Jeśli chodzi o sponsorowanie nagród w konkursach organizowanych przez uczelnie oraz fundowanie stypendiów studentom, to jako formy bardzo skuteczne oceniła je szkoła wyższa z Łomży (bez podania uzasadnienia), a za średnio skuteczne uznała uczelnia z Suwałk:

To nie jest taka podstawa, jeżeli chodzi o jakąś taką działalność.

Program *case study* został oceniony jako średnio skuteczny przez szkołę wyższą z Białegostoku:

Te case'y to takie w mniejszej skali.

Natomiast studia dualne ta sama uczelnia odbiera jako formę bardzo skuteczną:

Naprawdę to wymaga od uczelni, żebyśmy byli cały czas za nowinkami technicznymi. Poza tym wykreślamy z naszego katalogu, powiedzmy, tych niechcianych rzeczy, że do tej pory biznes mówił, że my wypuszczamy absolwentów, którzy nie są gotowi na rynek, i później jeszcze firma musi poświęcić sporo czasu, żeby tego absolwenta rzeczywiście przygotować. Tutaj czegoś takiego nie ma.

W stosunku do studiów dualnych przedstawiciel uczelni stwierdził jednocześnie, że ogromną korzyścią jest to, iż studenci mają możliwość porównania teoretycznej wiedzy uzyskanej na uczelni z wiedzą operacyjną dostępną w firmie i sprawdzenia, na ile są one kompatybilne. Barrierami hamującymi rozwój tej formy współpracy jest dopasowanie specyfiki działania uczelni (uczelnia działa w cyklu dziesięciomiesięcznym) do cyklu działalności danego przedsiębiorstwa czy też rozplanowanie zajęć w firmie w taki sposób, aby nie przeszkadzało to w jej codziennym funkcjonowaniu. Dodatkowo musi być przestrzeń dla studentów,

ponieważ mówimy o całym kierunku, a nie o wybranych studentach.

Za bardzo skuteczną formę współpracy jedna z białostockich uczelni uznała wspólne zewnętrzne granty badawcze:

To też jest wkomponowane w oczekiwania firm.

Przedstawiciel uczelni widzi jednocześnie poważne bariery w rozwoju tej formy współpracy, związane szczególnie z kwestią finansowania, procedurami wewnętrznymi uczelni oraz brakiem premiowania w przypadku występowania przez firmę o taki grant, wyboru przez przedsiębiorstwo uczelni z danego regionu.

Badane szkoły wyższe zapytano także o to, jakie firmy ich zdaniem są najbardziej chętne do współpracy z uczelniami. Uczelnie łomżyńskie uznały, że są to przede wszystkim przedsiębiorstwa z sektora MŚP. Jedna z nich zaznaczyła nawet, że:

Duże korporacje, one bardzo chętnie by właśnie współpracowały, ale jak one mają tylko korzyści.

Druga uczelnia stwierdziła, że:

Jeśli chodzi o wielkość firmy, to nie ma reguły – wszystko zależy od indywidualnego podejścia osób, z którymi współpracujemy.

Dwie białostockie uczelnie uznały, że chęć do współpracy deklarują firmy każdej wielkości, trzecia wskazała na duże firmy, tłumacząc, że:

Małe chętnie korzystają z tego, co możemy zaoferować. Ale jeśli chodzi o ich współpracę ze studentami, no to takowej nie mamy.

Natomiast uczelnia suwalska uznała, że chętniej współpracują firmy średnie i duże.

Jeżeli chodzi o branże, to wszystkie szkoły wyższe wskazywały, że uzależnione to jest od specyfiki uczelni oraz kierunków kształcenia. Podkreślały jednocześnie, że współpraca rozwijana jest przede wszystkim z firmami lokalnymi.

Na koniec zapytano przedstawicieli uczelni o to, które formy współpracy z przedsiębiorstwami mogą okazać się najbardziej skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do uczelni w przyszłości. Respondenci mieli na ten temat różne opinie, aczkolwiek niektóre propozycje powtórzyły się. Aż cztery uczelnie (białostocka, dwie łomżyńskie i suwalska) uznały, że taką formą współpracy będą praktyki i staże. Trzy uczelnie (dwie łomżyńskie i jedna białostocka) wskazały zajęcia prowadzone przez przedsiębiorców (praktyków). Zdaniem dwóch białostockich szkół wyższych taką formą współpracy mogłyby być projekty badawczo-rozwojowe. Pojedyncze wskazania dotyczyły: prac dyplomowych pisanych na zlecenie firmy, wizyt studyjnych i zajęć terenowych, tworzenia inkubatorów i startupów oraz studiów dualnych. Jeżeli chodzi o tę ostatnią formę współpracy, to wskazała ją uczelnia, która jako jedyna taką formę kształcenia prowadzi.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ogólna ocena poszczególnych form współpracy uczelni z firmami ze względu na możliwość ich wykorzystania przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do uczelni jest pozytywna. Wyraźnie jednak widać, że najlepiej pod tym względem zostały ocenione staże i praktyki, wizyty studyjne w firmach oraz prowadzenie zajęć ze studentami przez przedstawicieli biznesu. Najwyżej oceniono formy współpracy, które wymagają najmniejszego zaangażowania organizacyjnego i finansowego od uczelni oraz firm.

Analiza pokazała również, że uczelnie współpracują z wieloma przedsiębiorstwami różnej wielkości i z różnych branż. Jednakże trzy najlepiej ocenione formy współpracy, jeżeli chodzi o skuteczność w przekazywaniu wiedzy z przedsiębiorstw do uczelni, są prowadzone przede wszystkim z firmami z sektora MŚP. To właśnie w nich studenci najczęściej odbywają praktyki i staże, a ich przedstawiciele często są wykładowcami na uczelniach.

Jeżeli chodzi o wizyty studyjne, to taka forma współpracy dotyczy najczęściej średnich i dużych firm.

3.6. Formy współpracy z jednostkami edukacyjnymi w opinii przedstawicieli MŚP

W ramach przeprowadzonej analizy o zdanie na temat form współpracy z placówkami edukacyjnymi zapytano także przedstawicieli firm z sektora MŚP. W badaniu wzięli udział przedstawiciele dziewięciu firm. Podstawowe informacje o tych podmiotach zaprezentowano w Tabeli 12.

Tabela 12. Ogólna charakterystyka przedsiębiorstw biorących udział w badaniu

Lp.	Podregion	Charakterystyka
1	Białostocki	przedsiębiorstwo średnie, produkcja pieczywa

Lp.	Podregion	Charakterystyka
2	Białostocki	przedsiębiorstwo średnie, produkcja wyposażenia przemysłowego
3	Białostocki	przedsiębiorstwo średnie, instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia
4	Łomżyński	przedsiębiorstwo mikro, gastronomia
5	Łomżyński	przedsiębiorstwo średnie, usługi budowlane
6	Łomżyński	przedsiębiorstwo małe, produkcja galanterii drewnianej
7	Suwałski	przedsiębiorstwo mikro, usługi fryzjerskie
8	Suwałski	przedsiębiorstwo średnie, produkcja pieczywa
9	Suwałski	przedsiębiorstwo małe, budownictwo

Źródło: opracowanie własne.

Z przedstawicielami przedsiębiorstw przeprowadzono pogłębione wywiady indywidualne. Udzielili ich właściciele/współwłaściciele firm, prezesi, specjaliści do spraw kadr, płac (i szkoleń) oraz menedżer.

Badanie pokazało, po pierwsze, że spośród dziewięciu firm tylko dwie współpracują zarówno ze szkołami ponadpodstawowymi (branżowymi lub technikami), jak i szkołami wyższymi. W obu przypadkach były to średnie firmy z podregionu białostockiego. Pozostałe firmy prowadziły współpracę jedynie ze szkołami branżowymi i technikami. Odbывała się ona w następujących obszarach:

- staże i praktyki,
- kształcenie dualne,
- wycieczki lub wizyty studyjne uczniów w firmach,
- organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego lub doradztwa zawodowego,
- organizowanie w szkole pokazów sprzętu lub wyposażanie przez firmę szkolnej pracowni,
- udział przedstawicieli firmy w egzaminach,
- realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole,
- organizowanie przez firmę konkursów zawodowych,
- doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmę,
- udział we wspólnych projektach.

Najpopularniejszą formą współpracy okazały się praktyki i staże, które realizowały wszystkie dziewięć firm. Sześć przedsiębiorstw uczestniczyło w kształceniu dualnym. Wycieczki/wizyty studyjne oraz udział we wspólnych ze szkołami działaniach promocyjnych wskazały po cztery firmy. Przedstawiciele trzech przedsiębiorstw uczestniczyli w egzaminach, tyle samo firm organizowało pokazy sprzętu w szkołach lub wyposażało szkolne pracownie. Dwa przedsiębiorstwa wskazały realizowanie niektórych przedmiotów teoretycznych w siedzibie lub prowadzenie niektórych przedmiotów zawodowych w szkole. Pojedyncze firmy organizowały konkursy zawodowe, prowadziły doskonalenie zawodowe nauczycieli albo brały udział we wspólnych projektach.

W stosunku do form przeanalizowanych w podrozdziale 3.1. okazało się, że żadna z analizowanych firm nie współpracuje ze szkołami w ramach prowadzenia klas patronackich oraz nie funduje uczniom stypendiów.

Przedsiębiorców poproszono o ocenę realizowanych form współpracy pod względem ich skuteczności przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw do szkół. Najwyżej pod

tym względem zostały ocenione praktyki i staże (we wszystkich przedsiębiorstwach z podregionu białostockiego oraz w jednym z podregionu suwalskiego) oraz kształcenie dualne:

Każdy może zobaczyć coś nowego. Praktyczna nauka zawodu w szkole w ogóle nie ma nic w porównaniu z późniejszą pracą, więc przez takie praktyki uważam, że dany uczeń ma szansę coś zobaczyć.

Jeżeli chodzi o uczniów, wydaje mi się, że to działa. Właściwie nie zdarzyło mi się, żeby którykolwiek z uczniów, który do nas na przykład przychodzi do pracy, po wielu latach nie pamiętał, że miał tutaj staż czy praktykę.

Dwie firmy z podregionu suwalskiego oraz dwie z łomżyńskiego uznały, że staże i praktyki przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do szkół są średnio skuteczne:

Chodzi o czas. Ciężko jest zaangażować w szerokie spektrum takiego stażystę. Zawsze to jest jakieś wąskie spektrum i potem trzeba się zastanawiać, co taka osoba może robić jeszcze. Nie zawsze można ją w jakiś sposób tak zaangażować w funkcjonowanie firmy, żeby jej to przynosiło skutek.

Niską ocenę niekiedy uzasadniano zbyt krótkim czasem, który jest przeznaczany na tę formę szkolenia:

Czas, który jest przeznaczony na odbywanie tych staży, na odbywanie praktyk, to jest z reguły miesiąc, czasami jakieś dwa tygodnie, i uważam, że żaden praktykant czy odbywający staż nie jest w stanie zapoznać się z materiałem, który byśmy chcieli przekazać, do tego stopnia, że mogłby z tego jakoś skorzystać w przyszłości.

Respondentom zadano też pytanie o korzyści, jakie odnoszą z tej formy współpracy. Przedsiębiorstwa wskazały między innymi: pomoc uczniów w codziennej działalności firmy, możliwość zapoznania młodzieży z firmą i z warunkami pracy w niej, co w przyszłości może zachęcić do aplikowania w niej o zatrudnienie, możliwość nauczenia młodzieży pewnych zasad pracy i satysfakcję z tego.

Respondenci dostrzegli jednocześnie negatywne strony tej formy współpracy, jak choćby: nieodpowiednie zachowanie młodzieży i brak zaangażowania, problem z zachowaniem tajemnicy na temat działań firmy, stereotypowe postrzeganie przez szkoły pewnych firm i w związku z tym brak chęci wysyłania do nich uczniów na praktykę, zbyt krótki okres praktyk czy staży, a w konsekwencji trudność z przydzieleniem uczniom odpowiednich zadań, konieczność poświęcenia czasu na zajęcie się praktykantami, ograniczenia w przydzielaniu praktykantom niektórych prac.

Badane przedsiębiorstwa, przyjmując uczniów na praktyki i staże, współpracują zwykle z jedną lub dwiema szkołami.

Kolejna popularna forma współpracy z placówkami edukacyjnymi to kształcenie dualne. Spośród sześciu zaangażowanych w te działania przedsiębiorstw trzy oceniły je jako bardzo skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do placówek edukacyjnych i tyle samo – jako średnio skuteczne. Firmy wysoko oceniające tę formę współpracy twierdziły:

Ci uczniowie przede wszystkim przychodzą ścieżkę dostosowania się do zasad funkcjonowania firmy i do pracy. Czyli regulamin pracy (...), te godziny zaczynania, kończenia, postawa w trakcie pracy (...) to jest praca już w działającym trybie firmy,

To nie jest tak, że przychodzą na 2 tygodnie czy na 3 – oni przychodzą na 3 lata. (...) Szkolę też niekiedy swoich przyszłych pracowników (...) on już wszystko dosłownie wie.

Co ciekawe, chociaż przedstawiciele trzech firm początkowo ocenili skuteczność tej formy współpracy pod względem możliwości przekazywania wiedzy praktycznej uczniom jako średnią, to jednak później, odpowiadając na pytania dodatkowe, stwierdzili między innymi:

Średnio skuteczne, ale nie mało, bo jednak uczniowie mogą sobie zwizualizować, na czym polega praca.

Zdobywają doświadczenie takie prawdziwe, jak się pracuje na przykład w danym miejscu pracy.

Kształcenie dualne przedsiębiorstwa realizują zwykle z jedną szkołą, jedna firma wskazała dwie.

Przedsiębiorcy uznali, że korzyścią z kształcenia dualnego jest dla nich zarówno satysfakcja, jak i bardziej świadoma pomoc uczniów w codziennym funkcjonowaniu przedsiębiorstwa, bowiem są to już osoby, które zdecydowanie więcej wiedzą i potrafią. Respondenci dostrzegli także korzyści, jakie odnoszą uczniowie, czyli uzyskiwanie wynagrodzenia oraz naliczany staż pracy.

Większość z respondentów nie wskazała barier w rozwoju tej formy współpracy. Przedstawiciel jednego z przedsiębiorstw zwrócił jedynie uwagę na problemy, jakie mogą wystąpić przy ustalaniu harmonogramu pracy uczniów, zaś reprezentant innej firmy podkreślił czynnik ludzki, czyli brak chęci zaangażowania się ze strony uczniów i niezbędna w takiej sytuacji pomoc szkoły.

Kolejną popularną metodą współpracy firm ze szkołami okazały się wycieczki i wizyty studyjne uczniów w firmach. Współpracę w tym obszarze realizowały cztery z dziewięciu badanych firm, przy czym forma ta została oceniona jako bardzo skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z przedsiębiorstwa do placówki edukacyjnej przez dwie firmy:

Możemy mówić o jakiegoś rodzaju procesach, ale te procesy, jeżeli się zobaczy na żywo, jak to przebiega, to myślę, że daje to jakiś taki *background* dla tych młodych ludzi, którzy coś planują zrobić, żeby widzieć, gdzie jest teoria, gdzie są pomysły, a jak to w rzeczywistości się odbywa.

Każdy młody człowiek, jak ma taką możliwość, to powinien odwiedzać firmę, bo co innego, jak sobie wyobraża to miejsce pracy przyszłościowo, a co innego, jak je zobaczy.

Jeden podmiot ocenił wycieczki i wizyty studyjne jako formę mało skuteczną, bowiem: To jest możliwość przekazania tylko ogólnej wiedzy, ogólnych schematów, natomiast jeżeli chciałoby się bardziej szczegółowo to wszystko przekazać, to już trzeba na to o wiele więcej czasu.

Również jedno przedsiębiorstwo uznało, że jest to forma współdziałania średnio skuteczna, bowiem o takiej wizycie szybko się zapomina.

Przedstawiciele firm zadeklarowali, że w taki sposób współpracują z dwiema–trzema szkołami. Natomiast korzyść, jaką z tego odnoszą, to przede wszystkim promocja firmy i budowanie jej wizerunku:

Sprawia to, że atmosfera na rynku pracy wśród młodych ludzi dla nas jest lepsza, i wydaje mi się, że to nam ułatwia rekrutację.

Jeżeli chodzi o bariery, to zwrócono uwagę między innymi na konieczność powiązania takiej wycieczki z programem szkolnym oraz zrezygnowania przez uczniów z innych zajęć, często brak zainteresowania uczniów, a także konieczność wygospodarowania przez firmę czasu na zaplanowanie, a następnie przyjęcie zwiedzających.

Cztery spośród dziewięciu badanych firm współpracuje ze szkołami branżowymi i technikami, organizując wspólne działania promocyjne dotyczące szkolnictwa lub doradztwa zawodowego, najczęściej z dwiema szkołami.

Korzyści, jakie firmy odnoszą z tej formy działania, mają głównie walory promocyjne. Co ciekawe, przedsiębiorstwa nie widzą barier w rozwoju tej formy współpracy ze szkołami.

Jeżeli chodzi o ocenę wspólnych działań promocyjnych pod względem ich skuteczności w przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do szkół, to dwie z firm uznały ten sposób współdziałania za skuteczny. Jedna z nich, odpowiadając później na pytania uzupełniające, uznała, że jednak nie jest to dobry sposób na przekazywanie wiedzy:

Bardziej to jest dla reklamy szkoły, może i danego zawodu.

Przedstawiciel drugiej firmy stwierdził natomiast:

Chodzi tu głównie o targi, stoiska w szkole, w których pokazujemy, teorię, praktykę i możemy porozmawiać z uczniami o zawodzie.

Firmy, które oceniły skuteczność przekazywania wiedzy z przedsiębiorstw do szkół w ramach tej formy współpracy na średnim poziomie, zwróciły uwagę, że trudno jest określić efektywność takich działań i że nie zawsze docierają one do grupy docelowej.

Trzy firmy (jedna suwalska i dwie białostockie) organizują w szkołach pokazy sprzętu, technologii lub wyposażają szkolne pracownie. Nie określiły one, z iloma szkołami współpracują. Suwalska firma oceniła ten sposób współpracy jako bardzo skuteczny:

Według mnie bardzo skuteczne przez wzgląd na to, że niektórzy w połowie swojej edukacji nie wiedzieli, jak wsadzić wiertło do wiertarki bądź do wkrętarki, więc to trochę samo mówi za siebie, że pokazy byłyby skuteczne.

Przedsiębiorstwa białostockie uznały ją jako średnio skuteczną. Obie firmy zwróciły też uwagę na techniczne problemy związane z organizowaniem takich pokazów, co należy uznać za barierę:

Szkoła nie jest przystosowana do pokazania jakiejś maszyny, maszyny zajmują dużo miejsca. Tu nie jest tak jak w zakładzie cukierniczym – nie można pokazać pieca, jakiejś maszyny większej.

Przewiezienie tych materiałów, tych sprzętów nie jest łatwe logistycznie, też wszystkiego nie możemy przewieźć, co tutaj jest zainstalowane. (...) Też wzbudzenie ciekawości w tej grupie odbiorców jest trudne.

Trzy firmy (dwie z podregionu białostockiego, jedna z łomżyńskiego) wskazały również, że ich przedstawiciele uczestniczą w egzaminach. Firma łomżyńska oceniła tę formę współpracy jako bardzo skuteczną przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firmy do szkoły:

Czasami jest łatwiej uczniowi odpowiedzieć na jakieś pytania, zagadnienia, rozwiązać jakiś problem w czasie egzaminów, mając właśnie przed sobą egzaminatora praktyka. Czyli egzaminatora, z którym on może podyskutować.

Przedstawiciel jednej firmy białostockiej uznał uczestnictwo w egzaminach za skuteczną formę przekazywania praktycznej wiedzy, jednak odpowiadając na pytania dodatkowe, skorygował swoją wcześniejszą wypowiedź:

Nasz zakład nie przekazuje żadnej wiedzy, tylko kontroluje wiedzę, którą uczniowie zdobyli w innym zakładzie albo co się nauczyli w szkole.

Druga firma białostocka jednoznacznie oceniła tę formę jako średnio skuteczną:

Musimy się trzymać reguł. Obecność jest. Natomiast tu pod względem zapamiętywania – kto, co i jaki profil, no jest zupełnie na innym poziomie. Tu jest też stres dużym ograniczeniem w tym całym przedsięwzięciu.

W tym przypadku nie było wskazania liczby szkół, z którymi firmy współpracują, jak i barier w rozwoju tej formy współpracy.

Prowadzenie przedmiotów teoretycznych w firmie lub przedmiotów przez przedstawicieli firmy w szkole jako formę współpracy wskazały dwie firmy z dziewięciu analizowanych (po jednej z podregionów białostockiego i z suwalskiego). Przedstawiciele każdej z nich prowadzą zajęcia w dwóch szkołach. Oba przedsiębiorstwa uznały, że jest to bardzo skuteczny sposób na przekazywanie praktycznej wiedzy do szkół:

Wydaje mi się, że takim otwierającym kluczem do całości jest ta praktyka, którą niesie od nas pracownik przedstawiający tę wiedzę, bo bazuje na czystej wiedzy praktycznej i doświadczeniach. I to stara się przekazać.

Jest to jest bardzo dobry sposób na przekazanie...

Obok możliwości przekazania praktycznej wiedzy uczniom korzyścią z tej formy współpracy jest także satysfakcja, że ucznia wyuczę i przygotuję dobrze do egzaminu.

Jako barierę w rozwoju tej formy współpracy wskazano „nadbudowę edukacyjną”, to znaczy konieczność realizowania programu kształcenia, rozplanowania tematów, oceny oraz łączenia wiedzy teoretycznej z praktyczną, co jest na pewno trudniejsze. Czasami też szkoły chcą zrealizować swój program i mieć z głowy.

Tylko jedna firma z podregionu białostockiego współpracuje ze szkołami, organizując konkursy zawodowe, i również jedna firma z podregionu białostockiego doskonali zawodowo nauczycieli ze szkół. W obu wypadkach uznano, że jest to średnio skuteczna forma współpracy w zakresie przekazywania praktycznej wiedzy z firm do placówek edukacyjnych:

Konkurs jest bardziej dla 2–4 osób. I tutaj moim zdaniem jest tak średnio skuteczny, a nie dla całej grupy. Konkurs jest bardziej dla tych, którzy chcą albo się bardziej wyróżniają.

To doskonalenie zawodowe dużo nas pracy kosztuje, natomiast ten efekt jest średni. To mogłoby być prowadzone po to, żeby też otwierać taką perspektywę, bo pomimo pewnej rutyny zawsze ona musi być rozbudowywana, zwłaszcza w obecnych czasach.

Dodatkowo jedna firma (z podregionu łomżyńskiego) podała jako formę współpracy ze szkołami udział we wspólnym projekcie. Projekt dotyczył pomysłu na własny biznes i brali w nim udział uczniowie z trzech szkół. Zdaniem przedsiębiorcy był on skutecznym sposobem przekazywania praktycznej wiedzy z biznesu do szkół, zaś współdziałanie w nim dało firmie korzyści promocyjne,

korzyści mentalne, utrzymywanie świadomości zmiany.

Biorących udział w wywiadach przedstawicieli małych i średnich przedsiębiorstw poproszono również o wskazanie, które formy współpracy okażą się najbardziej skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z przedsiębiorstw do szkół w przyszłości. Respondenci mogli wskazać wiele form. Nie byli zgodni w odpowiedziach, jednakże najczęściej widzieli tu praktyki i staże (cztery firmy) oraz kształcenie dualne (trzy firmy):

Moja odpowiedź to praktyka. Praktyka, która uczy i pokazuje, jak robić i co robić w tym zawodzie.

Wiedza przekazywana bezpośrednio na praktykach jest bardzo skuteczna.

Zdecydowanie na pierwszym miejscu jest ten system dualny.

Przedstawiciele badanych firm za przyszłościowe formy współpracy uznali także klasy patronackie, prowadzenie zajęć przez przedsiębiorców oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy, choć były to już pojedyncze wskazania:

Klasy partnerskie to jest fajna rzecz, bo można tam wypracować w dłuższym okresie dużo fajnych rzeczy.

Udział przedsiębiorców w zajęciach. Takie spotkanie w ramach lekcji z przedsiębiorcą mogłoby w krótkim okresie dać dużo ciekawych informacji.

Bo to zawsze by poszło później w dół, nauczyciele mogliby to przekazać swoim uczniom.

Jak stwierdzono wcześniej, tylko dwie z dziewięciu badanych firm przyznały, że współpracują także z uczelniami. Były to dwa podmioty z podregionu białostockiego, należące do grupy firm średnich. Ich współdziałanie ze szkołami wyższymi obejmowało:

- wspólne tworzenie programów studiów,
- wizyty studyjne studentów / kadry akademickiej,
- praktyki i staże,
- wykłady przedstawicieli biznesu,
- prace dyplomowe pisane na zlecenie firm,
- badania zlecone,
- projekty badawczo-rozwojowe,
- pośrednictwo pracy,
- studia dualne.

Obie firmy współpracują z uczelniami w formie wizyt studyjnych studentów / kadry akademickiej w siedzibie firmy, w zakresie praktyk i staży studenckich oraz przedstawicieli biznesu jako wykładowcy. W ich opinii są to formy współpracy bardzo skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do uczelni.

Jeżeli chodzi o wizyty studyjne, to oba przedsiębiorstwa współpracują z Politechniką Białostocką (PB), a jedno dodatkowo z Uniwersytetem w Białymstoku (UwB).

Oba podmioty uważają, że ta forma współpracy pozwala na dotarcie do studentów z informacją, że firma istnieje, czym się zajmuje i że może to być ich miejsce pracy. Z kolei jako problem został wskazany czas, który trzeba na te wizyty poświęcić, oraz kwestie organizacyjne, szczególnie ich dopasowanie do rozkładu zajęć studentów oraz do możliwości firmy:

Czasami też jest duża niechęć tych młodych ludzi, że muszą się przemieścić do nas, potem by wrócić na następne zajęcia, więc tu jest kwestia grafiku, ułożenia.

Kolejna forma współpracy to prowadzenie przez przedstawicieli firmy zajęć ze studentami. W tym wypadku także jedna z firm realizuje te działania na Politechnice Białostockiej, druga na PB oraz na UwB. Według obu firm jest to bardzo dobry sposób na przekazanie praktycznej wiedzy zarówno studentom, jak i nauczycielom akademickim – oczywiście jeśli uczestniczą oni w zajęciach lub je współprowadzą.

Firmy dostrzegają też dodatkowe korzyści z takiej współpracy. Jedna z nich uważa, że jest to promocja przedsiębiorstwa, druga zwróciła uwagę, że sprzyja to nabywaniu nowych kompetencji przez pracowników firmy, którzy muszą swoje praktyczne doświadczenie połączyć z wiedzą teoretyczną i znaleźć sposób na dotarcie do studenta. Problemem przy tej formie współpracy jest niedobór czasu, na który narzekają przedsiębiorcy, a także brak umiejętności przekazywania przez nich wiedzy. Co ciekawe, w tym przypadku bariery nie stanowią pieniądze, czyli otrzymywane wynagrodzenie:

Jest raczej szokiem, że się w ogóle dostaje pieniądze za to, bo jest to raczej takie podejście misyjne.

Ostatnią formą współpracy z uczelniami, którą realizują badane przedsiębiorstwa, są praktyki i staże studenckie. Obie firmy współpracują tylko z Politechniką Białostocką. Obie też uważają, że to bardzo skuteczny sposób na przekazywanie praktycznej wiedzy studentom, natomiast w mniejszym stopniu nauczycielom akademickim:

Student pracuje w naszym środowisku przez parę godzin, może normalnie poczuć ten charakter pracy, tę formę.

Myślę przez uczniów pośrednio (...). I na pewno to, co przekazuje student, jeżeli jest zainteresowanie ze strony prowadzącego zajęcia, jak tam było, no to daje informacje dla właśnie tego nauczyciela akademickiego.

Jako korzyść firmy wskazują dotarcie do studentów z wiedzą o nich, co zwiększa prawdopodobieństwo późniejszego aplikowania. Barię przy tej formie współpracy jest natomiast czas, który trzeba praktykantom poświęcić, oraz brak rzeczywistego zaangażowania niektórych studentów.

Jedna z firm dodatkowo współpracuje z Politechniką Białostocką w zakresie pisania prac dyplomowych na zlecenie oraz w ramach kształcenia dualnego. Firma uznaje obie te formy współdziałania za bardzo skuteczne sposoby na przekazywanie praktycznej wiedzy na uczelnię. Współpraca w zakresie pisania prac dyplomowych jest dobrym sposobem na przekazywanie wiedzy praktycznej uczelniom, bowiem student musi zdobyć wiedzę o różnych aspektach działania, firmy jednocześnie robiąc coś, co może jej się przydać:

Jeżeli temat jest bardzo pasujący do naszej firmy, do naszej branży, no to tutaj praca może coś wnieść, ten student może zrobić, jakieś tam obliczenia czy jakieś zestawienie.

Barię w rozwoju tej formy współpracy może być niechęć przedsiębiorstwa do dzielenia się ze studentami niektórymi informacjami czy technologiami ze względu na konkurencję.

Również studia dualne to dobra forma przekazywania wiedzy studentom, bowiem wiążą się oni z firmą na dłuższy czas. Jednocześnie po zakończeniu studiów takie osoby mają większe szanse na zatrudnienie w tym miejscu, jeżeli by się na to zdecydowały:

To trwa jakiś czas i ta osoba rzeczywiście może czegoś się nauczyć, bo to nie tylko tak wpadnie na parę dni, tylko ona jest dłużej. Do tej osoby się przyzwyczajamy, więc właściwie jest już takim naszym prawie pracownikiem.

Problemem, jaki dostrzega przedstawiciel firmy, jest natomiast to, że przedsiębiorstwo może przyjąć tylko ograniczoną liczbę studentów ze względu na warunki lokalowe.

Druga z firm dodatkowo współpracuje z uczelniami w zakresie badań zleconych, ekspertyz i wykorzystania infrastruktury uczelni, projektów badawczo-rozwojowych, współtworzenia programów studiów oraz pośrednictwa pracy.

Zdaniem pracownika przedsiębiorstwa badania zlecone i wykorzystanie infrastruktury uczelni jest skuteczną formą przekazywania praktycznej wiedzy z firm do szkoły wyższej, przede wszystkim do pracowników naukowych. Natomiast korzyścią dla firmy jest możliwość skorzystania z oprzyrządowania, które posiada uczelnia, a którym firma nie dysponuje. Badana firma współpracuje w taki sposób z Uniwersytetem w Białymstoku, Politechniką Białostocką oraz Politechniką Łódzką. Zdaniem respondenta ograniczeniem w rozwoju tej formy współpracy z regionalnymi szkołami wyższymi jest brak dopasowania ich specjalizacji i zainteresowań naukowych badaczy do problemów firmy. Dlatego przedsiębiorca czasami musi szukać partnerów do współpracy wśród uczelni spoza regionu:

Właśnie trafienie z tą tematyką, która by tak była w 100 procentach pokryta przez jedną i przez drugą stronę, jest trudne, bo mamy super oprzyrządowanie, mamy otwartych naukowców, natomiast nie jest to z kolei materiał, który oni przerabiają, na którym znają się.

Trzy pozostałe formy współpracy ze szkołami wyższymi, które dodatkowo realizuje firma, a więc udział przedstawicieli firmy w tworzeniu programów nauczania, projekty badawcze i rozwojowe oraz pośrednictwo pracy przedstawiciel firmy ocenił jako średnio skuteczne przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z firmy na uczelnię. Jego zdaniem udział przedstawicieli

pracodawców w tworzeniu programów studiów i wprowadzaniu nowych przedmiotów mija się z celem, jeżeli później te przedmioty nie będą prowadzone przez praktyków. Z kolei pośrednictwo pracy nie ma nic wspólnego z przekazywaniem wiedzy praktycznej. Jest to informowanie o firmie jako takiej, ale według ankietowanego w przypadku jego firmy w ogóle się nie sprawdza. Jeżeli chodzi o projekty badawcze i rozwojowe, to jest to przekazywanie sobie wiedzy nawzajem, jednakże zdarzają się one bardzo rzadko.

Biorąc pod uwagę formy współpracy firm ze szkołami wyższymi wskazane w podrozdziale 3.2, należy zauważyć, że żadna z badanych firm nie współpracuje w zakresie doktoratów wdrożeniowych, kierunków dedykowanych, patronatów nad kierunkiem studiów oraz kursów edukacyjnych.

Zdaniem przedstawicieli tych dwóch przedsiębiorstw formą współpracy, która może okazać się najbardziej skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy w przyszłości, są przede wszystkim studia dualne:

Wydaje mi się, że to by było najbardziej takie otwierające tę taką relację (...) właśnie są taką nowością właściwie, ale na razie sprawdzają się.

Jedna z firm dodała także praktyki i staże oraz doktoraty wdrożeniowe:

Na pewno te staże i praktyki. Zdecydowanie te zajęcia prowadzone ze studentami, najlepiej w firmie. Studenci zupełnie inaczej pracują, jak są tutaj

Podsumowując, należy stwierdzić, że badane przedsiębiorstwa podejmują współpracę przede wszystkim ze szkołami na poziomie ponadpodstawowym, wybierając różnorodne formy współdziałania. W ich opinii w większości są one skuteczne w przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do szkół.

3.7. Formy współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w opinii przedstawicieli administracji publicznej

W ramach badania przeprowadzono także pogłębione wywiady indywidualne z przedstawicielami administracji publicznej. Do udziału w badaniu zaproszono przedstawiciela Wojewódzkiego Urzędu Pracy (WUP) w Białymstoku – kierownik Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej oraz pracownika Urzędu Marszałkowskiego (UM) Województwa Podlaskiego – kierownik Referatu Oceny i Wyboru Projektów z zakresu Edukacji.

Oceniając formy współpracy szkół zawodowych (branżowych, techników) oraz CKU pod względem ich skuteczności w przekazywaniu praktycznej najnowszej wiedzy z biznesu do edukacji, obie respondentki uznały, że sposoby bardzo skuteczne to staże i praktyki w firmach oraz kształcenie dualne. Dodatkowo zdaniem przedstawicielki WUP są to również klasy patronackie, organizowanie/fundowanie stypendiów najlepszym uczniom oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli przez przedstawicieli firm. Natomiast według przedstawicielki UM są to realizacja przedmiotów teoretycznych w firmie lub prowadzenie przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firmy w szkole oraz wyposażenie przez firmę szkolnej pracowni, a także wspólne działania promocyjne szkolnictwa oraz doradztwa zawodowego. W tych formach zdaniem respondentek zachodzi bezpośredni transfer praktycznych umiejętności i wiedzy:

Chyba najbliższej tutaj, w tych formach, z firmą, ze środowiskiem, z pracą... Też z pracownikami.

Wydaje mi się, że one polegają na takim praktycznym przekazywaniu praktycznej wiedzy, nie teorii tylko w praktyce, czyli można tego samemu dotknąć i zobaczyć, jak się coś robi. I według mnie to dlatego one są takie najbardziej skuteczne.

Respondentki zgodziły się jednocześnie, że takie formy jak wycieczki/wizyty studyjne, organizacja pokazów (na przykład) sprzętu w szkołach, wyposażenie pracowni, organizowanie konkursów zawodowych czy udział przedstawicieli firmy w egzaminach są średnio skuteczne przy przekazywaniu wiedzy z biznesu do szkół. Wyjaśniły, że na przykład wycieczki i wizyty studyjne

mają bardziej taką pogładową, może mniej oddziałującą funkcję, też mniejsza ta ekspozycja na środowisko firmy. Natomiast konkursy zawodowe nie dają takiej praktycznej wiedzy, która jest potrzebna później na rynku pracy. Oczywiście one zapoznają z tym, jak działają te firmy na rynku, natomiast nie służą takiemu przekazaniu wiedzy.

Zdaniem obu rozmówczyń formą współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorstwami, która może okazać się najbardziej skuteczna przy przekazywaniu praktycznej wiedzy z biznesu do placówek edukacyjnych w przyszłości, są praktyki i staże. Przedstawicielka WUP dodatkowo wskazała doskonalenie zawodowe nauczycieli przez firmy, a reprezentantka UM – kształcenie dualne:

Praktyki, staże, wszystkie praktyczne zajęcia dla uczniów – też chyba to jest coś co, co może być bezpośrednio związane z transferem, przekazywaniem wiedzy.

Patrząc na deficyt nauczycieli kształcenia zawodowego, no to myślę, że w tym doskonaleniu, kształceniu nauczycieli prawdopodobnie jest przyszłość.

Ostatnie lata pokazały, że sama teoria nic nie da, i teraz właśnie znowu jest powrót do takiego kształcenia w formie dualnej.

Zdaniem przedstawicielki Urzędu Marszałkowskiego najbardziej zainteresowane współpracą z placówkami edukacyjnymi przy przekazywaniu wiedzy są firmy duże i średnie z branż metalowej, maszynowej, elektrycznej oraz informatycznej. Jednocześnie uznała, że:

Małe może mniej z racji na ograniczenie jakieś tam też i kadrowe – mogą mieć mniejsze możliwości.

Przedstawicielka WUP dodała, że szkoły najchętniej współpracują właśnie z dużymi przedsiębiorstwami:

Małe firmy dużo mniej chętnie współpracują, ponieważ dla nich to się wiąże z wyznaczeniem kogoś, kto będzie opiekunem stażystów tych uczniów, którzy są na stażu, a w małej firmie zazwyczaj jest tylko kilka osób i nie ma takich zasobów, żeby to zrobić, więc w tych większych firmach jest współpraca łatwiejsza. Natomiast też ostatnio słyszałam taki głos, że firmy te takie małe, jednoosobowe, zwłaszcza usługowe (...) to tak naprawdę kształcą swoją konkurencję.

Z kolei jeżeli chodzi o placówki edukacyjne najbardziej zainteresowane współpracą, to zdaniem respondentki z WUP są to szkoły zawodowe, które mają odpowiednią bazę zawodową albo chcą ją rozwinąć pod kątem konkretnej specjalizacji, zawodu. Respondentka uważa, że wspólnymi działaniami najbardziej zainteresowane są szkoły z terenu Białegostoku i powiatu białostockiego. Natomiast przedstawicielka Urzędu Marszałkowskiego dodała, że do współpracy przystępują szkoły o różnym profilu kształcenia, na przykład mechanicznym, gastronomicznym, weterynaryjnym czy też finansowym. Nie ma w tym obszarze ograniczeń.

Przedstawicielki administracji zapytano także o to, co ich organizacje mogą zrobić w zakresie inicjowania, wspierania i rozszerzania współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorstwami. W opinii przedstawicielki WUP pierwszą grupą działań tego podmiotu są działania globalne, związane z wpływem na politykę rynku pracy, czyli dostarczanie informacji i wiedzy na temat rynku pracy, które wykorzystują zarówno szkoły, jak i przedsiębiorstwa, poszukując partnera do współpracy. Jednocześnie

jest trochę takich działań, które urząd z racji swoich wykonywanych zadań też podejmuje albo tylko z pracodawcami, albo tylko ze szkołami... ze szkołami mniej. Natomiast nie zawsze są to działania takie, które dotyczą wszystkich stron naraz, czyli i szkół, i przedsiębiorców, i też do tego jeszcze urząd.

Działania WUP polegają także na opiniowaniu kierunków kształcenia, poradnictwie zawodowym, organizowaniu działań promocyjnych w zakresie, z jednej strony – kształcenia zawodowego, z drugiej zaś – dotyczących ofert pracodawców. Urząd pracy może także organizować konkursy zawodoznawcze. Zdaniem respondentki placówki edukacyjne i firmy podejmują współpracę zazwyczaj samodzielnie i to wychodzenie z propozycją wspólnych działań nie jest właściwie potrzebne. Jednakże urząd zainicjował powołanie Partnerstwa Lokalnego na Rzecz Promocji Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w Województwie Podlaskim, a partnerstwo to zrzesza podmioty zarówno z systemu edukacji, jak i firmy oraz organizacje pracodawców. Dodatkowo w ramach Krajowego Planu Odbudowy (KPO) powstały sieci: Podlaska Sieć Rozwoju Kształcenia oraz Podlaska Sieć Doradztwa Zawodowego, w których uczestniczą zarówno podmioty edukacyjne, jak i organizacje pracodawców:

Sieci mają na celu wzmocnienie tej współpracy, pokazywanie dobrych praktyk i upowszechnianie tych dobrych praktyk w ramach działań sieciowych, tworzenie różnych rekomendacji do dalszych działań – czy to właśnie w dziedzinie kształcenia, czy rynku pracy.

Natomiast według ekspertki z WUP w Białymstoku przykładem działania wspierającego już nawiązaną współpracę może być projekt stypendialny, który urząd obecnie realizuje, a w ramach którego młodzieży szkół zawodowych wypłacane są stypendia za wyniki w nauce:

Stypendia te są taką formą premiowania szkolnictwa, kierunków zawodowych i szkół zawodowych.

Z kolei przedstawicielka UM stwierdziła, że urząd umożliwia realizację wielu działań w ramach ogłaszanych projektów:

My umożliwiamy im zrobienie na przykład wizyty studyjnej. Szkoły rzadko to pewnie robią, bo nie ma na to zwyczajnie funduszy. W ramach projektów mogą takie działania zrobić.

Respondentka dodała, że są ogłaszane nabory w ramach projektów skierowanych do szkół:

I tam premiujemy współpracę szkół z pracodawcami w różnej formie – głównie nas interesują staże uczniowskie, ale też współpraca taka jak wizyty studyjne czy inne formy. Jeżeli szkoły mają już nawiązaną albo chcą kontynuować inną współpracę, albo mają pomysły na inną współpracę, to jak najbardziej umożliwiamy realizację tego w projektach, które mogą do nas składać także.

Badana podkreśliła, że w zakresie wspierania już istniejącej współpracy pomiędzy szkołami i przedsiębiorstwami Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego wspiera finansowo między innymi staże uczniowskie i kursy zawodowe, aby współdziałające instytucje mogły zrealizować jak najwięcej tych inicjatyw. To wsparcie finansowe w największej mierze dotyczy kształcenia zawodowego.

Następnie obie respondentki zapytano o ich opinię na temat form współpracy szkół wyższych z przedsiębiorstwami. Przedstawicielka UM nie podjęła się oceny poszczególnych form współpracy uczelni z biznesem. Stwierdziła jedynie, że finansowanie uczelni odbywa się na poziomie krajowym, dlatego też urząd nie ma żadnego przewidzianego wsparcia dla tych placówek w swoim programie – może jedynie wesprzeć szkoły ponadpodstawowe w nawiązaniu współpracy z uczelniami:

Finansowanie wspierania uczelni jest na poziomie krajowym. Dlatego nie mamy w swoim programie. Wyznacza to linia demarkacyjna między wsparciem krajowym a regionalnym.

I po prostu my nie mamy środków na uczelnie wyższe. (...) Natomiast do uczelni od nas pieniądze nie idą.

Z kolei respondentka z WUP uznała, że do form współpracy bardzo skutecznych pod względem przekazywania wiedzy praktycznej z biznesu na uczelnie zaliczyć można: kierunki dedykowane, praktyki i staże, kursy edukacyjne dla studentów i kadry akademickiej organizowane przez firmę, pośrednictwo pracy oraz studia dualne. Ocenę swoją uzasadniła tym, że służą one najbardziej potrzebom pracodawców, a z drugiej strony ułatwiają potem studentom uzyskanie pracy.

Pozostałe wskazane formy, czyli tworzenie programów nauczania, wizyty studyjne, wykorzystanie przedstawicieli biznesu jako wykładowców, prace dyplomowe pisane na zlecenie firmy, doktoraty wdrożeniowe, patronaty nad kierunkiem studiów, badania zlecone, ekspertyzy oraz projekty badawcze i rozwojowe, ocenione zostały jako średnio skuteczne, ponieważ nie ma w nich praktycznego komponentu.

Za formy najbardziej skuteczne w zakresie przekazywania wiedzy z biznesu do uczelni w przyszłości respondentka uznała praktyki i staże, studia dualne oraz kierunki dedykowane, a także kursy edukacyjne:

Praktyki, staże, kierunki dedykowane, studia dualne – to jest coś, co myślę, że mogłoby służyć w przyszłości (...) też kursy edukacyjne. Jako forma zdobywania dodatkowych uprawnień na przykład dla studentów to coś, co (...) takie mini kompetencje rozwijane w różnych formach, też chyba służyłoby w przyszłości.

Badana stwierdziła, że współpraca między uczelniami a biznesem układa się na tyle skutecznie, że podmioty te nie potrzebują pomocy WUP w jej nawiązywaniu czy wspieraniu:

Natomiast jeżeli ktoś do nas się zgłasza z taką inicjatywą i potrzebą, to jak najbardziej tę współpracę możemy ułatwiać, bo mamy też kontakt z jednej strony z firmami, z drugiej strony z uczelniami.

Respondentki zapytano także o to, jakie inne jednostki publiczne mogłyby wspierać współpracę szkół i uczelni z biznesem i w jaki sposób. Zdaniem przedstawicielki WUP są to z pewnością organy prowadzące szkoły, urząd miasta, urząd marszałkowski, a także powiatowe urzędy pracy, które

mogłyby finansowo wspierać (...), instrumenty różne, takie jak chociażby staże, bo takie rzeczy realizują urzędy pracy.

Z kolei przedstawicielka UM wskazała kuratorium oświaty, wojewódzki urząd pracy, a także szkoły wyższe:

Kuratorium oświaty, bo oni mają jednak szeroki obszar działalności, więc mogą dawać informacje, też zachęcać, co szkoły mogą jeszcze zrobić. Mogą też informować o naszych naborach na środki unijne czy organizować konferencje czy inne spotkania. Wojewódzki urząd pracy może też tutaj dużą rolę odegrać – zwłaszcza przy rozwoju doradztwa zawodowego. (...) uczelnie też jak najbardziej, ponieważ mogą przekazywać też taką wiedzę, bardziej szerszą do nauczycieli, którzy później będą realizować zadania.

Do grona innych organizacji, które mogą być zaangażowane we wspieranie współpracy między placówkami edukacyjnymi i biznesem oraz wykorzystywane do transferu praktycznej wiedzy, respondentki zaliczyły organizacje otoczenia biznesu, organizacje pracodawców, klastry różnych branż, rzemiosło oraz centra edukacji nauczycieli, a także Białostocką Fundację Kształcenia Kadr, Izbę Rzemieślniczą i Przedsiębiorczości w Białymstoku, jak również fundacje regionalne i stowarzyszenia, które pomagają pisać projekty i inicjują współpracę z przedsiębiorcami.

4. Wnioski

Przeprowadzona analiza pozwoliła zrealizować założone cele, a w konsekwencji sformułować liczne wnioski zarówno o charakterze ogólnym, jak i odnoszące się do województwa podlaskiego, dotyczące form współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami.

4.1. Wnioski o charakterze ogólnym

1. **Przepisy prawa nakładają na placówki edukacyjne obowiązek współpracy z podmiotami otoczenia, w szczególności z przedsiębiorstwami**

Współpraca z przedsiębiorcami jako pracodawcami to nie tylko dobra wola podmiotów edukacji, ale także obowiązek wynikający z przepisów prawa. W stosunku do placówek edukacyjnych na poziomie ponadpodstawowym reguluje to prawo oświatowe. Do podmiotów szkolnictwa wyższego nie ma takiego bezpośredniego odwołania, jednakże pewnych działań uczelnia nie może podjąć (np. utworzenie nowego kierunku studiów) bez udziału pracodawców.

2. **Placówki edukacyjne mogą współpracować z przedsiębiorstwami w bardzo wielu formach**

Uregulowania prawne, chociaż wskazują niezbędne lub sugerują przykładowe formy współpracy, nie ograniczają jednak podmiotów edukacji co do wyboru także innych sposobów wspólnych działań. Analiza literatury i praktyka pokazują szeroki wachlarz form współpracy. Ta różnorodność pozwala na dopasowanie realizowanych sposobów współdziałania do preferencji i możliwości obu stron.

3. **W proces transferu wiedzy z przedsiębiorstw do placówek edukacyjnych – obok tych dwóch kooperantów – zaangażowane są także często inne podmioty, przede wszystkim organy administracji publicznej oraz organizacje przedsiębiorców**

Ważną rolę w inicjowaniu i wspieraniu współpracy między edukacją a biznesem, a tym samym w transferze wiedzy z firm do szkół mogą odgrywać podmioty otoczenia, szczególnie organy administracji publicznej oraz organizacje przedsiębiorców. Realizują one zadania z zakresu organizowania tej współpracy, jej finansowania oraz promowania.

4. **Brakuje literatury dotyczącej form współpracy edukacji z biznesem**

Literatura dotycząca form współpracy edukacji z biznesem nie jest bogata. Przeważają krótkie informacje w Internecie, artykuły, które podchodzą do tego zagadnienia w sposób bardzo ogólny, oraz opracowania, które charakteryzują co prawda sposoby współdziałania, jednak najczęściej pod względem ilościowym. Brakuje natomiast informacji dotyczących istoty poszczególnych form współpracy, ich specyfiki.

4.2. Wnioski dotyczące form współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie podlaskim

1. **Placówki edukacyjne w województwie podlaskim (zarówno szkoły na poziomie ponadpodstawowym, jak i szkoły wyższe) współdziałają z przedsiębiorstwami na wiele sposobów**

Przeprowadzona analiza pokazała, że zarówno szkoły branżowe, technika, centra kształcenia ustawicznego, jak i szkoły wyższe nie ograniczają współpracy z przedsiębiorstwami do jednej formy współdziałania.

W przypadku szkół na poziomie ponadpodstawowym (szkoły branżowe, technika oraz centrum kształcenia ustawicznego) na jedenaście analizowanych form współpracy jedna ze szkół ponadpodstawowych wykorzystwała wszystkie formy współdziałania, dwie współdziałały na dziesięć sposobów, kolejne dwie – na dziewięć sposobów, jedna – na osiem sposobów, trzy na siedem sposobów, dwie – na sześć sposobów, dwie na pięć sposobów, dwie na cztery sposoby, jedna – na trzy sposoby i dwie pozostałe szkoły współdziałały na dwa sposoby. Ponadto jedna szkoła ponadpodstawowa podjęła współpracę w innej dodatkowej formie. Jeżeli chodzi o szkoły wyższe, to z dwunastu analizowanych podstawowych form współpracy jedna z sześciu uczelni współdziałała na jedenaście sposobów, jedna – na dziesięć sposobów, a cztery pozostałe – na osiem sposobów. Dodatkowo cztery uczelnie podjęły współdziałanie także w dodatkowych, specyficznych formach.

2. **Najpopularniejsze formy współdziałania w poszczególnych rodzajach szkół ponadpodstawowych różnią się od siebie**

W przypadku szkół branżowych pierwszego stopnia wszystkie placówki współdziałały z przedsiębiorstwami w ramach praktyk i staży, kształcenia dualnego, organizowania wycieczek i wizyt studyjnych, doskonalenia zawodowego nauczycieli przez firmy, organizowania wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa zawodowego i doradztwa zawodowego, a także poprzez udział przedstawicieli firm w egzaminach. Wszystkie badane technika współdziałały z przedsiębiorstwami, organizując praktyki i staże oraz wycieczki / wizyty studyjne.

Wszystkie centra kształcenia ustawicznego współdziałały z biznesem w ramach kształcenia dualnego, realizacji niektórych przedmiotów teoretycznych w firmach lub prowadzenia niektórych przedmiotów zawodowych przez przedstawicieli firm w szkołach, pokazów sprzętu firmy w szkołach lub wyposażaniu pracowni w szkole oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli przez przedstawicieli firm.

Różnice te wynikają ze specyfiki poszczególnych grup placówek edukacyjnych.

3. **Najpopularniejszymi formami współpracy w przypadku szkół wyższych są praktyki i staże studentów w firmach, udział przedstawicieli pracodawców w tworzeniu programów studiów, prowadzenie zajęć ze studentami przez przedstawicieli biznesu, wizyty studyjne studentów w firmach oraz pośrednictwo pracy**

W tych formach współdziałały z biznesem wszystkie analizowane uczelnie. Są to proste formy współpracy, które nie wymagają dużego zaangażowania organizacyjnego i finansowego, a jednocześnie współpraca ta nie musi być długotrwała. Bez wspólnych działań w zakresie praktyk i staży oraz udziału przedstawicieli pracodawców w tworzeniu programu studiów uczelnie nie mogłyby funkcjonować.

4. **Placówki edukacyjne współpracują z dużą liczbą przedsiębiorstw**

Aby zapewnić wszystkim uczniom/studentom możliwość kontaktu z praktyką, podmioty edukacyjne są zmuszone nawiązywać współpracę z dużą liczbą przedsiębiorstw. Szkoły nie potrafią określić, ile jest to firm. Są to podmioty z branż korespondujących z profilami kształcenia poszczególnych szkół.

5. **Na podstawie przeprowadzonej analizy nie można określić, jakie przedsiębiorstwa są najbardziej skłonne do współpracy z placówkami edukacyjnymi w regionie**

Badane podmioty edukacyjne miały różne zdania co do wielkości firm, które są najbardziej skłonne do współpracy. Część placówek uznała, że nie ma tu jakiejś prawidłowości i wszystkie firmy, niezależnie od liczby zatrudnionych, są chętne do współpracy. Niektóre szkoły wskazywały większe zainteresowanie firm małych, inne – firm dużych. Nie

zauważono przy tym znaczących zależności pomiędzy lokalizacją szkoły w określonym podregionie, a jej opinią o wielkości firm najbardziej chętnych do współpracy.

6. **Najbardziej skuteczne pod względem przekazywania praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji są w opinii przedstawicieli szkół z poziomu ponadpodstawowego praktyki i staże, wizyty studyjne oraz organizowanie wspólnych działań promocyjnych dotyczących szkolnictwa i doradztwa zawodowego**

Sposoby uznane za najbardziej skuteczne są jednocześnie najpopularniejszymi formami współpracy placówek edukacyjnych z biznesem. Oprócz praktyk i staży są to formy, które mogą być realizowane doraźnie, bez konieczności podejmowania współpracy na długi okres.

7. **Najwyżej ocenionymi przez przedstawicieli uczelni pod względem skuteczności w przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do szkół wyższych formami współpracy są praktyki i staże, prowadzenie zajęć ze studentami przez przedstawicieli biznesu oraz wizyty studyjne w firmach**

Za najskuteczniejsze przy transferze wiedzy z biznesu do szkół wyższych przedstawiciele uczelni uznali trzy z najpopularniejszych form współpracy. Pozwalają one na bezpośredni kontakt studentów z wiedzą praktyczną i z codziennymi problemami zakładów pracy.

8. **Przedstawiciele przedsiębiorstw i placówek edukacyjnych mają odmienne zdania na temat tego, które z realizowanych obecnie form współpracy są najbardziej skuteczne w zakresie przekazywania praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji**

Według przedsiębiorców najbardziej skuteczne pod względem przekazywania praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji formy współpracy realizowane obecnie to w ramach współpracy ze szkołami wyższymi – praktyki i staże, wizyty studyjne oraz prowadzenie zajęć przez przedstawicieli przedsiębiorstw, natomiast w odniesieniu do szkół ponadpodstawowych – praktyki i staże oraz kształcenie dualne. Opinia przedstawicieli biznesu różni się więc od przedstawionych wcześniej ocen przedstawicieli placówek edukacyjnych.

9. **Podlaskie przedsiębiorstwa z sektora MŚP współpracują z podmiotami edukacyjnymi w ograniczonym co do liczby form, jak i liczby szkół zakresie**

Analiza pokazała, że spośród dziewięciu przedsiębiorstw tylko trzy współdziałają z placówkami na poziomie ponadpodstawowym w więcej niż czterech formach, w tym wszystkie firmy przyjmują uczniów na praktyki, a sześć (z dziewięciu) realizuje także kształcenie dualne.

Ze szkołami wyższymi współpracują natomiast tylko dwie firmy (średniej wielkości, z podregionu białostockiego). Są to przede wszystkim działania dotyczące praktyk i staży, wizyt studentów w firmach oraz prowadzenia zajęć na uczelni przez przedstawicieli biznesu. Współpraca podlaskich firm z sektora MŚP ogranicza się jednocześnie do niewielkiej liczby placówek edukacyjnych – są to zazwyczaj jedna lub dwie wybrane szkoły.

10. **Zarówno przedstawiciele placówek edukacyjnych, jak i przedsiębiorcy widzą korzyści ze współpracy**

Analiza wykazała, że podjęta współpraca – niezależnie od formy – przynosi obu stronom określone korzyści pod względem transferu wiedzy z biznesu do edukacji, nawet jeśli nie są one bardzo spektakularne. Najczęściej wymieniane były: budowanie wizerunku firmy, możliwość przedstawienia uczniom/studentom codziennej pracy w firmie, możliwość wpływania przez firmę na zakres wiedzy i kompetencji uczniów/studentów, a w konsekwencji przyszłych absolwentów szkół, możliwość kształcenia kadr na własne potrzeby przedsiębiorstw, promowanie szkół i większa ich atrakcyjność w odbiorze kandydatów.

11. **Każdy z kooperantów dostrzega bariery w rozwoju większości form współdziałania**
Analiza potwierdziła, że zarówno placówki edukacyjne, jak i przedsiębiorstwa dostrzegają pewne bariery w rozwijaniu większości form współpracy. Najczęściej wskazywanymi przeszkodami były problemy finansowe (konieczność finansowania współpracy) i organizacyjne, w tym czas, jaki firmy muszą zarezerwować na realizowanie zobowiązań w poszczególnych rodzajach współpracy.
12. **Analiza pokazała, że podmioty administracji publicznej mogą podejmować różne działania na rzecz wspierania współpracy pomiędzy placówkami edukacyjnymi i przedsiębiorcami, jednakże rzeczywista aktywność w tym zakresie jest ograniczona**
Przedstawiciele administracji wskazali wiele możliwych sposobów wspierania współpracy między edukacją a biznesem. Okazuje się jednak, że podejmowanie działań w tym zakresie w dużej mierze zależy od inicjatywy samych zainteresowanych, która jest ograniczana przez zbyt małą aktywność podmiotów wspierających.
13. **Przedstawiciele przedsiębiorstw i placówek edukacyjnych mają odmienne zdania odnośnie do form współpracy najbardziej skutecznych w ramach przekazywania praktycznej wiedzy z biznesu do edukacji w przyszłości**
Zdaniem przedstawicieli przedsiębiorstw w odniesieniu do współpracy ze szkołami na poziomie ponadpodstawowym metodami najsukuteczniejszymi w przekazywaniu praktycznej wiedzy z firm do placówek edukacyjnych w przyszłości będą praktyki oraz kształcenie dualne. Jednakże opinie przedstawicieli poszczególnych rodzajów szkół tylko nieznacznie pokrywają się z przewidywaniami przedsiębiorców. Według reprezentantów szkół branżowych pierwszymi takimi formami będą zajęcia z doradztwa zawodowego, organizowanie pokazów sprzętu, konkursy zawodowe, a także fundowanie stypendiów przez firmy. W opinii przedstawicieli techników miałyby to być stypendia, udział przedstawicieli firm w egzaminie, a także praktyki i staże. Z kolei przedstawiciele CKU wskazali wizyty studyjne, praktyki zawodowe, szkolenia nauczycieli, ponadto współpracę dotyczącą wymiany technologii, narzędzi i informacji.
Według przedsiębiorców w ramach współpracy z uczelniami metodami najsukuteczniejszymi w przyszłości będą studia dualne, a w drugiej kolejności praktyki i staże oraz doktoraty wdrożeniowe. Z kolei uczelnie uważają, że takimi formami współdziałania staną się praktyki i staże oraz prowadzenie zajęć przez praktyków.

5. Rekomendacje

Przeprowadzona analiza oraz sformułowane wnioski pozwalają na wskazanie szeregu rekomendacji pod adresem podmiotów zaangażowanych w proces transferu wiedzy pomiędzy biznesem a placówkami edukacyjnymi.

1. **Rezygnacja z ewentualnych dodatkowych regulacji prawnych w zakresie obowiązku współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorstwami**

Prawo w ogólny sposób wskazuje na konieczność współpracy placówek edukacyjnych z pracodawcami, w tym z przedsiębiorstwami. Rekomenduje się, aby nie zwiększać zakresu uregulowań prawnych w tym zakresie. Prawo powinno wyznaczać jedynie kierunki współpracy, ale ich nie narzucać, bowiem może to zniechęcić obie strony do podejmowania wspólnych działań.

Adresaci rekomendacji: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Izba Rzemieśnicza, Cech Rzemiosł Różnych

2. **Upowszechnianie wiedzy na temat możliwych form współdziałania i korzyści, jakie obie strony mogą wynieść z poszczególnych rodzajów współpracy**

Praktyka pokazuje, że placówki edukacyjne podejmują współpracę z przedsiębiorstwami najczęściej w formach najprostszych. Nie musi być to jednak spowodowane brakiem chęci do zaangażowania się, a może wynikać z niedoinformowania na temat innych form kooperacji. Dlatego rekomenduje się upowszechnianie informacji na temat różnych form współdziałania, prezentowanie dobrych praktyk, w tym przykładów zagranicznych. Działalność taką mogą podjąć podmioty administracji publicznej oraz organizacje pracodawców, a nawet podmioty sektora NGO. Proponuje się organizowanie szkoleń i konferencji w tym zakresie, wizyty studyjne, także zagraniczne, wydawanie publikacji. Rezultatem takich działań powinno być podniesienie poziomu wiedzy zarówno placówek edukacyjnych, jak i przedsiębiorców, a tym samym przekonanie, że formy współpracy można dopasować do własnych potrzeb i możliwości.

Adresaci rekomendacji: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, placówki edukacyjne, przedsiębiorstwa, organizacje otoczenia biznesu, Kuratorium Oświaty, administracja publiczna – poziom regionalny, podmioty sektora NGO

3. **Stworzenie strategii rozwoju współpracy placówek edukacyjnych z przedsiębiorstwami w województwie, podregionach**

Proponuje się stworzenie dokumentu, w którym władze lokalne przedstawią swoje podejście do rozwoju poszczególnych form współpracy edukacji z biznesem w kontekście specyfiki województwa i kierunków jego rozwoju. Taki dokument może zachęcić do współpracy zarówno placówki edukacyjne, jak i przedsiębiorców, wzmacniając ich przekonanie, że podejmują działania korzystne dla całego regionu.

Adresaci rekomendacji: władze lokalne, organizacje otoczenia biznesu, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna, Kuratorium Oświaty

4. **Zwiększenie aktywności podmiotów mających wpływ na nawiązywanie i rozszerzanie współpracy między sektorem edukacji a przedsiębiorstwami**

W animowaniu współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorstwami mogą uczestniczyć podmioty administracji publicznej, organizacje pracodawców czy sektora pozarządowego. Powinny one zwiększyć zakres swojego zaangażowania, nie ograniczając się jedynie do pozyskiwania środków zewnętrznych (w ramach programów rządowych,

funduszy unijnych) na organizację takiej współpracy. Rekomenduje się działania mające na celu inicjowanie kontaktów między stronami zainteresowanymi współpracą i nawiązanie relacji między nimi. Proponuje się przykładowo spotkania przedstawicieli takich podmiotów z władzami szkół, uczelni, mające na celu przekazywanie wiedzy o możliwościach współpracy z sektorem biznesu oraz firmach, które chciałyby taką współpracę podjąć. Sugeruje się także organizowanie dwustronnych spotkań: przedstawicieli placówek edukacyjnych i biznesu, aby mogli oni na przykład wymienić się informacjami na temat lokalnego rynku pracy, możliwości dopasowania swoich działań do nowych sytuacji czy też podjęcia wspólnych inicjatyw. Możliwe jest także utworzenie odpowiednich narzędzi, na przykład interaktywnych baz, które pozwolą zainteresowanym stronom na znalezienie partnerów do współpracy.

Adresaci rekomendacji: administracja publiczna, organizacje otoczenia biznesu, placówki edukacyjne, Izba Rzemieślnicza, Cech Rzemiosł Różnych

5. **Monitorowanie form współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorstwami na poziomie województwa i podregionów**

Wspieranie współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorstwami wymaga uprzedniego rozpoznania sytuacji w zakresie możliwych działań. Rekomenduje się więc prowadzenie czynności monitorujących poziom i kierunki rozwoju tej współpracy, w tym zbieranie opinii obu zaangażowanych stron na temat barier i problemów występujących w poszczególnych rodzajach współpracy. Pozwoli to na wybór efektywnych sposobów wsparcia, dostosowanych do konkretnych warunków (społecznych, gospodarczych), w których ta współpraca się odbywa.

Adresaci rekomendacji: administracja publiczna, organizacje otoczenia biznesu, Kuratorium Oświaty, organizacje NGO

6. **Powołanie lokalnych partnerstw edukacyjno-biznesowych**

Rekomenduje się tworzenie stałych forów współpracy między placówkami edukacyjnymi, przedsiębiorstwami i samorządami, które będą platformą do wymiany informacji, planowania wspólnych działań i dostosowywania programów nauczania do potrzeb rynku pracy.

Adresaci rekomendacji: placówki edukacyjne, przedsiębiorstwa, organizacje otoczenia biznesu, organizacje NGO, administracja publiczna.

7. **Wsparcie finansowe współpracy w ramach praktyk i staży**

Jedną z najbardziej skutecznych form przekazywania praktycznej wiedzy z biznesu do szkół (niezależnie od poziomu) okazały się praktyki i staże. Rekomenduje się więc wspieranie rozwoju tej formy współpracy. Bardzo ważnym elementem zachęcającym do niej przedsiębiorców wydaje się odpowiedni system motywacyjny, który będzie przede wszystkim rekompensował przedsiębiorcom ponoszone przez nich koszty. W przeciwnym razie nie będą oni chcieli podejmować współpracy lub będą traktować uczniów/studentów przede wszystkim jako źródło taniej siły roboczej.

Adresaci rekomendacji: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, administracja publiczna, organizacje otoczenia biznesu.

8. **Rozszerzenie i usystematyzowanie programów praktyk oraz staży uczniowskich**

Należy dążyć do tworzenia długofalowych partnerstw, w ramach których przedsiębiorstwa oferują regularne i zorganizowane programy praktyk dostosowane do kierunków kształcenia. Placówki edukacyjne powinny wspierać uczniów w przygotowaniu do praktyk – między innymi poprzez zajęcia z doradztwa zawodowego i miękkich kompetencji.

Adresaci rekomendacji: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, placówki edukacyjne, przedsiębiorstwa, organizacje otoczenia biznesu, doradcy zawodowi.

9. **Zwiększenie liczby i różnorodności wizyt studyjnych oraz lekcji w środowisku pracy**
Przedsiębiorstwa i placówki edukacyjne powinny wspólnie organizować cykliczne wycieczki zawodoznawcze, prezentacje zawodów oraz lekcje prowadzone przez przedstawicieli firm bezpośrednio w zakładach pracy. Tego typu działania pozwalają uczniom lepiej zrozumieć specyfikę różnych zawodów i wymagań branżowych, a przede wszystkim dają szansę zapoznania się z nowoczesnymi technologiami w przedsiębiorstwach.

Adresaci rekomendacji: placówki edukacyjne, organizacje otoczenia biznesu, przedsiębiorstwa.

10. **Wsparcie finansowe współpracy w formie kształcenia dualnego**

W opinii przedsiębiorców bardzo skuteczną formą współpracy jest i będzie kształcenie dualne. W tym wypadku rekomenduje się również podniesienie poziomu rekompensaty ponoszonych przez przedsiębiorców kosztów, związanych z obecnością uczniów w firmie. Zachęci to pracodawców do włączania się we współpracę w tej formie.

Adresaci rekomendacji: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, administracja publiczna.

11. **Podejmowanie innych działań mających na celu zachęcenie przedstawicieli pracodawców do szerszego angażowania się we współpracę z sektorem edukacji**

W sytuacji ograniczonego zainteresowania przedsiębiorstw współpracą z placówkami edukacyjnymi szkoły i uczelnie powinny wykazać większą inicjatywę w zachęcaniu firm do różnych form współdziałania. Sugeruje się wykorzystanie różnych kanałów komunikacji, na przykład kontaktów bezpośrednich, własnych stron internetowych czy mediów społecznościowych, które będą informowały pracodawców o możliwości podjęcia różnych form współpracy.

Adresaci rekomendacji: administracja publiczna, Kuratorium Oświaty, placówki edukacyjne, Izba Rzemieślnicza, Cech Rzemiosł Różnych, organizacje otoczenia biznesu, organizacje NGO.

12. **Kooperacja placówek ponadpodstawowych ze szkołami wyższymi**

Rekomenduje się inicjowanie wspólnych przedsięwzięć, hakatonów, na przykład projektów uczniowskich realizowanych przy wsparciu studenckich kół naukowych, które zaangażują młodzież, a przede wszystkim mogą pomóc w wyborze kierunku kształcenia. Współpracę taką powinny wspomagać także lokalne przedsiębiorstwa.

Adresaci rekomendacji: placówki edukacyjne, organizacje otoczenia biznesu, administracja publiczna.

6. Spisy

6.1. Spis literatury

- [900 tysięcy osób mniej w pięć lat](#) (dostęp: 18.05.2025).
- [Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 2 kwartał 2024.](#) (dostęp: 18.05.2025).
- [Aktywność ekonomiczna ludności w województwie podlaskim w 3 kwartale 2024.](#) (dostęp: 19.05.2025).
- [Aktywność ekonomiczna ludności Polski – 4 kwartał 2024 r.](#), GUS (dostęp: 19.05.2025).
- [Badania zlecone](#) (dostęp: 23.03.2025).
- [Badanie: studenci niezadowoleni ze zbyt małej liczby staży i praktyk](#) (dostęp: 15.05.2025).
- Barowicz Marek, [Izba gospodarcza jako wsparcie dla biznesu](#), „Controlling i Rachunkowość Zarządcza” 2025, nr 1 (dostęp: 11.04.2025).
- Belina Aleksandra, Stradomska-Kalinka Małgorzata, Wekšej Anna, Stypendia branżowe – narzędzie rozwoju firmy poprzez wsparcie edukacji. Analiza wybranych programów i zestaw rekomendacji, Warszawa 2020.
- [Biuro Karier UW](#) (dostęp: 16.05.2025).
- [Biznes – Nauka – NGO – kooperacja międzysektorowa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych](#) (dostęp: 18.05.2025).
- [Biznes i uczelnie: dlaczego współpraca się nie układa?](#) (dostęp: 16.05.2025).
- [Biznes na uczelniach – taka współpraca się opłaca](#) (dostęp: 16.05.2025).
- Bryła Paweł, Możliwości współpracy polskich uczelni ze sferą biznesu, „Studia Edukacyjne” 2014, nr 31.
- Cebera Agata, Firlus Jakub, Rola pracodawców w tworzeniu programów studiów a rynek pracy osób z niepełnosprawnościami, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Kraków b.r.w.,
- [Certyfikat kompetencji zawodowych – egzamin](#) (dostęp: 15.05.2025).
- [Choosing an industry or business association](#) (dostęp: 11.04.2025).
- [Czy doradztwo zawodowe jest obowiązkowe? – przegląd regulacji prawnych i znaczenia dla edukacji](#) (dostęp: 15.05.2025).
- [Dotacje na projekty badawcze a współpraca z uczelniami – korzyści i wyzwania](#) (dostęp: 17.05.2025).
- Earle Veronica, Thomas Maria, Experiences of Taking Students on Business Trips: With Recommendations for Organising Successful Business Trips, “University of Hertfordshire Business School Working Paper” 2011.
- [Education and Training Monitor 2024](#) (dostęp: 15.05.2025).
- [Egzaminy zawodowe – na nowo czy po nowemu?](#) (dostęp: 15.05.2025).
- [European Innovation Scoreboard](#) (dostęp: 17.05.2025).
- Ewaluacja wsparcia szkolnictwa zawodowego. Badanie wartości wskaźników rezultatu długoterminowego PO WER. Raport końcowy. Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2023
- Fila Jadwiga, Rybińska Agnieszka, Trzciński Rafał, Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL. Analiza projektów realizowanych w latach 2008–2011, Warszawa 2014.
- Formy współpracy Politechniki Warszawskiej z pracodawcami jej absolwentów, Sekcja Wspierania Badań Społecznych – Biuro Rozwoju i Projektów Strategicznych Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2014.
- Główny Urząd Statystyczny, [Bank Danych Lokalnych](#) (data dostępu: 19.05.2025).
- Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku, red. Antoni Kukliński, Warszawa 2001
- [Importance of Industrial Visits for Students](#) (dostęp: 16.05.2025).
- Jacurński Michał, Relacje nauka–biznes w opinii pracowników uniwersytetu. Oczekiwania kontra rzeczywistość, „Marketing Instytucji Naukowych i Badawczych” 2019, nr 1(31), DOI: 10.2478/minib-2019-0003.
- [Jak biznes współpracuje z uczelniami i co może na tym zyskać? Ewa Opach i dr Anita Zarzycka dzielą się swoim doświadczeniem](#) (dostęp: 16.05.2025).
- [Jak i dlaczego to firmy przejmują rolę edukatorów w budowaniu kluczowych kompetencji XXI wieku](#) (dostęp: 15.05.2025).
- [Jak izby gospodarcze wspierają rozwój twojego biznesu?](#) (dostęp: 11.04.2025).
- [Jak status studenta wpływa na możliwość podjęcia pracy?](#) (dostęp: 13.05.2025).
- [Jakie korzyści może mieć przedsiębiorca z innowacji](#), Rzeczpospolita, 31.10.2017 (dostęp: 17.05.2025).

- Jakubiak Monika, Chrapowicki Paweł, Wpływ kompetencji przedsiębiorczych naukowców na współpracę nauki i biznesu, „Edukacja Ekonomistów i Menedżerów” 2017, nr 1.
- Jaśniewicz Arleta, Kozieł Edyta, Oparcik Wojciech, Sędziak Grażyna, Sołtysiak Małgorzata, Żurek Mirosław, Współpraca pracodawców ze szkołami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2023, nr 2(121), DOI: 10.34866/r2sw-0k67.
- Jones Brian, Iredale Norma, Enterprise Education as a Pedagogy, “Education & Training” 2010, vol. 52(1), DOI: 10.1108/00400911011017654.
- Klasa patronacka. Nowoczesne podejście do kształcenia zawodowego i rekrutacji pracowników (dostęp: 13.05.2025).
- Klimka Małgorzata, Wyzwania współczesnego rynku pracy a zasoby niezbędne do radzenia sobie z trudnościami w budowaniu ścieżki kariery zawodowej w percepcji młodzieży, „Pedagogika Rodziny” 2012, nr 2(3), https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/pedagogika-rodziny/2012-tom-2-numer-3/pedagogika_rodziny-r2012-t2-n3-s183-195.pdf (dostęp: 31.05.2025).
- Komorniczak Jarosław, Klasa patronacka. Narzędzia stosowane we współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami. Część IV, Kraków 2019.
- Korea and the Knowledge-based Economy. Making the Transition. 2001. Paris, OECD and World Bank Institute, (dostęp: 23.01.2025).
- Kowalska Małgorzata, Konkursy umiejętności zawodowych drogą do doskonałości (dostęp: 15.05.2025).
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, Warszawa 2019.
- Kuzitowicz Włodzisław, Klasy patronackie jako forma współpracy pracodawców ze szkołami. Doświadczenia łódzkie (dostęp: 13.05.2025).
- Lisowska Renata, Ropęga Jarosław, Współpraca sfery nauki i biznesu z perspektywy funkcjonowania ośrodków akademickich, (w:) Paweł Głodek, Magdalena Wiśniewska (red.), Budowa potencjału uczelni wyższej do współpracy z przedsiębiorstwami. Rola scoutingu wiedzy, Łódź 2015.
- Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, <https://www.lscdn.pl/pl/publikacje/cww/ksztalcenie-zawodowe/8343%252CWspolpraca-szkol-z-pracodawcami.html> (dostęp: 15.05.2025).
- Materiały z Konferencji Programowej Narodowego Kongresu Nauk „Współpraca nauki z gospodarką i administracją dla rozwoju innowacyjności”, MNiSW, Politechnika Wrocławska, 2016.
- Matusiak Krzysztof, Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć, Warszawa 2011 (dostęp: 17.05.2025).
- Mazur-Mitrowska Monika, Plany edukacyjno-zawodowe młodzieży kończącej szkoły ponadpodstawowe o profilu technicznym na podstawie badań własnych, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2021, nr 2(113).
- Mażewska Marzena, Nowak Magdalena, Mazurkiewicz Szymon, Współpraca ośrodków innowacji z administracją publiczną, Łódź–Gdańsk–Kielce 2011 (dostęp: 17.05.2025).
- Mikołajczyk Katarzyna, Doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego w kontekście współpracy z pracodawcami, „Edukacja Zawodowa w Teorii i Praktyce” 2021, nr 2(7).
- Mikołajczyk Katarzyna, Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – szanse i bariery, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie” 2015, nr 17.
- Ministerstwo edukacji rozdało szkołom 1 mld zł bez pytania, na co chcą je wydać (dostęp: 15.05.2025).
- Mruk Henryk, Edukacja zawodowa – metody promocji (dostęp: 16.05.2025).
- Nagy Ewa, Marcinoska-Boulangue Lena, Doktorat wdrożeniowy – synergia nauki i biznesu (dostęp: 17.05.2025).
- Nauczanie dualne – najlepsza forma nauki przez praktykę (dostęp: 15.05.2025).
- Nauka i biznes – warto połączyć siły (dostęp: 16.05.2025).
- Nowicka Marta, Staże i praktyki zawodowe studentów i absolwentów, Edukacja Ustawiczna Dorosłych, 2016, nr 1.
- Nowoczesne kształcenie zawodowe – nowe możliwości (dostęp: 15.05.2025).
- Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami (dostęp: 7.03.2025).
- Pawlak Michał, Współpraca szkół z pracodawcami (dostęp: 11.01.2025).
- Piotrowska-Piątek Agnieszka, Współpraca z otoczeniem w misjach i strategiach szkół wyższych, Warszawa 2018.
- Polak Michał, Wojciechowski Ariel, Doktoraty wdrożeniowe szansą na pogłębianie współpracy biznesu i nauki, „Miesięcznik Finansowy BANK”, 9.06.2020 (dostęp: 17.05.2025).
- Polska emerycka. Niepokojące nowe dane GUS. Indeks starości wzrasta z roku na rok (dostęp: 19.05.2025).
- Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2024 roku, GUS (dostęp: 18.05.2025).

[Praktyki i staże zawodowe. Poradnik dla przedsiębiorcy](#) (dostęp: 15.05.2025).

[Praktyki/staże a szansa na zatrudnienie – jakie są korzyści?](#) (dostęp: 16.05.2025).

[Praktyki zawodowe uczniów ? czas nowych wyzwań i możliwości](#) (dostęp: 15.05.2025).

Przedsiębiorczość w szkolnictwie wyższym, szczególnie na studiach nieekonomicznych. Streszczenie sprawozdania końcowego grupy ekspertów, Komisja Europejska Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, 2008.

[Przygotowanie do kariery: jak szkoły mogą wspierać uczniów w planowaniu przyszłości](#) zawodowej (dostęp: 15.05.2025).

[Raport końcowy z realizacji zamówienia na wykonanie kompleksowej usługi doradczej i badawczej polegającej na opracowaniu rekomendacji pn. „Rekomendacje horyzontalne specjalności regionu w korelacji z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami w kontekście przygotowania adekwatnych założeń do procesu włączania kwalifikacji do zintegrowanego rejestru kwalifikacji w ramach zintegrowanego systemu kwalifikacji”](#) (dostęp: 31.05.2025).

Raport z badania potrzeb rozwojowych nauczycieli kształcenia zawodowego, Warszawa 2020.

Rasiewicz Natalia, [Jak nauka współpracuje z biznesem - pierwszy taki kierunek studiów w Polsce](#) (dostęp: 12.02.2025).

Sojkin Bogdan, Michalak Sylwia, Współpraca uczelni wyższej z praktyką gospodarczą, „MINIB Marketing Instytucji Naukowych i Badawczych” 2016, nr 4(922), DOI: 10.14611/minib.22.12.2016.05.

Sokołowski Krzysztof, Sobiech Kinga, Kadry przyszłości. Pięć lat doktoratów wdrożeniowych, Warszawa 2022.

[Staż uczniowski](#) (dostęp: 16.05.2025).

Stępnikowski Andrzej, Kształcenie dualne – wyzwania i szanse rozwoju w Polsce, „Rynek Pracy. Pismo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych” 2016, nr 1(156).

Strykowski Wacław, Burewicz Andrzej, Metoda projektów w zajęciach szkolnych Neodidagmata 31/32 Poznań 2011, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/d1dab8af-36ac-4e71-9ffb-1ef640761e56/content> Studia z patronatem – co to takiego? (dostęp: 10.02.2025).

Szczepaniak Waldemar, Uwarunkowania partnerstwa uczelni publicznych w realizacji projektów badawczych, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2015, nr 225.

Szelewa Stanisław, Szkolenia branżowe dla nauczycieli, „Dyrektor Szkoły” 2020, nr 1.

Szewczuk Adam, Kogut-Jaworska Magdalena, Polityka publiczna a rozwój kapitału ludzkiego w regionach, Szczecin 2017.

Szkolenia branżowe dla nauczycieli kształcenia zawodowego, <https://www.gov.pl/web/nauka/szkolenia-branzowe-dla-nauczycieli-ksztalcenia-zawodowego> (dostęp: 2.02.2025).

[Szkolnictwo zawodowe w zapaści. Sam system dualny nie wystarczy](#) (dostęp: 15.05.2025).

Szydło Joanna i in., [Diagnoza nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów – perspektywa uczniów szkół zawodowych oraz nauczycieli w województwie podlaskim](#), Białystok 2024 (dostęp: 15.05.2025).

Świątowy Grażyna, Zmienność w programach kształcenia szkolnictwa wyższego i potrzebach rynku pracy – problemy dostosowawcze, „Nauki o Zarządzaniu” 2012, nr 2(11).

Świerk Krzysztof, Palmen Luk, Stęchły Wojciech, Współpraca między pracodawcami i edukacją – wskazówki i rekomendacje. Rozwijanie współpracy z pracodawcami. Przewodnik dla instytucji edukacyjnych, Katowice 2020, https://radasektorowa-motoryzacja.pl/wp-content/uploads/2020/05/2020-04-28-Przewodnik_pracodawcy_web-1.pdf (dostęp: 31.05.2025)

[The Future of Jobs Report 2020](#) (dostęp: 17.05.2025).

Trzmielak Dariusz, Grzegorzczyk Małgorzata, Gregor Bogdan, Transfer wiedzy i technologii z organizacji naukowo-badawczych do przedsiębiorstw, Łódź 2016.

[Uczelnie nie są przygotowane do współpracy z biznesem](#) (dostęp: 16.05.2025).

[Umowa o praktyki studenckie i absolwenckie](#) (dostęp: 16.05.2025).

[University-Employer Partnerships. Best practices, State University System of Florida](#) (dostęp: 25.05.2025).

[Urząd Statystyczny w Białymstoku](#) (dostęp: 18.05.2025).

[Uwarunkowania prawne dotyczące współpracy szkół z pracodawcą](#) (dostęp 15.05.2025).

[Wady i zalety stażu – poradnik dla studentów](#) (dostęp: 16.05.2025).

[Wizyty zawodowe u pracodawców](#) (dostęp: 13.05.2025).

[Województwo podlaskie w liczbach 2024](#), Urząd Statystyczny w Białymstoku (dostęp: 18.05.2025).

Wojtasik Przemysław, [Stypendium dla ucznia przedsiębiorca może zaliczyć do kosztów – interpretacja podatkowa](#) (dostęp: 27.02.2025).

[Współpraca edukacji i biznesu dla wzajemnych korzyści](#) (dostęp: 31.05.2025)

[Współpraca między nauką a biznesem. Korzyści dla studentów](#) (dostęp: 16.05.2025).

Współpraca nauki i biznesu. Doświadczenia i dobre praktyki wybranych projektów w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013, Warszawa 2013.

[Współpraca nauki z biznesem](#) (dostęp: 25.05.2025).

[Współpraca nauki z biznesem – klucz do sukcesu przedsiębiorcy](#) (dostęp: 16.05.2025).

[Współpraca nauki z biznesem w Polsce idzie jak po grudzie. Oto 7 największych problemów](#) (dostęp: 17.05.2025).

[Współpraca praktyków ze szkołami – najczęściej zadawane pytania](#) (dostęp: 13.05.2025).

[Współpraca szkół z pracodawcami](#) (dostęp: 14.05.2025).

[Współpraca szkół z pracodawcami \(2\)](#) (dostęp: 14.05.2025).

[Współpraca szkół wyższych i biznesu. Jak biznes współpracuje z uczelniami i co może na tym zyskać?](#) (dostęp: 16.05.2025).

[Współpraca uczelni z firmami](#) (dostęp: 11.05.2025).

[Współpraca z organizacją społeczną](#) (dostęp: 18.05.2025).

[Załatwiał sprawy urzędowe](#) (dostęp: 14.05.2025).

[Zamiast zawodu – bezrobocie. Nieudana reforma szkolnictwa zawodowego](#) (dostęp: 15.05.2025).

Zaręba Paulina, Kępczyk Renata, Misztal Jolanta, Hadrian Małgorzata, Biernat Adam, Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami. Przykładowe rozwiązania, Warszawa 2013.

Zimny Artur, [Współpraca uczelni z przedsiębiorstwami jako wyraz nowego podejścia do zarządzania szkołą wyższą](#), „Zeszyty Naukowe Akademii im. J. Długosza w Częstochowie” 2013, z. 7 (dostęp: 31.05.2025).

Zintegrowana Platforma Edukacyjna <https://zpe.gov.pl/a/wspolpraca-praktykow-ze-szkolami> (dostęp: 15.05.2025).

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa), Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2019.

Ziółkowski Sławomir, Bariery dla transferu wiedzy wewnątrz organizacji, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu w Katowicach” 2017, nr 322.

[Zmiany w kształceniu zawodowym dla rynku pracy](#) (dostęp: 15.05.2025).

[Zmiany w kształceniu zawodowym](#), Rzeczpospolita, 14.12.2024 (dostęp: 15.05.2025).

6.2. Spis aktów prawnych

Ustawa o rzemiośle z dnia 22 marca 1989 roku (Dz.U 2020 poz. 2159 ze zm.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz.U. 2024 poz. 737).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1960 roku w sprawie praktyk studentów szkół wyższych (Dz.U. 1961 nr 1 poz. 1).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 roku w sprawie studiów (Dz.U. 2021 poz. 661).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 991).

6.3. Spis tabel

Tabela 1. Podmioty objęte badaniem.....	9
Tabela 2. Korzyści związane ze współpracą w ramach doktoratów wdrożeniowych.....	27
Tabela 3. Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia.....	42
Tabela 4. Szkoły ponadpodstawowe w województwie podlaskim według stanu na koniec roku 2023.....	42
Tabela 5. Liczba uczniów i studentów według szczebli kształcenia (stan na początek roku szkolnego 2023/2024 w województwie podlaskim.....	42
Tabela 6. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON według wielkości w województwie podlaskim w końcu 2024 roku w podziale na podregiony	43
Tabela 7. Podmioty gospodarcze w województwie podlaskim według sekcji PKD 2007 wpisane do rejestru REGON w końcu 2024 r.	43

Tabela 8. Ogólna charakterystyka szkół branżowych I stopnia biorących udział w badaniu.....	44
Tabela 9. Ogólna charakterystyka techników biorących udział w badaniu	51
Tabela 10. Ogólna charakterystyka centrów kształcenia ustawicznego biorących udział w badaniu.....	56
Tabela 11. Ogólna charakterystyka szkół wyższych biorących udział w badaniu	61
Tabela 12. Ogólna charakterystyka przedsiębiorstw biorących udział w badaniu	69

6.4. Spis wykresów

Wykres 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) w podregionach województwa podlaskiego w latach 2015-2024 na tle Polski	41
--	----